

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/212071>

Please be advised that this information was generated on 2021-03-07 and may be subject to change.

Onderwijs in justitiële jeugdinstellingen en gesloten jeugdzorg

Ed Smeets

its

ONDERWIJS IN JUSTITIËLE JEUGDIRICHTINGEN EN
GESLOTEN JEUGDZORG

Onderwijs in justitiële jeugdinstellingen en gesloten jeugdzorg

Ed Smeets

ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Foto omslag: Nationale Beeldbank

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Smeets, Ed.

Onderwijs in justitiële jeugdinstellingen en gesloten jeugdzorg. / Ed Smeets – Nijmegen: ITS

ISBN 978 – 90 - 5554 - 427 - 1

NUR 840

Projectnummer: 34000843

Opdrachtgever: WODC; Ministerie van Veiligheid en Justitie

© 2011 ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

Onderwijs vormt een belangrijk onderdeel van het dagprogramma voor de jongeren in justitiële jeugdinrichtingen en instellingen voor gesloten jeugdzorg. Dit wordt verzorgd door scholen die met de instellingen samenwerken onder de noemer ‘één kind, één plan’. In dit onderzoeksverslag worden de resultaten gepresenteerd van een onderzoek dat het ITS heeft uitgevoerd naar kenmerken van de jongeren die van belang zijn voor het onderwijs, naar de manier waarop scholen proberen aan te sluiten bij het niveau en de mogelijkheden van de jongeren en naar knelpunten die zij daarbij ervaren. Het onderzoek, in opdracht van het WODC van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, bestond uit een telefonische enquête waaraan bijna alle betrokken scholen meewerkten, gevolgd door vraaggesprekken en dossieronderzoek in acht scholen.

Projectleider en –uitvoerder van het onderzoek was Ed Smeets. Daarnaast hebben Guilherme Crain (dossieronderzoek) en Ton Remmits (telefonische enquête) belangrijke bijdragen aan de uitvoering van het onderzoek geleverd. Een door de opdrachtgever ingestelde begeleidingscommissie heeft waardevolle adviezen gegeven en conceptteksten becommentarieerd. Leden van de commissie waren:

- mw. M. van den Aardweg-Van der Laan MSc., ministerie van Veiligheid en Justitie;
- mw. dr. M. Kempes, WODC, ministerie van Veiligheid en Justitie;
- mw. dr. L. Rekers–Mombarg, Universiteit Groningen;
- dhr. W. Rjssemus RDO, sectordirecteur justitiescholen Aloysius Stichting;
- prof. dr. W. Veugelers, Universiteit voor Humanistiek en Instituut voor de Lerarenopleiding Universiteit van Amsterdam (voorzitter).

Last but not least wil het ITS de directeuren en medewerkers van de scholen en instellingen die aan het onderzoek hebben meegewerkt hartelijk bedanken voor de door hen verstrekte informatie.

ITS – Nijmegen
dr. Jeroen Winkels, directeur

Samenvatting

Aanleiding en vraagstelling

In dit onderzoeksrapport wordt verslag gedaan van een onderzoek naar het onderwijs in justitiële jeugdinrichtingen (JJI's) en instellingen voor gesloten jeugdzorg ('Jeugdzorg-Plus'). Het onderwijs, dat een belangrijk onderdeel van het dagprogramma is, wordt binnen de instelling of op het terrein van de instelling verzorgd door een onderwijsinstelling. Dat is in bijna alle gevallen een (vestiging van een) school voor voortgezet speciaal onderwijs voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen of psychiatrische problemen (VSO, cluster 4). Een systematisch overzicht van kenmerken van de jongeren die instromen in deze instellingen, voor zover relevant voor het onderwijs, ontbreekt. Er waren in het verleden signalen over onvoldoende informatie wat betreft het onderwijsniveau en onderwijsverleden van instromende jongeren en over veel wisselingen in de onderwijsgroepen. Om hierop meer zicht te krijgen, heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Veiligheid en Justitie opdracht tot uitvoering van dit onderzoek gegeven.

De centrale vraag voor het onderzoek luidt: Welke informatie krijgen de scholen over instromende jongeren en welke activiteiten ondernemen de scholen zelf om informatie te verzamelen die nodig is voor het vaststellen van het onderwijsaanbod?

Onderzoeksopzet

De probleemstelling is uitgewerkt in acht onderzoeksvragen. Om deze te beantwoorden, zijn verschillende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. De eerste activiteit was een telefonische enquête. Hieraan hebben 32 functionarissen deelgenomen (van de 36 scholen die zijn benaderd). Daarvan werken er 9 bij een school die onderwijs verzorgt in een JJI en 23 bij een school die is verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Dit geeft een representatief beeld. In vervolg hierop zijn verdiepende gevalstudies uitgevoerd bij acht scholen, waarvan er drie aan een justitiële jeugdinrichting zijn verbonden en vijf aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Deze vijf waren overigens voorheen JJI. Per gevalstudie zijn relevante documenten verzameld en geanalyseerd, is een vraaggesprek gehouden met enkele bij de intake, planning en uitvoering van het onderwijs betrokkenen en zijn dossiers van jongeren in de instelling geanalyseerd. Er zijn dossiers verwerkt van 353 jongeren, waarvan 110 in een justitiële jeugdinrichting en 243 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus.

Resultaten

Hier wordt per onderzoeksvraag een korte samenvatting van de conclusies uit het onderzoek gegeven.

- 1) Welke informatie over de instromende jongeren hebben scholen in justitiële jeugdinstellingen en in instellingen voor Jeugdzorg-Plus nodig om voor deze doelgroep een adequaat onderwijsaanbod te kunnen realiseren en in hoeverre kunnen de beschikbare instrumenten hierin voorzien?*

Scholen geven aan dat zij vooral informatie nodig hebben over de behoefte van de jongeren aan praktisch of theoretisch onderwijs, hun onderwijsniveau en ontwikkelingsperspectief. De gemotiveerdheid voor het onderwijs, onderwijsachterstand en de aard en ernst van gedragsproblematiek worden van minder belang gevonden voor de plaatsing in een onderwijsgroep. Als er een indicatie van het juiste onderwijsniveau is, is informatie over de feitelijke IQ-score van minder belang. Een deel van de benodigde informatie wordt via de onderwijsintake in kaart gebracht. Daarnaast zijn instrumenten zoals een onderwijskundig rapport, de onderwijstrajectkaart en/of handelingsplannen bruikbaar. Dit geldt zowel in justitiële jeugdinstellingen als in instellingen voor Jeugdzorg-Plus.

- 2) Welke voor het onderwijsaanbod relevante informatie ontvangen scholen in justitiële jeugdinstellingen en in instellingen voor Jeugdzorg-Plus over de instromende jongeren van de instelling of school van herkomst?*

Zestig procent van de scholen krijgt bij de instroom hooguit voor sommige jongeren informatie over onderwijsverleden, onderwijsniveau en leerprestaties en specifieke leerproblemen. Bij jongeren die voorheen in een andere instelling verbleven, is er vaak informatie in de vorm van een behandeldossier. Daarin staat echter meestal weinig over het onderwijsverleden. Slechts in een derde van de leerlingendossiers in instellingen voor Jeugdzorg-Plus bleken voor het onderwijs relevante stukken te vinden die door de school van herkomst waren aangeleverd. In de JJI's ontbraken dergelijke stukken bijna geheel. Een bezwaar is ook dat er een gebrek aan uniformiteit is in de informatie die wel wordt aangeleverd.

- 3) Welke voor het onderwijsaanbod relevante informatie verzamelen de scholen tijdens het onderwijsintakegesprek met de jongere, hoe vullen ze ontbrekende informatie aan en welke instrumenten gebruiken ze daarbij?*

Tijdens de onderwijsintake wordt met de jongere gesproken over wat deze op het gebied van onderwijs heeft gedaan en waarvoor hij of zij op dat gebied belangstelling

heeft. Meestal wordt bij de intake het toekomstperspectief besproken. Ontbrekende informatie kan worden opgevraagd door contact op te nemen met de school van herkomst. De meeste betrokkenen geven aan dat het veel moeite kost om informatie van de vorige school te krijgen. Bij twee vijfde van de scholen is men van mening dat er ook na het opvragen daarvan meestal nog onvoldoende informatie beschikbaar is. Daarbij wordt wel aangetekend dat een deel van de instromende jongeren veel heeft gespijeld en dat informatie mede daardoor vaak niet actueel is. In veel scholen is het gebruikelijk om aanvullende toetsen af te nemen om het taal- en rekenniveau vast te stellen. Dat gebeurt bij scholen in Jeugdzorg-Plus meer dan bij scholen in een JJI.

4) Wat zijn de kenmerken van jongeren die instromen, wat is hun herkomst en verblijfsduur en wat is hun onderwijsniveau?

Uit de onderzochte dossiers blijkt dat in de drie bezochte JJI's 89 procent jongeren is en in de vijf instellingen voor Jeugdzorg-Plus 62 procent. De gemiddelde leeftijd in een JJI is 18 jaar en in een instelling voor Jeugdzorg-Plus 16 jaar. Van de jongeren in de JJI's verbleef de helft voorheen in een andere instelling. Twee vijfde woonde thuis. Van de jongeren die in een instelling voor Jeugdzorg-Plus zijn opgenomen, woonde minder dan een derde voorheen thuis en ruim de helft in een andere instelling. Uit de dossiers blijkt dat in JJI's verhoudingsgewijs meer jongeren agressief gedrag vertonen, een vorm van autisme hebben, verslaafd zijn aan alcohol en/of drugs of een verstoorde persoonlijkheidsontwikkeling hebben dan in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. In laatstgenoemde instellingen zijn er relatief meer jongeren met hechtingsstoornissen, seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of loverboycontacten, suïcidaal of automutilerend gedrag.

In de scholen die zijn verbonden aan een JJI volgt ruim een kwart onderwijs op mbo-niveau 1 en de helft op vmbo-niveau. In de scholen in instellingen voor Jeugdzorg-Plus volgt ruim de helft van de jongeren onderwijs op vmbo-niveau en een vijfde op het niveau van praktijkonderwijs. Het aantal jongeren met een niveau van havo of hoger is zeer beperkt, zowel in de JJI's als in Jeugdzorg-Plus.

In de JJI's is ruim de helft preventief gehecht (in voorlopige hechtenis). Deze groep verlaat de instelling doorgaans na korte tijd. Ruim een derde heeft een PIJ-maatregel. Deze groep blijft in het algemeen langere tijd. Toen het dossieronderzoek werd uitgevoerd, was ongeveer de helft van de jongeren korter dan een half jaar in de instelling, terwijl ruim een kwart er een jaar of langer was. In de JJI's was zowel de groep die daar korter dan een maand was als de groep die daar anderhalf jaar of langer was, verhoudingsgewijs duidelijk groter dan in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Daar verbleef rond de helft van de jongeren op het moment waarop hun dossier werd bestudeerd korter dan een half jaar.

5) Hoe wordt de beschikbare informatie gebruikt om de jongeren in een onderwijsgroep te plaatsen?

Scholen houden bij het plaatsen van een jongere in een onderwijsgroep vooral rekening met de voorkeur van de jongere voor praktisch of theoretisch onderwijs, het onderwijsniveau en het ontwikkelingsperspectief. Daarbij wordt zowel informatie uit de onderwijsintake als informatie uit het behandeldossier, informatie verkregen van de vorige school (indien beschikbaar) en de resultaten van aanvullende toetsen (indien afgenomen) gebruikt. Ruim een kwart van de geënquêteerden geeft aan dat er rekening mee wordt gehouden dat bepaalde jongeren niet bij elkaar in dezelfde groep geplaatst kunnen worden. Het komt regelmatig voor dat jongeren in een onderwijsgroep worden geplaatst zonder dat er veel informatie beschikbaar is.

Er is een grote variatie in onderwijsgroepen en aangeboden richtingen. Bij de scholen in de JJI's zijn er gemiddeld elf onderwijsgroepen en bij Jeugdzorg-Plus gemiddeld acht. In enkele scholen geeft men aan dat er uitsluitend individueel onderwijs wordt gegeven. Twee van de acht scholen laten de meeste jongeren starten in een 'instroom- en oriëntatieklas', om hen later over te plaatsen naar een andere onderwijsgroep. Soms is er geen ruimte in de best passende groep en worden jongeren (tijdelijk) in een andere groep geplaatst. Het komt, om verschillende redenen, voor dat er jongeren zijn die (nog) niet aan het onderwijs deelnemen.

6) Hoe veelvuldig treden er wisselingen op in de samenstelling van de onderwijsgroepen en hoe storend is dat voor het onderwijs?

Ruim de helft van de respondenten heeft in de telefonische enquête aangegeven dat er naar hun inschatting een keer per week of vaker wisselingen in een onderwijsgroep zijn door in- of uitstroom van jongeren. Een op de drie schat in dat dit een tot drie keer per maand gebeurt. Volgens de helft van de respondenten zijn deze wisselingen tamelijk of erg storend voor het onderwijs. In de scholen in de JJI's ervaart men de wisselingen vaak als storender dan in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Het storende is dat de groepsdynamiek verandert, doordat de jongeren aan elkaar moeten wennen en doordat de hiërarchie in de groep opnieuw wordt vastgesteld. Ook de deelnemers aan de verdiepende gesprekken beschouwen de hoge doorstroming als een belangrijk knelpunt. De veelvuldige wisselingen in de groepen worden veroorzaakt doordat een aanzienlijk deel van de jongeren slechts kort in de instelling verblijft. Er wordt gesignaleerd dat er in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus steeds meer wisselingen in de onderwijsgroepen voorkomen, doordat de trajecten korter worden. Daarnaast blijkt uit het dossieronderzoek dat gedurende het verblijf in de instelling een kwart van de jongeren in een JJI en een derde van de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus minstens één maal van onderwijsgroep wisselt.

7) Welke overige knelpunten ervaren de scholen bij het verzorgen van onderwijs aan jongeren in de instellingen?

Een belangrijk knelpunt is dat het veel moeite kost om informatie te krijgen van de vorige school die de jongere bezocht en dat er grote verschillen zijn in de aard, omvang en kwaliteit van de informatie die wordt aangeleverd. Een tweede knelpunt is dat de mogelijkheden om stage te lopen beperkt zijn. Voor externe stages is een verlofstatus nodig. Dat beperkt vooral de mogelijkheden voor jongeren in een justitiële jeugdinstelling om onderwijs op niveau 2 van het mbo te volgen. Een derde knelpunt is dat er in een aantal instellingen beperkingen zijn in de mogelijkheden om ICT te gebruiken in het onderwijs, doordat jongeren niet of alleen in een afgeschermd omgeving toegang tot internet mogen hebben. Een vierde knelpunt is dat het grote moeite kost om voor uitstromende leerlingen een plek op een school voor regulier onderwijs te vinden. Een belangrijk knelpunt is ook dat het aantal onderwijsplaatsen in de scholen afhankelijk is van de instroom in de inrichting of instelling. Daarin zijn de laatste jaren grote wisselingen opgetreden. Er is ook het gevoel dat het onderwijs ondergeschikt is aan de behandeling. Bij het bepalen van het moment waarop een jongere uitstroomt, zou meer rekening kunnen worden gehouden met het onderwijs.

8) Wat is de bestemming van de jongeren die de instelling verlaten, hoe vindt informatieoverdracht plaats aan de instelling of school van bestemming en vindt nazorg plaats die betrekking heeft op het onderwijs?

Ongeveer een kwart van de uitstroom uit een justitiële jeugdinstelling gaat naar een andere instelling. Hiervan gaat de helft naar Jeugdzorg-Plus en een kwart naar een andere justitiële jeugdinstelling. Van ongeveer twee vijfde van de uitstromende jongeren is bekend dat zij naar een school of opleiding gaan. Van de uitstroom uit een instelling voor Jeugdzorg-Plus gaat bijna een derde naar een andere instelling, waarvan het merendeel naar een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Een kwart gaat een opleiding aan een ROC volgen en een negende gaat naar een school voor vso-zmok. Het vinden van een vervolgplaats op een school of een werktraject behoort veelal tot de taken van interne trajectbegeleiders van de instelling. Zij zijn ook belast met de informatieoverdracht en nazorg. In de telefonische enquête gaf drie kwart van de respondenten aan dat hun school bij de meeste of bij alle jongeren die uitstromen informatie overdraagt via een onderwijskundig rapport. Ruim de helft stelde meestal of altijd voor een mondelinge overdracht te zorgen. Later contact tussen de school en de vervolgschool is er meestal alleen als de vervolgschool vragen heeft. In de gesprekken geven tal van deelnemers aan dat zij zelden vragen van andere scholen krijgen.

Inhoud

Voorwoord	v
Samenvatting	vii
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding tot en doel van het onderzoek	1
1.2 Voorzieningen voor gesloten plaatsing van jongeren	1
1.3 Capaciteit van de voorzieningen voor gesloten plaatsing van jongeren	4
1.4 Kenmerken van de jongeren in de gesloten instellingen	8
1.5 Onderwijs en behandeling in de gesloten instellingen	10
1.6 Buitenlandse studies naar onderwijs in residentiële instellingen	14
1.7 Voor het onderzoek relevante activiteiten	15
1.8 Probleemstelling en onderzoeksvragen	16
2 Onderzoeksopzet en -uitvoering	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Onderzoeksopzet en deelname aan het onderzoek	19
2.3 Onderzoeksinstrumenten	24
3 Resultaten van de telefonische enquête	27
3.1 Inleiding	27
3.2 Bij instroom van jongeren beschikbare informatie	27
3.3 Verzamelen van aanvullende informatie	29
3.4 Het plaatsen van de jongere in een onderwijsgroep	30
3.5 Onderwijsaanbod	33
3.6 Wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen	35
3.7 Evaluatie van de ontwikkeling van de jongere	36
3.8 Overdracht bij het verlaten van de instelling	37
4 Resultaten van de vraaggesprekken	39
4.1 Inleiding	39
4.2 Het verzamelen van voor het onderwijs relevante informatie	39
4.3 Het plaatsen van de jongere in een onderwijsgroep	42
4.4 Het geven van onderwijs en het afstemmen met de instelling	45

4.5 Wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen	47
4.6 Overige knelpunten bij het geven van onderwijs	49
4.7 Uitstroom, overdracht en nazorg	50
5 Dossieronderzoek en kengetallen	53
5.1 Inleiding	53
5.2 Achtergrondgegevens en aard van de problematiek	53
5.3 Verblijfstitel en verblijfsduur	58
5.4 Informatie van vorige school en onderwijsniveau	60
5.5 Certificaten en diploma's	64
5.6 Aanvullende gegevens over verblijfsduur en bestemming na uitstroom	65
6 Conclusies en discussie	69
6.1 Inleiding	69
6.2 Conclusies	69
6.3 Discussie	76
Literatuur	79
Bijlage 1 – Tabellen JJI's en Jeugdzorg-Plus	81
Bijlage 2 – Overzicht van afkortingen	88

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot en doel van het onderzoek

Onderwijs vormt een vast onderdeel van het dagprogramma voor jongeren in justitiële jeugdinrichtingen (JJI's) en in instellingen voor gesloten jeugdzorg ('Jeugdzorg-Plus'). Dat geldt ook voor jongeren die niet meer leerplichtig zijn. Dit onderwijs wordt – in de inrichting of instelling¹ of in een school op het terrein daarvan – verzorgd door een school waarmee de instelling samenwerkt. Dit is bijna overal een vso-school voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen of psychiatrische problematiek (cluster 4). Een systematisch overzicht van kenmerken van de jongeren die instromen in deze instellingen, voor zover relevant voor het onderwijs, ontbreekt. Daarom heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Veiligheid en Justitie opdracht gegeven tot de uitvoering van een onderzoek naar deze kenmerken en andere randvoorwaarden die van belang zijn voor de indeling van de onderwijsgroepen en het geven van onderwijs. Het onderzoek moet met name zicht bieden op de informatie die de scholen krijgen over instromende jongeren en op activiteiten die de scholen zelf ondernemen om informatie te verzamelen die nodig is voor het vaststellen van het onderwijsaanbod. Daarmee legt dit onderzoek de basis voor eventueel vervolgonderzoek naar de vraag of het onderwijsaanbod voor deze doelgroep voldoet.

1.2 Voorzieningen voor gesloten plaatsing van jongeren

De populatie in de instellingen voor gesloten plaatsing van jongeren bestaat uit civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste jongeren. Tot een aantal jaren geleden werden deze groepen samen geplaatst in justitiële jeugdinrichtingen. Signalen over onwenselijkheid daarvan hebben tot het besluit geleid om een scheiding aan te brengen tussen strafrechtelijk en civielrechtelijk geplaatsten. Dit besluit is in 2005 door de overheid genomen, waarna is gestart met de ontwikkeling van een nieuw zorgaanbod voor de civielrechtelijk geplaatsten. De overheveling daarvan naar instellingen voor gesloten jeugdzorg (onder de naam 'Jeugdzorg-Plus'²) is mogelijk gemaakt via een aanpassing

1 In dit verslag gebruiken we verder de term 'instellingen' in plaats van 'inrichtingen en instellingen'.
2 Jeugdzorg-Plus ressorteerde oorspronkelijk onder het programma-ministerie Jeugd & Gezin en behoort sinds oktober 2010 tot de verantwoordelijkheid van het ministerie van VWS.

van de Wet op de Jeugdzorg, die op 1 januari 2008 van kracht is geworden. De nieuwe voorzieningen zijn deels gecreëerd door het overhevelen van (delen van) justitiële jeugdinrichtingen en deels door het ontwikkelen van nieuw aanbod. Na een overgangperiode van twee jaar is de scheiding tussen strafrechtelijke en civielrechtelijke plaatsing sinds 1 januari 2010 volledig doorgevoerd. Het onderzoek is zowel op het onderwijs in de justitiële jeugdinrichtingen als op het onderwijs in instellingen voor Jeugdzorg-Plus gericht.

Justitiële jeugdinrichtingen

In een justitiële jeugdinrichting kunnen jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar worden geplaatst in voorlopige (of preventieve) hechtenis, in verband met jeugddetentie, in verband met een PIJ-maatregel ('Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen') of onder de verblijfstitel 'vreemdelingenbewaring'³. Voorlopige hechtenis geldt voor jongeren die worden verdacht van een strafbaar feit en die in afwachting zijn van een uitspraak van de rechter. Onder bepaalde voorwaarden kan dit worden beperkt tot nachtdetentie⁴. Jeugddetentie kan als straf worden opgelegd door de rechter. Daarbij geldt een maximum van 12 maanden voor jongeren tot en met 15 jaar en een maximum van 24 maanden voor 16- en 17-jarigen. Als er naast een strafbaar feit ook sprake is van een ontwikkelingsstoornis of een psychische aandoening, kan de rechter een PIJ-maatregel opleggen. Deze wordt opgelegd voor een duur van drie jaar. Na twee jaar eindigt de maatregel voorwaardelijk. De PIJ-maatregel kan maximaal twee maal twee jaar worden verlengd⁵. Bij het aflopen van jeugddetentie kunnen jongeren dus maximaal 19 jaar oud zijn en bij het aflopen van een PIJ-maatregel maximaal 24 jaar.

Voorheen werd binnen de justitiële jeugdinrichtingen onderscheid gemaakt tussen opvanggroepen en behandelgroepen, maar dit onderscheid is inmiddels vervallen⁶. Het verblijf in een JJI richt zich op twee aspecten: de veiligheid van de maatschappij en de voorbereiding van de jongere op een succesvolle terugkeer in de maatschappij. De JJI's hebben met de gesloten jeugdzorg gemeen dat in de behandeling wordt gewerkt aan een geleidelijke terugkeer in de samenleving door jongeren (en ouders) te motiveren, stimuleren en geleidelijk meer verantwoordelijk te geven. Daarbij wordt sinds 2010 in alle JJI's gewerkt volgens dezelfde basismethodiek, 'YOUTURN'. Groepsleiders en docenten leren de jongeren omgaan met kwaadheid, het maken van

3 Zie <http://www.dji.nl/Onderwerpen/Jongeren-in-detentie/Straffen-en-maatregelen/>

4 Dit is een vorm van voorlopige hechtenis waarbij de jongere alleen 's avonds, 's nachts en in het weekeinde in de instelling verblijft. Overdag volgt de jeugdige een gestructureerd dagprogramma (school, werk, dagbehandeling) buiten de instelling.

5 Wetboek van Strafrecht, artikel 77s.

6 Wijziging Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen, 1 juli 2011 (Stb. 2011, 296).

moeilijke morele keuzes en sociaal vaardig gedrag. Daarna gaan de jongeren onder leiding van trainers elkaar helpen om moeilijke situaties op te lossen. Er wordt gericht gebruik gemaakt van screeningsinstrumenten en de jongeren krijgen voortdurend terugkoppeling op hun gedrag (Stuurgroep YOUTURN, 2009).

De JJI's kennen een aantal landelijke bestemmingen en specialisaties: De FOBA (Forensische onderzoeks- en begeleidingsafdeling) richt zich op stabilisatie van jongeren met psychiatrische problematiek of suïcidedreiging. De ITA (Individuele Trajectafdeling) is er voor de behandeling en resocialisatie van jongeren met een PIJ-maatregel die dusdanig storend gedrag vertonen dat het pedagogische groepsklimaat ernstig wordt bedreigd. Jongeren met psychiatrische problematiek en kwetsbare jongeren kunnen individueel behandeld worden in een VIC-afdeling (Very Intensive Care). Ook zijn er ESP-afdelingen voor jongeren met ernstige seksuele problematiek, groepen voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking (LVB), vreemdelingenbewing, FORCA (Forensisch Consortium Adolescenten) en meisjesgroepen.

Instellingen voor gesloten jeugdzorg (Jeugdzorg-Plus)

Jongeren kunnen in een instelling voor gesloten jeugdzorg worden geplaatst op grond van een (voorlopige) machtiging gesloten jeugdzorg. Deze machtiging kan worden verleend bij een ondertoezichtstelling (OTS), een voorlopige ondertoezichtstelling (VOTS) of indien de voogd of ouders met gezag toestemming geven (vrijwillig). Nadat een gedragswetenschapper de jeugdige heeft onderzocht, kan bij de kinderrechter om een (voorlopige) machtiging gesloten jeugdzorg worden verzocht. Op basis van deze afgegeven machtiging wordt de jongere in de gesloten jeugdzorg geplaatst⁷. Voordat een (voorlopige) machtiging wordt afgegeven, moet de kinderrechter de jeugdige horen⁸ en kennis nemen van het rapport dat door een gedragsdeskundige is opgesteld.

Een OTS duurt maximaal één jaar en kan telkens met maximaal een jaar verlengd worden. Bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd eindigt de OTS of voogdij automatisch, maar een jongere kan in principe tot de leeftijd van 21 jaar in een gesloten jeugdzorginstelling blijven. De instellingen voor Jeugdzorg-Plus toetsen tegen het einde van de periode van de machtiging of voortzetting van de gesloten plaatsing noodzakelijk is. Indien voortzetting noodzakelijk is, wordt verlenging van de machtiging aangevraagd.

7 Wet op de jeugdzorg, artikel 29b.

8 Dit tenzij de kinderrechter vaststelt dat de jeugdige daar niet toe bereid is.

In de gesloten jeugdzorg worden jongeren geplaatst die dusdanige problemen hebben dat zij niet in de reguliere jeugdzorg terecht kunnen. Daarbij is onder meer vereist dat gesloten jeugdzorg noodzakelijk is om te voorkomen dat de jeugdige zich aan de zorg zal onttrekken of daaraan door anderen zal worden onttrokken. Tot de doelgroep behoren jongeren die het slachtoffer zijn van geestelijke of lichamelijke mishandeling, van een seksueel misdrijf of gedwongen prostitutie, of die in een van deze situaties dreigen te raken, jongeren bij wie sprake is van politiebemoeienis zonder strafrechtelijke vervolging en jongeren bij wie bescherming nodig is (Nijhof, Van Dam, Veerman, Engels & Scholte, 2010). Het doel van gesloten jeugdzorg is het bewerkstelligen van terugkeer van de jongere in de samenleving. Dat vraagt een aanpak die zich niet alleen richt op de behandeling binnen de instelling, maar ook op de omgeving thuis en het perspectief dat deze jongere daar of elders geboden kan worden. De overheid streeft daarom naar het realiseren van zorgtrajecten waarin ook open jeugdzorg en ambulante zorg participeren. Het uitgangspunt is dat gedwongen en gesloten plaatsing zo kort mogelijk duurt. Gesloten jeugdzorg is een aparte vorm van jeugdzorg, die qua financiering en aansturing onder de landelijke overheid valt en daarin verschilt van de geïndiceerde provinciale jeugdzorg, die tot de verantwoordelijkheid van de provincies behoort⁹. Op termijn is het de bedoeling dat gesloten jeugdzorg een integraal onderdeel wordt van de jeugdzorg.

Net als de justitiële jeugdinrichtingen, kennen ook de instellingen voor Jeugdzorg-Plus een aantal specialisaties: ZIKOS (afdeling voor stabilisatie van jongeren met ernstige psychiatrische problematiek), opvang voor kinderen tot 12 jaar en het Moeder & Kind Huis. Ook zijn er instellingen of groepen voor jongeren met een lichte verstandelijke handicap (LVG).

1.3 Capaciteit van de voorzieningen voor gesloten plaatsing van jongeren

Tabel 1.1 geeft een overzicht van het aantal plaatsen dat volgens ramingen in 2012 beschikbaar zal zijn in de JJI's en het aantal plaatsen dat in 2011 beschikbaar is in de instellingen voor gesloten jeugdzorg (Jeugdzorg-Plus). Bij de JJI's betreffen de cijfers in de tabel de vanaf 2012 beoogde operationele capaciteit (exclusief reserve), zoals deze in 2010 is vastgesteld in het Capaciteitsplan Justitiële Jeugdinrichtingen (Dienst Justitiële Inrichtingen, 2010), exclusief de plaatsen die in reserve zullen worden aangehouden. Bij Jeugdzorg-Plus gaat het om de in 2011 beschikbare capaciteit, zoals die in 2010 is vastgelegd¹⁰. Het betreft 800 plaatsen in justitiële instellingen en 1.600

⁹ Kamerstukken 2009/10, 31839, nr. 47.

¹⁰ Zie <http://www.jeugdzorgplus.nl> (JeugdzorgPlus capaciteit en zorgaanbod per zorggebied (versie 15, 11 oktober 2010)).

plaatsen in instellingen voor gesloten jeugdzorg. Doordat het schattingen uit 2010 betreft, kan het werkelijke aantal plaatsen op dit moment hiervan afwijken.

Tabel 1.1 – Instellingen (JJI's en Jeugdzorg-Plus) en aantal plaatsen, naar regio

Justitiële Jeugdinrichtingen		Jeugdzorg-Plus	
<i>Regio Noord-West</i>		<i>Regio Noord-West</i>	
• De Heuvelrug – Eikenstein (Zeist)	48	• Transferium Jeugdzorg (Heerhugowaard)	80
• Amsterbaken (Amsterdam)	80	• De Lindenhorst (Zeist)	54
		• De Koppeling (Amsterdam)	54
		• Almata (Den Dolder)	120
		• Avenier – De Sprengen (Wapenveld)	60
<i>Regio Zuid-West</i>		<i>Regio Zuid-West</i>	
• De Hartelborgt (Spijkenisse+ R'dam)	134	• Jeugdformaat/Jutterscombinatie (Den Haag)	26
• Teylingereind (Sassenheim)	118	• Horizon besloten (Rotterdam) 12-min	29
		• Hand in Hand (Alphen ad Rijn+Harreveld)	34
		• De Heuvelrug (Overberg)	75
		• Almata (Ossendrecht)	34
		• Emaus (Ermelo)	28
		• Avenier – Anker (Harreveld)	76
		• Avenier – Prisma (Harreveld)	24
		• Avenier – Charlois (Rotterdam)	8
		• Hoenderloogroep (Deelen)	60
<i>Regio Noord</i>		<i>Regio Noord</i>	
• Juvaïd (Veenhuizen)	62	• Wilster (Groningen)	108
		• Woodbrookers (Kortehemmen)	24
<i>Regio Oost</i>		<i>Regio Oost</i>	
• De Hunnerberg (Nijmegen)	72	• Avenier – Alexandra (Almelo)	60
• Rentray (Lelystad)	78	• Avenier – FOBA (Almelo)	12
• Avenier – Kolkemate (Zutphen)	64	• Rentray (Nijkerk)	24
		• Rentray (Eefde)	129
		• Rentray Moeder en kindhuis (Zutphen)	14
		• O.G Heldringstichting (Zetten)	113
<i>Regio Zuid</i>		<i>Regio Zuid</i>	
• Den Hey-Acker (Breda)	104	• Almata (Ossendrecht)	48
• Het Keerpunt (Cadier en Keer)	40	• Icarus (Cadier en Keer)	100
		• O.G Heldringstichting (Zetten)	38
		• Paljas Plus (Grave)	40
		• Paljas Plus (Deurne)	40
		• Paljas Plus (Oosterhout)	60
		• Paljas Plus (Kortgene)	26
<i>Totaal</i>	800		1.598

Bron: Capaciteitsplan Justitiële Jeugdinrichtingen 2010 en het overzicht van capaciteit en zorgaanbod van de website jeugdzorgplus.nl (versie 15, 11 oktober 2010).

Aantallen jongeren in de justitiële jeugdinrichtingen en hun verblijfsduur

Het aantal jongeren in een JJI is de afgelopen jaren fors afgenomen. Dat blijkt uit recente cijfers die Valstar en Afman (2011) in kaart hebben gebracht. Tabel 1.2 geeft een overzicht daarvan. De daling van het aantal jongeren in JJI's is deels voorzien, door de overheveling van de civielrechtelijke plaatsingen naar Jeugdzorg-Plus. Daarnaast is er echter ook een onvoorziene daling geweest, doordat er sinds 2006 een abrupte en forse afname van de instroom van jongeren op strafrechtelijke titel is.

In een onderzoek van het WODC wordt geconcludeerd dat er een verschuiving is in de aard van de jeugdstrafzaken die om een nadere analyse vraagt (Sonnenschein, Moolenaar, Smit & Van der Laan, 2010). Volgens Valstar en Afman (2011) wordt de daling voor een groot deel verklaard doordat de ernstige geregistreerde criminaliteit onder jeugdigen is afgenomen en doordat vaker wordt gekozen voor alternatieve afdoeningen, zoals taakstraffen of schorsing onder voorwaarden.

Tabel 1.2 – Aantallen jongeren in een justitiële jeugdinrichting, naar verblijfstitel

	2006	2007	2008	2009	2010
• Preventieve hechtenis	314	329	287	250	273
• Jeugddetentie	71	80	58	58	68
• PIJ-maatregel	590	564	448	366	314
• Vreemdelingenbewaring	43	30	22	32	26
• Totaal	1.018	1.003	815	706	681

Bron: Valstar & Afman (2011). De aantallen zijn exclusief jongeren die deelnemen aan een scholings- en trainingsprogramma (STP) en jongeren die met proefverlof zijn. Het betreft aantallen op de jaarlijkse peildatum eind september.

Tabel 1.3 laat de gemiddelde verblijfsduur van de verschillende groepen zien. Preventieve hechtenis en vreemdelingenbewaring duren gemiddeld anderhalve maand. Jeugddetentie duurt gemiddeld bijna drie maanden. Jongeren met een PIJ-maatregel blijven veel langer in een JJI. Gemiddeld is dat drie jaar en drie maanden.

Tabel 1.3 – Gemiddelde verblijfsduur van jongeren in een justitiële jeugdinrichting, naar verblijfstitel (in aantal dagen)

	2006	2007	2008	2009	2010
• Preventieve hechtenis	60	48	48	43	45
• Jeugddetentie	123	84	77	71	84
• PIJ-maatregel	1.115	1.041	1.163	1.331	1.197
• Vreemdelingenbewaring	63	59	40	36	49

Bron: Valstar & Afman (2011). De gemiddelde verblijfsduur bij jeugddetentie is inclusief voorlopige hechtenis; bij PIJ is dit inclusief STP / proefverlof.

Tabel 1.4 toont de omvang van de uitstroom per jaar. Als we het aantal uitstromers per jaar (tabel 1.4) relateren aan het aantal bezette plaatsen (tabel 1.2), dan kunnen we concluderen dat een plaats voor een preventief gehechte jongere gemiddeld zes maal per jaar door een nieuwe instromer wordt bezet, een plaats voor jeugddetentie gemiddeld ruim zeven maal en een plaats voor vreemdelingenbewaring gemiddeld bijna negen maal. Bij de PIJ-groep zijn er weinig wisselingen. Daar wisselt een plaats gemiddeld 0,6 maal per jaar.

Tabel 1.4 – Aantallen jongeren die uit een justitiële jeugdinrichting uitstromen, naar verblijfstitel

	2006	2007	2008	2009	2010
• Preventieve hechtenis	1.971	1.775	1.651	1.529	1.655
• Jeugddetentie	688	677	609	560	497
• PIJ-maatregel	226	226	264	211	194
• Vreemdelingenbewaring	122	162	178	289	226
• Totaal	3.007	2.840	2.702	2.589	2.572

Bron: Valstar & Afman (2011).

Cijfers over de omvang van de instroom in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus en over de verblijfsduur van de jongeren in deze instellingen, ontbreken. Ook het Ministerie van VWS kon hierover geen informatie verstrekken.

1.4 Kenmerken van de jongeren in de gesloten instellingen

De jongeren in de JJI's en in de instellingen voor gesloten jeugdzorg hebben vaak een (uitgebreide) hulpverleningsgeschiedenis, een beperkt toekomstperspectief en een gebrek aan sociale competentie. Bovendien is er vaak een problematische thuissituatie en is er sprake van pedagogische onmacht bij de ouders (Harder, Knorth & Zandberg, 2006). Bij instroom hebben de jongeren volgens de Inspectie van het onderwijs (2007) vaak een slechte motivatie voor het volgen van onderwijs en een grote onderwijsachterstand. Uit onderzoek naar de PIJ-populatie blijkt dat veel PIJ-jongeren intellectueel een laag niveau hebben. Bijna de helft van de PIJ-jongeren zet zich actief in tijdens het volgen van onderwijs in de instelling, terwijl een ongeveer even grote groep redelijk gemotiveerd is, maar weinig doorzettingsvermogen heeft (Brand & Van den Hurk, 2008).

In verband met de ontwikkeling van Jeugdzorg-Plus is een onderzoek uitgevoerd naar de jongeren die gebruik maken van het nieuwe zorgaanbod voor adolescenten met ernstige gedragsproblemen (Nijhof et al., 2010). Het doel hiervan was nagaan of de populatie overeenkwam met de groep waarvoor het nieuwe zorgaanbod was ontwikkeld. De onderzoekers voerden dossieronderzoek uit bij 317 jongeren die vóór januari 2008 zijn ingestroomd in een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Tabel 1.5 geeft een overzicht van een aantal kenmerken van de jongeren waarvan dossiers in het onderzoek zijn betrokken.

De onderzoekers vergeleken de resultaten met de uitkomsten van eerder onderzoek van Boendermaker e.a. (2004) naar crisisplaatsingen van civielrechtelijk geplaatste jongeren in de justitiële jeugdinrichtingen. Op grond van deze studie concluderen zij dat de problematiek van de in de gesloten jeugdzorg geplaatste jongeren ernstiger is dan men op basis van eerder onderzoek had verwacht. De jongeren vertonen meer externaliserend en internaliserend probleemgedrag, suïcidaal gedrag en/of automutilatie. Ook hebben zij meer politiecontacten, gebruiken ze meer softdrugs en komt geweld in het gezin vaker voor. Daarbij moet worden opgemerkt dat de groep die door Boendermaker et al. werd bestudeerd, waarschijnlijk niet representatief is voor alle civielrechtelijk geplaatste jongeren. Het betreft jongeren met een crisisplaatsing, waarbij bescherming tegen de omgeving een grotere rol speelt en de ernst van de problematiek bij de jongere zelf waarschijnlijk minder is.

Tabel 1.5 – Kenmerken van 317 jongeren die vóór januari 2008 in een instelling voor gesloten jeugdzorg zijn geplaatst

	percentage
<i>Problematiek</i>	
• externaliserend probleemgedrag	98%
• internaliserend probleemgedrag	67%
• diagnose gesteld volgens DSM-IV	62%
• heeft politiecontacten gehad	70%
• vertoont seksueel grensoverschrijdend gedrag	50%
<i>Middelengebruik</i>	
• gebruikt softdrugs	59%
• gebruikt harddrugs	17%
• problematisch alcoholgebruik	18%
<i>Omgeving</i>	
• instabiele opvoedingsomgeving	74%
• ernstig of zeer ernstig bedreigende opvoedingsomgeving	41%
• heeft (ernstige) traumatische gebeurtenissen meegemaakt	42%
• risicovolle vriendengroep	60%
<i>Hulpverleningsgeschiedenis</i>	
• heeft eerder hulpverlening gehad	79%
• vorige woonsituatie was residentieel of JJI	79%

Bron: Nijhof, Van Dam, Veerman, Engels & Scholte (2010).

Harder (2011) bracht een aantal kenmerken in kaart van een groep van 164 jongeren die tussen september 2007 en juni 2008 hetzij civiel-, hetzij strafrechtelijk werden geplaatst in JJI Het Poortje. Tabel 1.6 geeft een overzicht.

Uit de analyses die Harder uitvoerde, blijkt dat middelengebruik en het hebben van delinquente vrienden de belangrijkste risicofactoren bij delinquentie zijn. Daarnaast bleek ook een (niet significante) samenhang tussen delinquent gedrag en onvoldoende ouderlijk toezicht, het ontbreken van een dagelijkse structuur en slechte prestaties op school.

Tabel 1.6 – Kenmerken van 164 jongeren die tussen september 2007 en juni 2008 civiel- of strafrechtelijk zijn geplaast in Het Poortje

	percentage
<i>Kenmerken</i>	
• man	68%
• civielrechtelijk geplaast	73%
<i>Problematiek</i>	
• externaliserend probleemgedrag	85%
• internaliserend probleemgedrag	36%
• delinquent gedrag	72%
<i>Risicofactoren individueel</i>	
• slecht gemotiveerd voor behandeling	63%
• middelengebruik (alcohol / drugs)	55%
• geen gestructureerde dagelijkse bezigheden	49%
<i>Risicofactoren omgeving</i>	
• weinig toezicht door moeder	51%
• vooral delinquente vrienden	45%
<i>Hulpverleningsgeschiedenis</i>	
• heeft eerder hulpverlening gehad	93%
• vorige woonsituatie was residentieel of JJI	33%

Bron: Harder (2011).

1.5 Onderwijs en behandeling in de gesloten instellingen

De beste resultaten in residentiële hulpverlening voor jeugdigen met ernstige gedragsproblematiek lijken te worden bereikt met een behandeling die is gericht op verschillende gebieden van het functioneren, die verschillende interventievormen omvat en die veel structuur biedt (Van der Laan e.a., 2007). Het is van belang dat een ondersteunende omgeving wordt geboden, met gespecialiseerde intensieve behandeling, een gedragstherapeutische benadering, gezinsinterventies, een gepland en voorbereid vertrek en nazorg. Vooral het werken aan gedragsmodificatie en interventie in het gezin lijken bij te dragen aan positieve uitkomsten, al worden gezinnen in de praktijk nog nauwelijks betrokken bij de behandeling. Ook zijn er positieve effecten van specifieke trainingen gericht op sociaal-cognitieve en sociaal-emotionele competenties van de jongeren, zo concluderen de onderzoekers.

Het onderwijsprogramma vormt een onderdeel van het dagprogramma. Daarmee draagt het bij aan de structuur in het dagprogramma en kan het bijdragen aan de beoogde gedragsmodificatie. Het onderwijs wordt verzorgd door een onderwijsinstelling. Dat gebeurt binnen de instelling of op het terrein van de instelling. In bijna alle gevallen wordt het onderwijs verzorgd door (een vestiging van) een school voor voortgezet speciaal onderwijs voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen of psychiatrische problemen (VSO, cluster 4). De school verzorgt 1.040 uur onderwijs per jaar. In vakantieperiodes maakt onderwijs geen deel uit van het dagprogramma en moet de instelling dit opvangen door activiteiten te organiseren. In het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg¹¹ wordt onder meer als voorwaarde gesteld dat het onderwijs aansluit op het (verstandelijke) niveau van de jeugdige en perspectief biedt op een diploma, dat bij de intake de begin- en eindsituatie zijn beschreven, dat de school de vorderingen volgt en hierover informatie uitwisselt met de instelling en dat de instelling zorgt voor informatieoverdracht aan een volgende instantie.

Een voorwaarde voor bekostiging van het onderwijs (de zogeheten ‘plaatsbekostiging’) is dat het onderwijs- en zorgaanbod aan deze jongeren in samenspraak tussen school en instelling vorm krijgt en op een gezamenlijk plan wordt gebaseerd. Deze aanpak wordt aangeduid als ‘Eén kind, één plan’. De instelling stelt een behandelplan op (in de justitiële jeugdinrichtingen ‘perspectiefplan’ geheten) en de school stelt een handelingsplan op. Over deze plannen wordt overleg gevoerd tussen degenen die verantwoordelijk zijn voor het behandeltraject en degenen die verantwoordelijk zijn voor het onderwijstraject. Beide plannen worden geïntegreerd. Tijdens het verblijf wordt vanuit de school regelmatig overleg gevoerd met de instelling over de ontwikkeling van de jongere en de voortgang van het onderwijs- en behandeltraject. Contacten met ouders worden doorgaans onderhouden door medewerkers van de instelling en niet vanuit de school (Smeets, 2008).

In 2007 verscheen een rapport van een door vier inspecties¹² gezamenlijk in alle JJI’s uitgevoerd onderzoek. Het onderzoek richtte zich op de veiligheid in de instellingen. De samenwerking tussen instelling en school was een onderdeel daarvan. De gezamenlijk opererende inspecties constateerden destijds dat de kwaliteit van het onderwijs in de JJI’s van inrichting tot inrichting sterk wisselde. De kritiek richtte zich vooral op het planmatig handelen op basis van de onderwijsbehoeften. Er werd weliswaar veel aandacht besteed aan het in kaart brengen van de beginsituatie van de instromers, maar dat leverde volgens de inspecteurs niet altijd voldoende gegevens op voor een onderwijsprogramma op maat. Bovendien leidde beperkte capaciteit er vaak

11 MO-Groep Jeugdzorg, Inspectie Jeugdzorg, & JeugdzorgPlus (2008).

12 Inspectie Jeugdzorg, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie voor de Gezondheidszorg en Inspectie voor de Sanctietoepassing (2007).

toe dat jongeren in een onderwijsgroep werden geplaatst die niet aansloot bij hun niveau en onderwijsbehoefte. In de samenwerking tussen JJI's en de scholen was er te weinig structureel en multidisciplinair overleg. Beter functionerende inrichtingen onderscheidden zich onder meer doordat zij beter rekening hielden met de ontwikkelingsbehoefte van de jongeren bij het samenstellen van de groepen en doordat zij planmatig werkten. Dit laatste kwam vooral tot uiting in het gebruik van een leerlingvolgsysteem en in het systematisch bespreken en evalueren van handelingsplannen. Ook was daar meer aandacht voor de voorgeschiedenis en toekomstige schoolloopbaan.

De Inspectie van het onderwijs (2007) constateerde onder meer dat het samenstellen van een passend onderwijsaanbod werd bemoeilijkt doordat vaak onvoldoende informatie en ondersteuning werd gegeven door de school van herkomst. Bovendien zou volgens de Inspectie in het plaatsingsbeleid wat de residentiële voorzieningen betreft nauwelijks tot geen rekening worden gehouden met de onderwijsvraag van jongeren en zou de verblijfsduur vaak te kort zijn om een passend onderwijsaanbod te realiseren. Een ander probleem dat de Inspectie signaleerde, is dat de effectieve leertijd te vaak in de knel zou komen door disciplinaire en huishoudelijke maatregelen in de residentiële voorzieningen.

In een vervolgrapportage van de gezamenlijke inspecties, die in 2010 is verschenen, wordt de conclusie getrokken dat de kwaliteit van de JJI's sinds 2007 aanmerkelijk is verbeterd. Er zijn tal van verbeteringen doorgevoerd, waaronder activiteiten ter versterking van de kwaliteit van het personeel en de invoering van een systeem voor kwaliteitsborging. Ter versterking van het onderwijs zijn extra middelen ingezet om structureel overleg tussen school en instelling te voeren over de ontwikkeling van de jongeren en er is geïnvesteerd in praktijkgericht onderwijs. Ook zijn de scholen betrokken bij de invoering van 'YOUTURN' (Directoraat-Generaal Preventie, Jeugd en Sancties, 2010). De inspecties constateren dat de invoering van 'YOUTURN' in alle instellingen tot meer duidelijkheid heeft geleid wat opvoeding en behandeling betreft en dat het onderwijs aan de jongeren in de JJI's is verbeterd. Dit wordt vooral toegeschreven aan een betere aanpassing van het onderwijsprogramma aan de behoeften van de doelgroep en aan het terugdringen van lesuitval. Jongeren en ouders worden bovendien meer betrokken bij het formuleren van een onderwijsperspectief dan voorheen¹³. Tegelijkertijd wordt gesteld dat het onderwijs kwetsbaar is door kleinschaligheid, waardoor de keuzemogelijkheden beperkt zijn. Ook is er volgens de inspecteurs nauwelijks sprake van borging van de kwaliteit.

13 Contacten met ouders verlopen doorgaans via de behandelaars van de instelling en niet rechtstreeks met onderwijsgevend.

Smeets (2008) deed onderzoek naar de samenwerking tussen speciaal onderwijs en residentiële instellingen en justitiële jeugdinstellingen. Daaruit blijkt onder meer dat het vaak ontbreekt aan rechtstreeks overleg met of overdracht door de school van herkomst. Bij vier van de tien scholen geeft men aan dat er geen overdracht door de vorige school is of dat deze slechts voor sommige instromende leerlingen plaatsvindt. In het merendeel van de gevallen zijn er (duidelijke) afspraken tussen school en instelling over rollen en verantwoordelijkheden en over de regie bij de samenwerking. Bij één op de drie is er echter geen gezamenlijke visie van school en instelling op het onderwijs- en zorgaanbod. Een knelpunt dat door verschillende betrokkenen wordt genoemd, is het grote aantal wisselingen van leerlingen in de groepen gedurende het schooljaar. Leerkrachten ervaren dat als een extra belasting, aangezien de groepsdynamiek hierdoor steeds verandert. De leerlingen hebben in het verleden vaak al zeer slechte schoolervaringen opgedaan en zijn extra gevoelig voor die veranderingen, zo wordt gesteld. De veelvuldige instroom van nieuwe leerlingen vergt ook veel van de mogelijkheden van de leerkrachten tot diagnosticerend onderwijzen.

In 2010 is de Inspectie Jeugdzorg samen met de Inspectie van het onderwijs gestart met onderzoek naar het leefklimaat in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Daarbij speelt de samenwerking tussen school en instelling een belangrijke rol. Inmiddels is er over het leefklimaat in negen instellingen gerapporteerd in afzonderlijke instellingsrapporten¹⁴. Kenmerken van een goed leefklimaat zijn een passende dagbesteding en dagstructuur, een passende en aandachtvolle omgeving, aandacht voor de samenstelling van de leefgroep en goed toegerust personeel. In vier instellingen wordt het leefklimaat als goed beoordeeld en in twee als voldoende. Drie instellingen scoren hier onvoldoende. De samenwerking tussen instelling en school wordt in vier gevallen als voldoende beoordeeld en in vijf gevallen als onvoldoende. De meest genoemde kritiekpunten zijn verschillen tussen de instelling en de school in de aanpak van incidenten (vier maal genoemd) en verschillen in de manier waarop jongeren worden benaderd en behandeld (drie maal genoemd). Daarnaast is er bij vier instellingen kritiek op het aantal lessen dat jongeren volgen, doordat er te veel lessen uitvallen, doordat er jongeren zijn die te veel lessen missen of – bij één instelling – doordat het te lang duurt voordat jongeren in een onderwijsgroep instromen.

Naar aanleiding van hun onderzoek naar het zogeheten nieuwe zorgaanbod in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus concluderen Van Dam, Nijhof, Scholte en Veerman (2010) dat er in het algemeen (nog meer) aandacht moet worden besteed aan het bij de behandeling betrekken van gezinnen, de inzet van gezinsinterventies, de inzet van nazorg en het pedagogisch klimaat in de leefgroep. Wat het onderwijs in de instellin-

14 Zie http://www.inspectiejeugdzorg.nl/onderwerpen/Jeugdzorg_Plus/

gen betreft, adviseren de onderzoekers meer aandacht te besteden aan het ontwikkelen van passend onderwijs en het continueren daarvan in het nazorgtraject.

1.6 Buitenlandse studies naar onderwijs in residentiële instellingen

In een buitenlandse overzichtsstudie is geconstateerd dat er vaak onvoldoende informatie bekend is over de schoolloopbaan en onderwijsprestaties van jongeren in residentiële instellingen. Veel van deze jongeren hebben een verleden van spijbelen, doubleren en van school veranderen. Gezien de risico's van schooluitval is het van groot belang dat interventies in de instellingen zich niet alleen richten op het verbeteren van het gedrag, de geestelijke gezondheid en de band met het gezin, maar ook op het verbeteren van leerprestaties en schoolsucces (Trout, Hagaman, Casey, Reid & Epstein, 2008). Het is dus van belang dat wordt gewerkt aan het (opnieuw) motiveren van de jongeren voor onderwijs en aan het verminderen van de opgelopen achterstand.

Harder et al. (2006) constateren dat het weinige (buitenlandse) onderzoek dat is gedaan naar het onderwijs in residentiële instellingen, kritisch is. Zo is het onderwijs in deze buitenlandse instellingen in het verleden ernstig verwaarloosd, werkten onderwijsgeevenden en hulpverleners slecht samen, sloot het onderwijs vaak onvoldoende aan bij de mogelijkheden van de jongeren en bleken zij na vertrek uit de instelling vaak weinig of geen onderwijskwalificaties te behalen (Jackson, 1994; Lindsay & Foley, 1999). Daarnaast zou er onzekerheid zijn over hoe het onderwijs het beste kan worden uitgevoerd en is er een zeker pessimisme over de resultaten die bij deze doelgroep kunnen worden bereikt (Gallagher, Branna, Jones & Westwood, 2004). Laatstgenoemde auteurs vonden wel positieve resultaten van onderwijs aan een kleine groep jongeren in een kindertehuis dat was gericht op het wegnemen van een negatieve houding ten aanzien van school, het helder krijgen van verwachtingen van de jongeren, het langzaam opbouwen van deelname aan het onderwijs, het betrekken van de jongeren bij de planning van het onderwijs, het bieden van ondersteuning en tonen van interesse in de jongere en het ontwikkelen van een leercultuur. Dit leidde uiteindelijk tot meer betrokkenheid, een geleidelijke gedragsverbetering en een verbetering van leerresultaten.

In een onderzoek in drie jeugdgevangenissen in de Verenigde Staten is aan 78 docenten gevraagd wat de belangrijkste belemmeringen zijn voor het verzorgen van kwalitatief goed onderwijs aan de jongeren in de instelling (Houchins, Puckett-Patterson, Crosby, Shippen & Jolivet, 2009). Veel van de genoemde belemmeringen betroffen personele zaken (zoals onvoldoende steun van de directie, onvoldoende gemotiveerdheid van docenten, onvoldoende ondersteunend personeel), het onderwijs (met name

onvoldoende aansluiting van het curriculum bij de behoeften van leerlingen) en onvoldoende gemotiveerdheid van de jongeren voor onderwijs en gedragsproblemen die tot verstoring van de lessen leiden. De onderzoekers wijzen erop dat de problemen in het onderwijs in de jeugdgevangenissen niet alleen worden versterkt door de omvang van de problematiek bij veel jongeren, maar ook door de wisselingen van samenstelling van de klassen in de loop van het schooljaar: ‘Last, the juvenile justice classroom is often chaotic because students come and go at different times and stay for varying periods. (...) Thus, students are continuously coming to and going from the school, making the population transient.’ (p. 165).

Positieve resultaten van verblijf in een residentiële instelling zijn in een aantal studies in verband gebracht met een relatief kort verblijf in een residentiële setting, in combinatie met positieve resultaten qua leervorderingen, betrokkenheid van het gezin en nazorg (Hair, 2005; Smith, Duffee, Steinke, Huang & Larkin, 2008). Abrams (2006) concludeert op grond van verschillende onderzoeken dat middelengebruik, contacten met delinquente vrienden en schooluitval samenhangen met een grotere kans op recidive. Op basis van haar onderzoek in twee jeugdgevangenissen in de Verenigde Staten concludeert zij onder meer dat er geen duidelijk verband was tussen wat de jongeren in de jeugdgevangenis leerden en de wereld buiten de jeugdgevangenis. Blijkbaar kregen de jongeren onvoldoende vaardigheden aangereikt om na het verlaten van de instelling de omgeving te trotseren die aan hun criminele gedrag had bijgedragen.

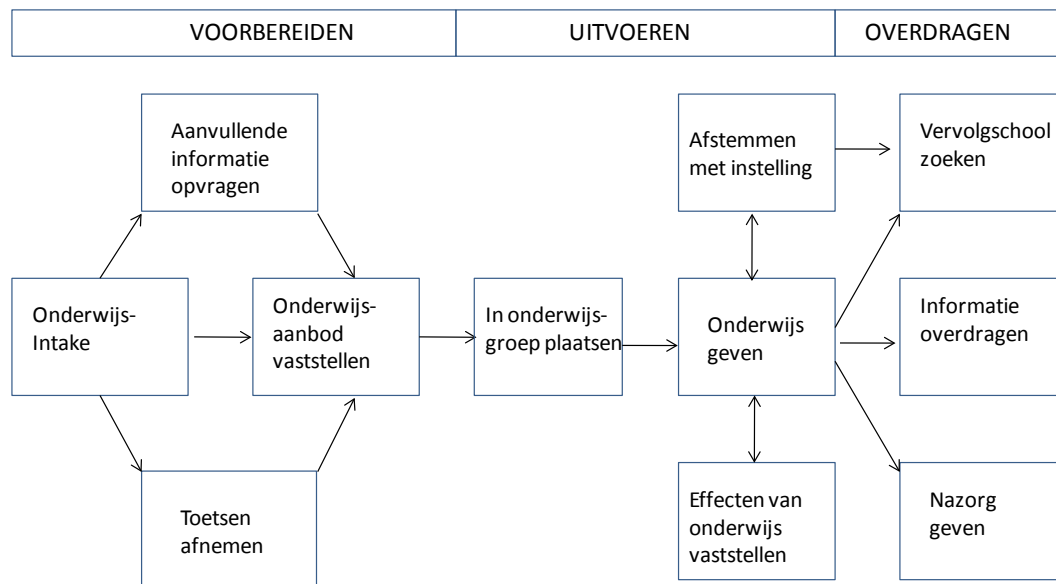
1.7 Voor het onderzoek relevante activiteiten

We kunnen drie fasen met bijbehorende activiteiten aanwijzen in het onderwijs dat jongeren in de justitiële jeugdinrichtingen en Jeugdzorg-Plus wordt geboden:

- Voorbereiden: het bepalen van een onderwijsaanbod dat aansluit bij de jongere.
- Uitvoeren: het geven van onderwijs, het volgen van de ontwikkeling en het afstemmen met de behandeling.
- Overdragen: het zoeken van een vervolgschool, informatieoverdracht en nazorg wat onderwijs betreft bij het verlaten van de instelling.

Figuur 1.1 toont voor elk van de drie fasen de activiteiten die van belang zijn voor de uitvoering van het hier gerapporteerde onderzoek.

Figuur 1.1 – Relevante aspecten voor het onderzoek

1.8 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Op grond van de eerder besproken literatuurstudie zijn drie fasen onderscheiden die van belang zijn voor het onderwijs dat deze jongeren krijgen. In de voorbereidingsfase wordt relevante informatie verzameld over het onderwijsniveau en toekomstperspectief, waarna het best passende onderwijsaanbod wordt vastgesteld. In de uitvoeringsfase wordt de jongere in een onderwijsgroep geplaatst, wordt onderwijs gegeven en worden de effecten daarvan vastgesteld. Tevens wordt regelmatig met de instelling overlegd over de ontwikkeling van de jongere en over afstemming van onderwijs en behandeling. In de overdrachtsfase wordt zo nodig een vervolgschool gezocht, wordt relevante informatie overgedragen en nazorg geboden.

De centrale vraag voor het onderzoek luidt: Welke informatie krijgen de scholen over instromende jongeren en welke activiteiten ondernemen de scholen zelf om informatie te verzamelen die nodig is voor het vaststellen van het onderwijsaanbod. De vragen van de opdrachtgever betreffen daarnaast de voor het onderwijs relevante kenmerken van de jongeren en de invloed van de wisselingen van samenstelling van de onderwijsgroepen op het onderwijs.

De vragen van de opdrachtgever en de resultaten van de literatuurstudie zijn uitgewerkt in de volgende acht onderzoeksvragen:

- 1) Welke informatie over de instromende jongeren hebben scholen in justitiële jeugdinstellingen en in instellingen voor Jeugdzorg-Plus nodig om voor deze doelgroep een adequaat onderwijsaanbod te kunnen realiseren en in hoeverre kunnen de beschikbare instrumenten hierin voorzien?
- 2) Welke voor het onderwijsaanbod relevante informatie ontvangen scholen in justitiële jeugdinstellingen en in instellingen voor Jeugdzorg-Plus over de instromende jongeren van de instelling of school van herkomst?
- 3) Welke voor het onderwijsaanbod relevante informatie verzamelen de scholen tijdens het onderwijsintakegesprek met de jongere, hoe vullen ze ontbrekende informatie aan en welke instrumenten gebruiken ze daarbij?
- 4) Wat zijn de kenmerken van jongeren die instromen, wat is hun herkomst en verblijfsduur en wat is hun onderwijsniveau?
- 5) Hoe wordt de beschikbare informatie gebruikt om de jongeren in een onderwijsgroep te plaatsen?
- 6) Hoe veelvuldig treden er wisselingen op in de samenstelling van de onderwijsgroepen en hoe storend is dat voor het onderwijs?
- 7) Welke overige knelpunten ervaren de scholen bij het verzorgen van onderwijs aan jongeren in de instellingen?
- 8) Wat is de bestemming van de jongeren die de instelling verlaten, hoe vindt informatieoverdracht plaats aan de instelling of school van bestemming en vindt nazorg plaats die betrekking heeft op het onderwijs?

Bij elk van de bovengenoemde vragen zal tevens worden nagegaan of er relevante verschillen zijn tussen scholen in justitiële jeugdinstellingen en scholen in instellingen voor Jeugdzorg-Plus.

2 Onderzoeksopzet en -uitvoering

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de opzet van het onderzoek, de onderzoeksinstrumenten en de deelname aan het onderzoek.

2.2 Onderzoeksopzet en deelname aan het onderzoek

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn verschillende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Hierbij zijn zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens verzameld. Het onderzoek bestond uit een telefonische enquête, gevolgd door acht gevalstudies. De gevalstudies omvatten zowel het houden van vraaggesprekken als dossieronderzoek. Daarnaast is relevante literatuur verzameld en bestudeerd. Onder de deelnemers aan de gesprekken waren vier leden van de taakgroep ‘Onderwijs in gesloten jeugdinrichtingen’¹⁵. Met hen is ook gesproken over het landelijke beleid rond het onderwijs in de gesloten instellingen en over knelpunten waarmee de scholen te maken hebben. Het onderzoek is bovendien vooraf aangekondigd in de genoemde taakgroep, met het verzoek om de onderwijsinstellingen te stimuleren medewerking aan het onderzoek te verlenen.

Telefonische enquête

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de stand van zaken rond het onderwijs aan jongeren in JJI's en Jeugdzorg-Plus, is een telefonische enquête gehouden. Het voordeel daarvan is dat de situatie in relatief korte tijd in beeld kan worden gebracht, terwijl de bereidheid tot deelname doorgaans hoger is dan bij een schriftelijke enquête. De enquête is aan de hand van een gestructureerde vragenlijst afgenomen door een ervaren telefonische enquêteur. Voorafgaand aan de enquête zijn de onderwijsinstellingen die het onderwijs in de JJI's en instellingen voor Jeugdzorg-Plus verzorgen, via een brief aan de directeur of locatieleider op de hoogte gesteld van het doel van het onderzoek en het voornemen de enquête uit te voeren. Daarbij is aangekondigd dat een telefonisch enquêteur contact zou opnemen met het verzoek te wor-

15 Deze taakgroep was oorspronkelijk een overlegplatform voor de scholen in de justitiële jeugdinrichtingen. Inmiddels participeren ook vertegenwoordigers van de scholen in Jeugdzorg-Plus hierin.

den doorverwezen naar een functionaris die betrokken is bij en het beste in staat is informatie te geven over het vaststellen van het onderwijsaanbod aan de jongeren.

In de telefonische enquête zijn alle onderzoeksvragen aan de orde gesteld, waarbij zoveel mogelijk op basis van gesloten vragen is gewerkt (zie paragraaf 2.3). Tot besluit van de enquête is gevraagd naar de bereidheid van de respondent om eventueel mee te werken aan de tweede fase van het onderzoek (vraaggesprekken en dossieronderzoek) en of inzage in dossiers in het kader van het onderzoek mogelijk zou zijn.

Er zijn 36 onderwijsinstellingen benaderd. Daarbij bleek dat het in veel gevallen moeite kostte om de betrokkenen te spreken te krijgen. Het merendeel van de enquêtes kon na vijf tot zeven maal bellen worden afgenomen. Bij drie instellingen kostte dat acht tot twaalf telefoontjes. Uiteindelijk hebben 32 functionarissen deelgenomen aan de telefonische enquête, waarvan er negen werkzaam zijn bij een school die onderwijs verzorgt in een justitiële jeugdinstelling. Bij de resterende vier potentiële deelnemers (één van een school die is verbonden aan een JJI en drie van een school die onderwijs verzorgt in een instelling voor Jeugdzorg-Plus) was het na twaalf pogingen nog steeds niet gelukt de enquête af te nemen. Vervolgens zijn de pogingen daartoe gestaakt. Tabel 2.1 geeft een overzicht van de deelname aan de telefonische enquête en van de functie van de respondenten binnen de school.

Tabel 2.1 – Deelnemers aan de telefonische enquête

	school in justitiële jeugdinstelling	school in instelling voor Jeugdzorg-Plus
• bovenschools directeur		1
• directeur school	1	3
• adjunct-directeur school		1
• locatieleider / locatiedirecteur school	2	7
• orthopedagoog	1	3
• schoolpsycholoog	2	
• zorgcoördinator	1	1
• intern begeleider		1
• intakefunctionaris		1
• coördinator	1	1
• gedragswetenschapper	1	1
• unit-leider / unit-coördinator		3
Totaal	9	23

De gegevens die de telefonische enquête heeft opgeleverd, zijn statistisch geanalyseerd. Bij de verslaglegging (zie hoofdstuk 3) presenteren we het totaalbeeld en besteden we tevens aandacht aan verschillen tussen JJI's en instellingen voor Jeugdzorg-Plus, voor zover deze relevant zijn.

Gevalsstudies

In vervolg op de telefonische enquête zijn gevalsstudies uitgevoerd bij acht scholen. Hieraan hebben drie scholen deelgenomen die aan een justitiële jeugdinrichting zijn verbonden en vijf scholen die het onderwijs verzorgen in een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Het doel van de gevalsstudies was het bieden van verdieping bij de resultaten van de telefonische enquête. Per gevalsstudie zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- het verzamelen en analyseren van relevante documenten;
- het voeren van een vraaggesprek met enkele bij de intake, planning en uitvoering van het onderwijs betrokkenen;
- analyse van dossiers van jongeren die in de instelling verblijven.

In de vraaggesprekken zijn alle onderzoeksvragen aan bod gekomen. Daarbij is niet alleen ingegaan op de huidige situatie, maar ook op wenselijke verbeteringen en de randvoorwaarden die daaraan kunnen bijdragen. De vraaggesprekken zijn gevoerd aan de hand van een gespreksleidraad waarin relevante aspecten per onderzoeksvraag zijn uitgewerkt (zie paragraaf 2.3).

Ten behoeve van de gevalsstudies is een selectie gemaakt van een aantal aan een JJI en een aantal aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus verbonden scholen. Voorwaarden voor selectie waren de bereidheid van de respondent die aan de telefonische enquête heeft deelgenomen om mee te werken aan het vervolgonderzoek en de mogelijkheid om dossieronderzoek uit te voeren. Daarnaast is gestreefd naar voldoende vertegenwoordiging van zowel grotere als kleinere instellingen. Tabel 2.2 geeft een overzicht van de deelnemers aan de gesprekken.

Van de instellingen voor Jeugdzorg-Plus kwam een aantal niet in aanmerking voor de gevalsstudies doordat geen toestemming voor het dossieronderzoek werd gegeven of door praktische beperkingen daarbij¹⁶. Met enkele andere scholen die we hebben benaderd, kon uiteindelijk geen afspraak worden gemaakt doordat de betrokkenen

16 Een aantal scholen stelde als voorwaarde voor het dossieronderzoek dat de jongeren en/of hun ouders (schriftelijk) toestemming zouden geven voor inzage in de dossiers. In verband met de tijd die dit zou kosten en in verband met de verwachte non-respons of weigeringen, hebben we hiervan afgezien.

aangaven geen ruimte in hun agenda te hebben, doordat zij telefonisch niet konden worden bereikt en niet op verzoeken per e-mail antwoordden of, in één geval, doordat op de school een reorganisatie was gestart. Door de genoemde praktische problemen zijn enkele nieuwe aanbieders van gesloten jeugdzorg niet in het kader van de gevalsstudies bezocht, terwijl dit oorspronkelijk wel de bedoeling was. De vijf instellingen voor gesloten jeugdzorg waarvan de scholen wel aan de gevalsstudies hebben deelgenomen, hebben in het verleden als JJI gefunctioneerd.

Tabel 2.2 – Deelnemers aan de gesprekken in het kader van de gevalsstudies

School	Instelling	Deelnemers
• school 1	JJI	Locatiedirecteur school, orthopedagoge
• school 2	JJI	Directeur school
• school 3	JJI	Onderwijsmanager, schoolpsycholoog, zorgcoördinator
• school 4	Jeugdzorg-Plus	Locatieleider onderwijs
• school 5	Jeugdzorg-Plus	Locatiedirecteur school, orthopedagoge, coördinator/decaan
• school 6	Jeugdzorg-Plus	Locatieleider onderwijs, orthopedagoge
• school 7	Jeugdzorg-Plus	Directeur, zorgcoördinator
• school 8	Jeugdzorg-Plus	Orthopedagoge

Dossieronderzoek

Het dossieronderzoek maakte deel uit van de gevalsstudies. Dit is op locatie uitgevoerd door de onderzoekers, ofwel bij de administratie van de school (op het terrein of in het gebouw van de instelling), ofwel bij de administratie van de instelling. Daarbij zijn de dossiers doorgenomen van de jongeren die op dat moment in de instelling verbleven. De benodigde informatie is met behulp van laptops in een spreadsheet ingevoerd, dat is gebaseerd op het in paragraaf 2.3 gepresenteerde schema.

In verband met het dossieronderzoek hebben wij de Dienst Justitiële Jeugdinstellingen om toestemming voor inzage van de dossiers gevraagd. DJI heeft toestemming verleend om de perspectiefplannen van de jongeren in de JJI's in te zien en daaruit gegevens over te nemen. Ook heeft DJI de directeurs van de JJI's verzocht aan het onderzoek mee te werken. De mogelijkheden tot dossieronderzoek bij instellingen voor Jeugdzorg-Plus bleken afhankelijk van het op dit gebied geldende beleid van de school en/of instelling. Dit beperkte de mogelijkheden tot selectie, doordat vaak beperkende voorwaarden werden gesteld. Bij Jeugdzorg-Plus is geen oproep tot medewerking vanuit de overheid uitgegaan.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om de dossiers te verwerken van jongeren die drie maanden eerder in de instelling verbleven, zodat er meer zicht zou komen op de aantallen die de instelling binnen drie maanden verlaten. Vanuit praktisch oogpunt bleek dat echter minder wenselijk. Dit had te maken met het vaststellen van de populatie die er drie maanden eerder was, met het vaak elders archiveren van de dossiers van uitgestroomde jongeren, en met het gegeven dat de dossiers van uitgestroomde jongeren nauwelijks meer informatie bevatten dan de dossiers van de zittende jongeren. Er zijn dossiers verwerkt van 353 jongeren, waarvan 110 in een justitiële jeugdinstelling en 243 in een instelling voor gesloten jeugdzorg (zie tabel 2.3).

Er bleek een grote verscheidenheid in vorm van de dossiers te zijn. Sommige scholen werken alleen met papieren dossiers, andere alleen met digitale en weer andere met een combinatie van papier en digitaal. In het laatstgenoemde geval is de informatie soms dubbel (op papier en digitaal) beschikbaar, terwijl soms een deel van de informatie in het papieren en een deel in het digitale dossier te vinden is.

De gegevens die het dossieronderzoek heeft opgeleverd, zijn statistisch geanalyseerd. Bij de rapportage van de resultaten (zie hoofdstuk 5) maken we onderscheid tussen jongeren die zijn geplaatst in een JJI en jongeren die zijn geplaatst in Jeugdzorg-Plus.

Tabel 2.3 – Aantallen in het dossieronderzoek verwerkte dossiers

	school in justitiële jeugdinstelling	school in instelling voor Jeugdzorg-Plus
• school 1	48	
• school 2	37	
• school 3	25	
• school 4		50
• school 5		72
• school 6		44
• school 7		64
• school 8		13
Totaal	110	243

Twee scholen – een school die is verbonden aan een JJI en een school die is verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus – hebben een overzicht ter beschikking gesteld van de jongeren die de afgelopen jaren zijn uitgestroomd, met de datum van instroom in de instelling en in de school en de datum van uitstroom. Bij een deel

daarvan is ook informatie beschikbaar over de bestemming na het verlaten van de instelling. Deze informatie vormt een uitbreiding bij het dossieronderzoek in deze twee scholen.

2.3 Onderzoeksinstrumenten

Er zijn instrumenten ontwikkeld voor de telefonische enquête, de vraaggesprekken in de instellingen en het dossieronderzoek. Deze worden hier kort beschreven. Daarnaast is nog een beknopt overzicht van gesprekspunten gemaakt ten behoeve van de gesprekken met leden van de taakgroep.

Telefonische enquête

De telefonische enquête is uitgevoerd aan de hand van een vragenlijst waarin de volgende vragenblokken zijn onderscheiden:

- 1 achtergrondgegevens;
- 2 intake en beschikbare informatie;
- 3 interpreteren en aanvullen van informatie;
- 4 samenstellen van de groepen;
- 5 onderwijs geven en het vaststellen van de effecten daarvan;
- 6 overdracht en nazorg;
- 7 mogelijke deelname aan de gevalsstudies en voorwaarden daarbij.

Gespreksleidraad

In de gespreksleidraad zijn de volgende thema's onderscheiden:

- 1 achtergrondinformatie;
- 2 het verkrijgen van informatie over de jongere;
- 3 intake en het opstellen van een plan voor behandeling en onderwijs;
- 4 het vaststellen van het onderwijsaanbod en het plaatsen in een groep;
- 5 het uitvoeren van onderwijs en samenwerking met de instelling;
- 6 overdracht bij en nazorg na het verlaten van de instelling;
- 7 landelijk beleid en andere randvoorwaarden.

In aanvulling op de informatie die de gesprekken heeft opgeleverd, is informatie verzameld van websites van de instellingen en informatie uit schoolgidsen.

Schema dossieronderzoek

Ten behoeve van het dossieronderzoek is een spreadsheet gemaakt waarin informatie over de volgende variabelen kon worden ingevoerd:

- achtergrondgegevens: geslacht, geboortedatum, IQ;
- datum van plaatsing en opgelegde maatregel / verblijfstitel;
- aard van de (gedrags)problematiek;
- onderwijsniveau / leerjaar vóór plaatsing;
- woonsituatie vóór plaatsing;
- soort informatie verkregen van vorige school;
- na instroom vastgesteld onderwijsniveau;
- datum instroom onderwijsgroep en naam/niveau onderwijsgroep;
- eventuele vervolggroepen en data van doorstroom;
- in de instelling behaalde certificaten of diploma's;
- datum van uitstroom (indien van toepassing);
- reden van uitstroom (indien van toepassing);
- bestemming na uitstroom (indien van toepassing).

3 Resultaten van de telefonische enquête

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de telefonische enquête. Hieraan hebben 32 personen hun medewerking verleend. Zij presenteren 9 van de 10 aangeschreven scholen die zijn verbonden aan een justitiële jeugdinrichting en 23 van de 26 aangeschreven scholen die zijn verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus. De uitkomsten geven een representatief beeld, doordat bijna alle scholen aan de enquête hebben deelgenomen.

Met het oog op de vergelijkbaarheid worden in de tabellen percentages gepresenteerd in plaats van aantallen. Door afronding kan de som van de percentages iets afwijken van honderd. Verschillen tussen scholen verbonden aan een justitiële jeugdinrichting en scholen verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus die het vermelden waard zijn, worden in de tekst genoemd. Indien in de tekst wordt gesproken over verschillen tussen JJI en Jeugdzorg-Plus, betreft het de aan de instellingen verbonden scholen. Als de tekst betrekking heeft op de instelling in plaats van de school, wordt dat expliciet vermeld. In bijlage 1 worden de resultaten voor JJI's en Jeugdzorg-Plus afzonderlijk gerapporteerd.

3.2 Bij instroom van jongeren beschikbare informatie

Een deel van de instromende jongeren verbleef vóór instroom in een andere residentiële instelling en kreeg onderwijs op een daaraan verbonden school. Een ander deel bezocht een school voor regulier onderwijs. Overdracht van informatie door de vorige school of instelling vindt vooral plaats via overdracht van het behandeldossier van de instelling, zo blijkt uit de antwoorden van de deelnemers aan de enquête. In mindere mate wordt informatie overgedragen via een onderwijskundig rapport, via de onderwijstrajectkaart (OTK)¹⁷ en via 'warme overdracht' (tabel 3.1). Bij de laatstgenoemde vorm van overdracht vindt mondelinge communicatie plaats.

17 Dit is een verzameling formulieren waarin informatie over problematiek, niveau en schoolprestaties van jongeren kan worden vastgelegd. De OTK is ontwikkeld voor overdracht van gegevens tussen scholen die onderwijs verzorgen in een justitiële jeugdinrichting.

Tabel 3.1 – Wijze waarop bij instroom van een jongere in de school informatie van de vorige school of instelling wordt overgedragen

	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• onderwijstrajectkaart (OTK)	33%	48%	11%	7%
• onderwijskundig rapport	10%	77%	10%	3%
• warme overdracht	39%	48%	10%	3%
• behandeldossier vorige instelling	21%	32%	18%	29%
• anders	68%	19%	7%	7%

Bij Jeugdzorg-Plus kunnen scholen vaker dan bij JJI's beschikken over een onderwijskundig rapport dat is opgesteld door de vorige school die de jongere bezocht. Ook warme overdracht komt meer voor bij Jeugdzorg-Plus dan bij JJI's. De onderwijstrajectkaart (OTK) wordt zowel genoemd door scholen in JJI's als in Jeugdzorg-Plus, maar komt vaker voor bij de JJI's. In de categorie 'anders' noemen negen personen telefonisch contact, drie personen noemen e-mail en één persoon geeft aan individuele handelingsplannen te ontvangen. Zeven respondenten (drie JJI en vier Jeugdzorg-Plus) geven aan dat alle vier in de tabel genoemde vormen van informatie niet of slechts bij sommige jongeren beschikbaar zijn.

De voor onderwijs relevante informatie die bij instroom beschikbaar is, is in het algemeen beperkt (tabel 3.2).

Tabel 3.2 – Oordeel of bij instroom voldoende informatie wordt overgedragen over voor het onderwijs relevante kenmerken van de jongere

	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• onderwijsverleden	13%	56%	31%	---
• onderwijsniveau en leerprestaties	9%	62%	22%	6%
• intelligentie	7%	60%	33%	---
• specifieke leerproblemen	10%	71%	13%	6%
• gemotiveerdheid voor onderwijs	16%	58%	26%	---
• aard en ernst van gedragsproblematiek	9%	25%	53%	13%

Meestal vindt men dat men wel voldoende is geïnformeerd over de aard en ernst van gedragsproblematiek. Dergelijke informatie wordt bij plaatsing aan de JJI of instelling voor Jeugdzorg-Plus doorgegeven door de plaatsende instantie (bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg) of de instelling van herkomst. Informatie over het onderwijsverleden, onderwijsniveau en leerprestaties, intelligentie en – vooral – specifieke leerproblemen en gemotiveerdheid voor onderwijs vindt men echter vaak onvoldoende of deze is slechts bij sommige jongeren in voldoende mate beschikbaar.

Als we ons beperken tot de (combinatie van) informatie over onderwijsverleden, onderwijsniveau en leerprestaties en specifieke leerproblemen, dan blijkt dat zestig procent van de respondenten van mening is hierover niet of slechts bij sommige instromende jongeren voldoende informatie te krijgen. Hierbij is er geen noemenswaardig onderscheid tussen scholen in JJI's en in Jeugdzorg-Plus.

3.3 Verzamelen van aanvullende informatie

Bij de meeste scholen is het gebruikelijk dat tijdens de intake voor het onderwijs met de jongere het toekomstperspectief wordt besproken (tabel 3.3). Bij drie scholen gebeurt dit niet. Bij alle scholen is het gebruikelijk dat aanvullende informatie wordt opgevraagd bij de school of instelling van herkomst. Ongeveer de helft doet dat voor alle instromende jongeren.

Tabel 3.3 – Het verzamelen van informatie bij en over instromende jongeren

	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• toekomstperspectief bespreken bij intake voor het onderwijs	9%	---	16%	75%
• aanvullende informatie opvragen bij school of instelling van herkomst	---	16%	31%	53%
• levert opvragen van aanvullende informatie voldoende informatie op?	3%	38%	53%	6%

Ruim de helft van de respondenten geeft aan na het opvragen van aanvullende informatie voor de meeste of alle jongeren over voldoende informatie te beschikken. Bij twee vijfde van de scholen beschikt men ook na het opvragen van aanvullende informatie meestal nog over onvoldoende gegevens.

In aanvulling op de beschikbare informatie en de resultaten van de intake is het in veel scholen gebruikelijk jongeren voor of kort na de plaatsing in een onderwijsgroep aanvullend te toetsen (tabel 3.4). In ruim de helft van de scholen wordt bij de meeste tot alle jongeren het taal- en rekenniveau getoetst. Het afnemen van een intelligentietest of een test om de motivatie voor het onderwijs vast te stellen, is minder gebruikelijk. In bijna de helft van de scholen gebeurt dat niet.

Tabel 3.4 – Het afnemen van aanvullende toetsen bij instromende jongeren

	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• intelligentietest	42%	45%	3%	10%
• test motivatie voor onderwijs	47%	31%	9%	13%
• toets taalniveau	7%	36%	18%	39%
• toets rekenniveau	4%	39%	18%	39%

Op de vraag naar overige toetsen die worden afgenomen, noemt men vooral de beroepeninteressesettest (BIT). Deze wordt in twaalf scholen (soms) afgenomen. Een intelligentietest wordt door scholen in JJI's bij verhoudingsgewijs meer jongeren afgenomen dan door scholen in Jeugdzorg-Plus. In laatstgenoemde scholen worden daarentegen bij meer jongeren aanvullende toetsen afgenomen om het taal- en rekenniveau vast te stellen. Ook wordt in die scholen de motivatie van jongeren voor het onderwijs verhoudingsgewijs meer getoetst.

3.4 Het plaatsen van de jongere in een onderwijsgroep

Het aantal onderwijsgroepen waarin jongeren kunnen worden geplaatst, varieert van één tot 23. Bij twee (scholen in) instellingen wordt alleen individueel onderwijs gegeven. Daarnaast zijn er twee instellingen waar naast onderwijs in één of meer groepen ook individueel onderwijs mogelijk is. Gemiddeld zijn er negen onderwijsgroepen. Bij de JJI's gaat het om gemiddeld elf groepen en bij Jeugdzorg-Plus om acht groepen.

Bij het in een onderwijsgroep plaatsen van een instromende jongere wordt vooral rekening gehouden met de behoefte aan praktisch of theoretisch onderwijs en het ontwikkelingsperspectief (tabel 3.5). Voor ongeveer twee derde van de deelnemers aan de enquête zijn dit belangrijke factoren. Het onderwijsniveau is een belangrijk gegeven bij de plaatsing in een onderwijsgroep bij de helft van de scholen. Het belang

dat wordt toegekend aan leeftijd en aan intelligentie, varieert van school tot school. Voor ongeveer een derde van de scholen zijn dit belangrijke criteria.

Tabel 3.5 – Aspecten waarmee rekening wordt gehouden bij het in een onderwijsgroep plaatsen van een instromende jongere

	van weinig belang	tamelijk belangrijk	belangrijk
• leeftijd	34%	31%	34%
• intelligentie	25%	37%	37%
• onderwijsachterstand	56%	28%	16%
• onderwijsniveau	31%	22%	47%
• gemotiveerdheid voor onderwijs	50%	28%	22%
• ontwikkelingsperspectief	22%	16%	63%
• aard en ernst van gedragsproblematiek	53%	34%	12%
• behoefte aan praktisch of theoretisch onderwijs	25%	6%	69%

Onderwijsachterstand, aard en ernst van gedragsproblematiek en gemotiveerdheid voor onderwijs leggen het minste gewicht in de schaal bij het in een onderwijsgroep plaatsen van de jongere. Dit wordt bij ongeveer de helft van de scholen van weinig belang geacht. Er zijn geen grote verschillen tussen scholen in JJI's en Jeugdzorg-Plus, wat de aspecten betreft waarmee rekening wordt gehouden. Wel speelt de gemotiveerdheid voor het onderwijs een grotere rol bij de JJI's dan bij Jeugdzorg-Plus.

Op de vraag of er nog andere aspecten zijn waar rekening mee wordt gehouden bij het plaatsen van instromende jongeren in een onderwijsgroep, geeft ruim een kwart van de geënquêteerden aan dat er rekening mee wordt gehouden dat bepaalde jongeren niet bij elkaar in dezelfde groep kunnen. Dat kan te maken hebben met de groepsdynamiek die door bepaalde combinaties negatief wordt beïnvloed, met betrokkenheid bij hetzelfde delict, of met het gegeven dat ze familie van elkaar zijn. Sommigen noemen de gemotiveerdheid voor een bepaald traject, terugkeermogelijkheid naar de school van herkomst, de (verwachte) verblijfsduur of het geslacht een factor waar rekening mee wordt gehouden bij de plaatsing in een onderwijsgroep.

In een aanvullende analyse is nagegaan of er een significant verband is tussen het aantal onderwijsgroepen dat beschikbaar is enerzijds en de aspecten waarmee rekening wordt gehouden bij de plaatsing in een onderwijsgroep anderzijds. Hieruit blijkt dat er alleen een significante samenhang is op het punt van de rol van het ontwikkelingsperspectief. In instellingen met meer onderwijsgroepen wordt bij het in een on-

derwijsgroep plaatsen van een jongere sterker rekening gehouden met het ontwikkelingsperspectief van die jongere¹⁸.

Een van de uitgangspunten bij gesloten plaatsing is dat alle jongeren onderwijs volgen. In ruim de helft van de instellingen gebeurt dat volgens de deelnemers aan de enquête inderdaad. In twee vijfde van de instellingen komt het soms voor dat jongeren geen onderwijs volgen. Eén van de geënquêteerden geeft aan dat het regelmatig voorkomt dat jongeren die in de instelling zijn geplaatst geen onderwijs volgen (tabel 3.6).

Tabel 3.6 – Mate waarin jongeren geen onderwijs volgen of niet in de best passende groep worden geplaatst

	dat komt niet voor	dat komt soms voor	dat komt regelmatig voor
• er zijn jongeren in de instelling die geen onderwijs volgen	56%	41%	3%
• instromende jongeren worden wel eens in een andere dan de best passende onderwijsgroep geplaatst	22%	69%	9%

Een belangrijk motief om jongeren geen onderwijs te laten volgen, is dat zij een veiligheidsrisico vormen voor de anderen in de groep (ze zijn ‘groepsongeschikt’). Dit kan van tijdelijke aard zijn (als een jongere bij een crisisplaatsing moet worden ‘gestabiliseerd’). Jongeren worden ook wel uitgezonderd van deelname aan het onderwijs als zij weigeren om onderwijs te volgen (bijvoorbeeld als ze niet meer leerplichtig zijn). Sommigen verblijven zo kort in de instelling dat ze alweer zijn vertrokken voordat ze in een onderwijsgroep zijn geplaatst. Uit de via de enquête verkregen informatie kan niet worden afgeleid hoe groot de groep is die permanent geen onderwijs volgt.

Bij bijna een kwart van de scholen worden jongeren volgens de deelnemers aan de enquête altijd in de best passende groep geplaatst. Bij ruim twee derde van de scholen

¹⁸ De correlatie tussen het aantal onderwijsgroepen en het belang dat bij plaatsing wordt gehecht aan het ontwikkelingsperspectief van de jongere is 0,34. Daarnaast is een variantieanalyse uitgevoerd waarin een vergelijking is gemaakt tussen scholen met 1 tot 5 onderwijsgroepen enerzijds en scholen met meer dan 5 onderwijsgroepen anderzijds. De gemiddelde scores voor het gewicht van het ontwikkelingsperspectief waren 1,7 in scholen met weinig onderwijsgroepen en 2,6 in scholen met veel onderwijsgroepen (op een schaal van 1 tot 3); $F=8,25$; $p<,01$; $E2=0,23$.

worden zij soms in een andere dan de best passende groep geplaatst. Bij drie scholen (negen procent) komt dit regelmatig voor (tabel 3.6). Meestal gebeurt dat omdat de best passende groep vol zit. Dan wordt de jongere – doorgaans tijdelijk – in een andere groep geplaatst. Er is geen significant verband tussen het aantal beschikbare onderwijsgroepen en de antwoorden op de vraag of het voorkomt dat jongeren in een andere dan de best passende groep worden geplaatst.

3.5 Onderwijsaanbod

Bijna alle scholen bieden de jongeren de mogelijkheid tot het behalen van certificaten of deelcertificaten. Bijna negentig procent biedt de mogelijkheid om stage te volgen en een vmbo-diploma te halen. Drie kwart biedt de mogelijkheid om een mbo-diploma te halen. Bij ruim de helft is het mogelijk een havo- of vwo-diploma te halen (tabel 3.7). Een instelling voor Jeugdzorg-Plus waar alleen jongeren tot 12 jaar instromen, is bij deze analyse buiten beschouwing gelaten.

Tabel 3.7 – Mogelijkheden die de instelling de jongeren ouder dan 12 jaar biedt op het gebied van onderwijs

	aantal	%
• behalen van certificaten of deelcertificaten	29	97%
• behalen van vmbo-diploma	26	87%
• volgen van stage	26	87%
• behalen van mbo-diploma	22	73%
• behalen van havo- of vwo-diploma	17	57%

Scholen in JJI's hebben – zo blijkt uit de antwoorden van de respondenten – meer mogelijkheden om jongeren een diploma op havo/vwo- of mbo-niveau te laten halen dan scholen in Jeugdzorg-Plus. Hierbij gaat het om de mogelijkheid om een diploma te halen, niet om de vraag hoe vaak dat gebeurt. In acht van de negen scholen in een JJI behoort het halen van een mbo-diploma tot de mogelijkheden, in zeven scholen is het behalen van een diploma op havo/vwo-niveau mogelijk. Bij de scholen in Jeugdzorg-Plus geldt dit voor respectievelijk twee derde en de helft.

Bijna alle deelnemers aan de telefonische enquête zijn van mening dat het in hun school redelijk of goed lukt om tegemoet te komen aan de onderwijsvraag of onderwijsbehoefte van de jongeren (tabel 3.8). Twee respondenten beantwoorden deze vraag niet. Van de overige 30 vinden er twee dat dit matig lukt; één respondent vindt

dat dit slecht lukt. Respondenten die tevreden of redelijk tevreden zijn op dit punt, noemen ter toelichting hierbij onder meer dat zij bij de intake de voorkeur van de jongere op het gebied van onderwijs in kaart brengen en daar vervolgens bij aansluiten, dat zij individueel onderwijs verzorgen, of dat zij trajecten aanbieden die opleiden naar een staatsexamen. Ook wordt samenwerking met een ROC bij het verzorgen van het onderwijs genoemd, evenals goede interne (en deels ook externe) stagemogelijkheden.

Tabel 3.8 – Tegemoet komen aan de onderwijsvraag of -behoefte van de jongeren

	slecht	matig	redelijk	goed
Mate waarin het lukt om tegemoet te komen aan de onderwijsvraag of -behoefte van jongeren	3%	7%	43%	47%

De drie respondenten (oftewel tien procent van de deelnemers) die vinden dat ze slecht of matig kunnen aansluiten bij de onderwijsvraag of -behoefte, geven aan dat ze niet alle niveaus kunnen bieden, dat de doorstroming te groot is, of dat ze jongeren ouder dan 18 jaar op onderwijsgebied niet kunnen bieden wat ze willen. Er is geen significant verband tussen het aantal onderwijsgroepen en de inschatting hoe goed het lukt om tegemoet te komen aan de onderwijsvraag of -behoefte.

Op de vraag of in de pedagogische visie van de instelling de nadruk ligt op onderwijs of op begeleiding, antwoordt ruim de helft dat beide even veel nadruk krijgen. Een kwart vindt dat de nadruk op begeleiding ligt (tabel 3.9). Sommigen verwijzen hierbij overigens naar de term ‘behandeling’ in plaats van ‘begeleiding’. Bij de JJI’s wordt vaker aangegeven dat de begeleiding of de behandeling meer nadruk krijgt dan in Jeugdzorg-Plus.

Tabel 3.9 – Nadruk op onderwijs of begeleiding

	nadruk op begeleiding	nadruk op onderwijs	begeleiding en onderwijs even veel nadruk	anders
Waar ligt de nadruk in de pedagogische visie van de instelling?	25%	9%	59%	6%

3.6 Wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen

De respondenten geven aan dat er veelvuldig wisselingen in de onderwijsgroepen zijn door in- en uitstroom van jongeren. Bij een derde is dat een tot drie keer per maand en bij ruim de helft is dat een keer per week of vaker (tabel 3.10). Van de functionarissen verbonden aan een school in een JJI geven er acht van de negen aan dat er minstens één keer per week wisselingen in een onderwijsgroep zijn. Bij Jeugdzorg-Plus is dat het geval bij bijna de helft.

Tabel 3.10 – Schatting van het aantal wisselingen in een onderwijsgroep in de loop van het schooljaar door tussentijdse in- of uitstroom van jongeren

	enkele keren per jaar	een of enkele keren per kwartaal	een tot drie keer per maand	een keer per week of vaker
Aantal wisselingen in een onderwijsgroep door in- of uitstroom	---	13%	31%	56%

Volgens de helft van de respondenten zijn de wisselingen in de onderwijsgroepen tamelijk of erg storend voor het onderwijs (tabel 3.11). Zij geven daarbij als toelichting dat de wisselingen van invloed zijn op de groepsdynamiek. Het kan tot onrust in de groep leiden, jongeren worden afgeleid, de ‘pikorde’ of hiërarchie in de groep verandert, ze moeten aan elkaar wennen. In de JJI’s worden de wisselingen doorgaans meer als storend ervaren dan in instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Van de respondenten die in een school werken die aan een JJI is verbonden, vindt bijna een kwart de wisselingen erg storend en ruim 40 procent vindt de wisselingen tamelijk storend. Bij scholen die actief zijn in instellingen voor Jeugdzorg-Plus vindt één op de elf de wisselingen erg storend en een derde vindt de wisselingen tamelijk storend. Daar staat tegenover dat hier een derde de wisselingen als niet storend ervaart.

Tabel 3.11 – Mate waarin de wisselingen in de onderwijsgroepen door tussentijdse in- of uitstroom van jongeren storend zijn voor het onderwijs

	niet storend	enigszins storend	tamelijk storend	erg storend
Zijn de wisselingen in de onderwijsgroepen storend voor het onderwijs?	23%	29%	36%	13%

3.7 Evaluatie van de ontwikkeling van de jongere

In tachtig procent van de scholen worden de leervorderingen van de jongeren tamelijk vaak of vaak getoetst (tabel 3.12). In één school gebeurt dit niet of nauwelijks. Twee respondenten blijven het antwoord op deze vraag schuldig.

Tabel 3.12 – Mate waarin leervorderingen van de jongeren worden getoetst

	niet of nauwelijks	af en toe	tamelijk vaak	vaak
Toetsing van leervorderingen	3%	17%	43%	37%

In negentig procent van de scholen worden de leervorderingen in een leerlingvolgsysteem bijgehouden. In drie scholen gebeurt dit niet en één respondent kan deze vraag niet beantwoorden. Er worden allerlei systemen genoemd, waaronder ook een aantal zelf ontwikkelde (zes maal genoemd), en de OTK (zes maal genoemd). In negentig procent van de gevallen wordt ook de sociaal-emotionele ontwikkeling van de jongeren in kaart gebracht.

De frequentie van multidisciplinair overleg over de ontwikkeling van de jongere waaraan zowel medewerkers van de school als medewerkers van de instelling deelnemen, varieert van niet of nauwelijks tot wekelijks (tabel 3.13). In drie instellingen is dergelijk overleg er niet of nauwelijks. In één geval wordt aangegeven dat dit er niet is omdat het anders ten koste gaat van de onderwijstijd. In bijna een derde van de instellingen is er één of twee keer per maand multidisciplinair overleg waarbij de school wordt betrokken. In twee vijfde van de instellingen is er één of twee keer per kwartaal een dergelijk overleg.

Tabel 3.13 – Frequentie van multidisciplinair overleg tussen school en instelling over de ontwikkeling van de jongere

	niet of nauwelijks	minder dan 1 keer per kwartaal	1 of 2 keer per kwartaal	1 keer per maand	meer dan 1 keer per maand
Multidisciplinair overleg	10%	7%	39%	13%	30%

Digitale uitwisseling van informatie tussen instelling en school is bij de meeste instellingen eenvoudig te realiseren. In een kwart van de gevallen werkt men met een geïntegreerd systeem. De helft werkt met verschillende systemen, maar daar is uitwisseling eenvoudig. Bij een op de zes gaat uitwisseling niet of moeilijk (tabel 3.14). In de categorie ‘anders’ noemt men een systeem waarbij digitale informatie van de instelling naar onderwijs komt en niet vice versa en een geval waar het onderwijs registreert in het systeem van de instelling. Eén respondent is weinig bekend met het systeem, maar weet wel dat uitwisselen van informatie gemakkelijk verloopt. De uitwisseling tussen scholen en JJI’s lijkt iets gemakkelijker te verlopen dan die tussen scholen en instellingen voor Jeugdzorg-Plus, maar het verschil is niet significant.

Tabel 3.14 – Mogelijkheid om digitaal informatie uit te wisselen tussen instelling en school

	%
• nee, informatie over behandeling en onderwijs is strikt gescheiden	7%
• informatie kan digitaal worden uitgewisseld, maar dat is moeilijk te realiseren	10%
• informatie is in verschillende systemen opgeslagen, maar is eenvoudig uit te wisselen	48%
• informatie over onderwijs en behandeling is geïntegreerd in één systeem	26%
• anders	10%

3.8 Overdracht bij het verlaten van de instelling

Bij het verlaten van de instelling wordt – wat het onderwijsdeel betreft – vooral informatie overgedragen via een onderwijskundig rapport. Drie kwart van de scholen levert dat bij de meeste of bij alle jongeren. Functionarissen van zestig procent van de scholen geven aan dat er meestal of altijd een warme overdracht is. In ruim de helft van de gevallen geeft de respondent aan dat bij de meeste of alle jongeren het behandeldossier wordt overgedragen door de instelling. De Onderwijstrajectkaart (OTK) wordt door bijna een derde van de scholen voor alle jongeren en door bijna de helft helemaal niet gebruikt voor overdracht van gegevens (tabel 3.15).

De OTK wordt niet alleen door scholen in JJI’s gebruikt, maar ook door scholen die verbonden zijn aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Van laatstgenoemde scholen gebruikt een kwart de OTK voor alle jongeren; bij de scholen in JJI’s is dat het geval bij een derde. Ook overdracht via een onderwijskundig rapport wordt vaker genoemd bij de scholen in JJI’s dan in Jeugdzorg-Plus. Warme overdracht wordt iets meer genoemd door medewerkers van een school in een JJI dan in Jeugdzorg-Plus. Bij Jeugdzorg-Plus wordt daarentegen iets vaker aangegeven dat het behandeldossier

wordt overgedragen. Andere manieren van overdracht die worden genoemd, betreffen vooral telefonische overdracht of overdracht via e-mail.

Tabel 3.15 – Wijze van overdracht van informatie als de jongere naar een andere instelling of school gaat

	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• onderwijstrajectkaart (OTK)	44%	19%	7%	30%
• onderwijskundig rapport	7%	20%	33%	40%
• warme overdracht	7%	33%	43%	17%
• overdracht van behandeldossier	20%	25%	15%	40%
• anders	53%	23%	17%	7%

Bij een kwart van de scholen is het na de uitstroom van een jongere en de overdracht van gegevens gebruikelijk dat er met de plaatsende instelling of school nog contact is over de jongere. Bij één school is er nooit vervolcontact. Bij het merendeel, zeventig procent, is er alleen nog contact als er vragen komen vanuit de instelling of school waar de jongere is geplaatst (zie tabel 3.16). Bij Jeugdzorg-Plus komt het vaker voor dat er nog contact is: bij een op de drie is dat gebruikelijk. Bij de scholen in JJI's geeft slechts één van de negen respondenten aan dat vervolcontact gebruikelijk is.

Tabel 3.16 – Contact met plaatsende instelling na overdracht van de jongere

	nee	alleen bij vragen	dat is gebruikelijk
Contact over jongere na uitstroom	3%	71%	26%

4 Resultaten van de vraaggesprekken

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de gesprekken die in het kader van de gevalsstudies zijn gevoerd met vertegenwoordigers van acht scholen. Deze scholen verzorgen het onderwijs in drie justitiële jeugdinrichtingen en in vijf instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Vier van de deelnemers aan deze gesprekken zijn tevens lid van de Taakgroep Onderwijs in gesloten jeugdinrichtingen. Bij de beschrijving van de resultaten van de gesprekken in dit hoofdstuk maken we onderscheid tussen justitiële jeugdinrichtingen enerzijds en instellingen voor Jeugdzorg-Plus anderzijds. In de beschrijvingen worden geen portretten per instelling geschetst, maar worden de resultaten van de gesprekken per onderwerp samengevat.

4.2 Het verzamelen van voor het onderwijs relevante informatie

De scholen die het onderwijs verzorgen in de instellingen kunnen op verschillende manieren informatie verzamelen die relevant is voor het vaststellen van het best passende onderwijsaanbod en plaatsing in een onderwijsgroep. Eén bron van informatie is de onderwijsintake, waarin met de jongere wordt gesproken over het onderwijs dat deze heeft gevolgd, de resultaten daarvan en de wensen die de jongere op dit gebied heeft. Een andere belangrijke informatiebron is de vorige school die de jongere heeft bezocht. Daarnaast kan er relevante informatie beschikbaar zijn die afkomstig is van de intake die de instelling heeft gedaan en/of van overgedragen dossiers (van een andere instelling en/of Bureau Jeugdzorg).

Justitiële Jeugdinrichtingen

De onderwijsintake wordt in één van de scholen uitgevoerd door de orthopedagoge of de intern begeleider, in een andere school door de loopbaanbegeleider onderwijs en in de derde school door een leerkracht. In de instelling waar de laatstgenoemde school het onderwijs verzorgt, zijn de onderwijsgroepen gelijk aan de leefgroepen. Het principe is hier dat jongeren in ieder geval binnen één dag na de plaatsing naar school gaan. Soms gebeurt dat terwijl er slechts minimale informatie over de leerling is. De leerkracht die de mentor van de jongere is, voert de onderwijsintake uit. Daarbij wordt de Onderwijstrajectkaart (OTK) als basis gebruikt. Die wordt door de leer-

kracht in samenspraak met de leerling ingevuld. De ervaring is hier dat de informatie die de jongeren geven, niet altijd betrouwbaar is. Het onderwijsniveau blijkt nogal eens af te wijken van wat tijdens het gesprek wordt aangegeven.

Zo nodig wordt na de onderwijsintake verder onderzoek gedaan door het afnemen van toetsen. Eén van de betrokkenen merkt op dat het afnemen van digitale toetsen problemen oplevert, doordat de jongeren in deze JJI niet met internet mogen werken. Het zou moeten worden geregeld dat toetsen afnemen via internet wel kan, zo vindt deze functionaris. Eén van de scholen is sinds kort gestart met een ‘instroom- en oriëntatieklas’. Daar worden jongeren geplaatst om het niveau te bepalen en daar kunnen ook toetsen worden afgenomen.

De betrokkenen hebben de ervaring dat de bij instroom van een jongere beschikbare informatie over het onderwijsverleden beperkt is. Bij plaatsing van een jongere stuurt de school een bewijs van inschrijving naar de school waar de jongere tot dat moment ingeschreven stond. Dat kan een school voor regulier onderwijs of een school voor speciaal onderwijs zijn, al dan niet verbonden aan een residentiële instelling. In het inschrijvingsbewijs is een standaardpassage opgenomen met het verzoek om informatie over het onderwijsniveau en –verleden van de jongere. Dit leidt echter niet of nauwelijks tot informatie. Schriftelijke informatie is moeilijk te krijgen, maar je krijgt wel mondelinge informatie als je er zelf actief achteraan gaat, zo is de ervaring in één van de scholen. Dat behoort daar tot de taken van de loopbaanbegeleider onderwijs. In een andere school neemt de leerkracht die de onderwijsintake heeft gedaan telefonisch contact op met de vorige school om ontbrekende informatie over een jongere te krijgen. Dat kost veel inspanning (‘je kunt bellen tot je een ons weegt’) en soms krijg je informatie op niet meer dan één A4-tje. Dat hangt van de cultuur en de bereidheid in de scholen af. Scholen hebben de morele verplichting om voor een goede overdracht te zorgen, zo stelt de directeur van deze onderwijsinstelling. In de derde school ervaart men de administratieve last als heel groot door de vele in- en uitschrijvingen. Daardoor is er te weinig tijd om achter informatie aan te gaan bij de school van herkomst. Dat wordt wel gedaan als de jongere in het examenjaar zit.

In de taakgroep ‘Onderwijs in gesloten jeugdinstellingen’ is in het verleden afgesproken dat de JJI’s voor de onderlinge informatie-uitwisseling gebruik zouden maken van de OTK. Er wordt echter geconstateerd dat dit een verouderd systeem begint te worden, waardoor steeds minder instellingen er gebruik van maken. Daardoor gaan de kosten voor de overblijvende gebruikers omhoog. Er zijn belemmeringen doordat sommige scholen gebonden zijn aan afspraken in het regionale expertisecentrum (REC) waartoe ze behoren en door afspraken over het gebruik van cliëntvolgsystemen in de gesloten instellingen waarin onderwijs moet participeren. Voor zover de OTK wordt gebruikt, wordt deze wisselend ingevuld, zo is de ervaring. Eén van de

betrokkenen stelt dat het veel dwingender zou moeten worden opgelegd om één systeem te gebruiken voor informatieoverdracht. Een bijkomend probleem is dat de schoolcarrière bij deze jongeren vaak op de achtergrond is geraakt. Door veelvuldig spijbelen is de beschikbare informatie niet altijd actueel en betrouwbaar.

Andere informatiebronnen die worden genoemd, zijn de rapportage van de Raad voor Kinderbescherming en het trajectberaad in het Veiligheidshuis. De informatie over onderwijs die daar te vinden is, is echter beperkt.

Jeugdzorg-Plus

Ook in de scholen die onderwijs geven in een instelling voor Jeugdzorg-Plus wordt met instromende jongeren een onderwijsintake gehouden. Daarin wordt de schoolloopbaan doorgenomen, wordt de motivatie voor het onderwijs vastgesteld en wordt gesproken over het toekomstperspectief en de voorkeur voor bepaalde vakken.

Evenals bij de scholen in de JJI's is ook hier de ervaring dat het veel moeite kost om informatie van de vorige school te krijgen. De hoeveelheid voor het onderwijs relevante informatie die bij instroom van de jongeren wordt aangeleverd, is beperkt. Enkele deelnemers aan de gesprekken geven aan dat zij te maken hebben met een groeiend aandeel crisisplaatsingen. Sommigen zijn van crisisopvang naar crisisopvang gegaan en zijn al lang niet meer op school geweest. Een deel komt van andere instellingen, waar ze weggelopen zijn of waar de behandeling onvoldoende resultaat heeft opgeleverd. De groep jongeren die van thuis komt, wordt kleiner. Ook deze groep heeft vaak langdurig gespijeld. Dat maakt het nog moeilijker om informatie van de vorige school te krijgen. Eén van de deelnemers aan de gesprekken geeft aan vaak te maken te hebben met kinderen van 15 à 16 jaar die nog niet één jaar van het voortgezet onderwijs hebben afgerond. Het komt ook voor dat ouders toestemming moeten geven voordat scholen informatie verstrekken, hetgeen het krijgen van informatie verder bemoeilijkt.

De hoeveelheid informatie die men uiteindelijk krijgt, varieert. Soms ontbreekt informatie, soms is er informatie over niveau en leerjaar, soms worden cijfers doorgegeven en sommige scholen sturen ook een onderwijsbehandelingsplan. Er zijn scholen die naast informatie ook boeken opsturen waarmee de leerling op school werkte. In één van de scholen schat men in dat in ongeveer een kwart van de gevallen informatie beschikbaar is over onderwijs, nadat men daar zelf naar op zoek is gegaan. In een andere school is de ervaring dat het de intake-medewerkers drie à vier weken kost om telefonisch informatie te krijgen. Dat moet worden gescreend en verwerkt in het handelingsplan, wat het gevoel oplevert altijd achter de feiten aan te lopen. Eén van

de orthopedagogen heeft de ervaring dat het via e-mail gemakkelijker is om informatie te krijgen dan telefonisch.

De functionarissen in de onderwijsinstellingen kunnen ook informatie halen uit het dossier dat het plaatsingsbureau van de instelling krijgt. Als de jongere van een andere instelling komt, is de informatie vaak wat breder dan wanneer de jongere van thuis komt. Men constateert echter dat Bureau Jeugdzorg vooral over de aard en ernst van de (gedrags)problematiek schrijft en nauwelijks over onderwijs. Het zou goed zijn als daar meer aandacht aan zou worden besteed.

In één van de scholen wordt bij iedere jongere die instroomt een drempelonderzoek afgenomen om het niveau vast te stellen. Daarin worden technisch lezen, spelling, woordenschat, begrijpend lezen en rekenen getoetst. In andere scholen worden toetsen afgenomen als degene die verantwoordelijk is voor de onderwijsintake dat nodig acht.

4.3 Het plaatsen van de jongere in een onderwijsgroep

Onderwijs vormt een belangrijk onderdeel van het dagprogramma in de instellingen. Het is van belang dat de jongere zo snel mogelijk na de plaatsing in de instelling wordt geplaatst in een onderwijsgroep die aansluit bij het niveau en de mogelijkheden van de jongere.

Justitiële Jeuginrichtingen

In één van de JJI's zijn de onderwijsgroepen gekoppeld aan de leefgroepen. De leerkracht is aan de leefgroep gebonden en werkt intensief samen met de groepsleiding. De jongeren volgen een geïntegreerd onderwijsdagprogramma. Dan zitten vier of vijf leerlingen tegelijk in de klas bij de leerkracht, terwijl de andere vier of vijf bij de pedagogisch medewerker (groepsleider) in de leefgroep zijn. In de loop van de dag wisselen beide groepen. Het onderwijs wordt individueel gegeven, terwijl de jongeren bij elkaar in de klas zitten. Dat houdt in dat zij bij de AVO-vakken op hun eigen niveau en met hun eigen boeken werken, waarbij zij begeleid worden door de docent. Bij de praktijkvakken wordt wel gezamenlijk les gevolgd. De bijdrage van de pedagogisch medewerkers is erkend als onderdeel van het onderwijsdagprogramma. De kracht van het onderwijsdagprogramma zit in het geïntegreerde ervan. Daarom ziet men het als een zwakgebod om niveaugroepen te maken die los staan van de leefgroep. De directeur van de school wijst erop dat de Inspectie voor de Jeugdzorg en de Inspectie van het Onderwijs lovend zijn over de samenwerking tussen de leerkrachten

en de pedagogisch medewerkers. De andere twee scholen werken volgens een aanpak waarbij jongeren zoveel mogelijk naar niveau worden ingedeeld in onderwijsgroepen.

In één van de instellingen is het uitgangspunt dat jongeren die instromen na één dag al onderwijs gaan volgen. Bij de overige twee instellingen start het onderwijs normaalgesproken binnen tien dagen na instroom. Het onderwijsaanbod is relatief breed, met de nadruk op praktijkvakken, qua niveau variërend van praktijkonderwijs tot niveau 2 van het mbo. Eén van de scholen beschikt over zeven onderwijsgroepen. Daaronder is sinds kort ook een I&O-klas ('instroom- en oriëntatieklas'), waar instromers gedurende vier à zes weken kunnen verblijven om het niveau vast te stellen en te wennen aan het volgen van onderwijs. Jongeren waarvan het niveau bekend is, doordat ze al eerder in deze instelling zijn geweest, worden direct in een van de andere onderwijsgroepen geplaatst. Verder is er een maatwerkklas, een klas voor arbeidstoeleiding, en er zijn klassen metaal, bouw en consumptieve techniek. De ervaring is dat jongeren na de I&O-klas vooral doorstromen naar onderwijs op niveau 1 van het mbo. Er zijn weinig jongeren die niveau 2 doen. Een probleem bij niveau 2 is dat je (extern) stage moet kunnen lopen. De mogelijkheid om dat te doen is afhankelijk van de verlofstatus. Bij de tweede school is er een onderwijsaanbod op het gebied van metaal, hout, consumptieve techniek, algemene techniek, zorg en welzijn en theorie, verdeeld over twee onderwijsclusters (acht onderwijsgroepen). Daarnaast is er een apart onderwijscluster voor de alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV'ers). Het gaat daarbij om één groep, die is gekoppeld aan de leefgroep. Bij de derde school zijn de onderwijsgroepen gelijk aan de (vijf) leefgroepen van de JJI. Hier is dus geen sprake van plaatsing in een bepaalde onderwijsgroep op basis van beschikbare informatie over het onderwijsniveau. De jongeren volgen een individueel onderwijsprogramma.

Een probleem dat door één van de gespreksdeelnemers wordt gemeld, is dat de instroom nooit vlekkeloos past in het aanbod. Zo is er bij de school in kwestie nu meer belangstelling voor de opleiding metaal dan er capaciteit is. Als er geen plek is, wordt een jongere (tijdelijk) in een andere richting geplaatst.

Jeugdzorg-Plus

Bij de scholen die zijn verbonden aan instellingen voor Jeugdzorg-Plus, is het gebruikelijk om de jongeren naar onderwijsniveau en gemotiveerdheid voor een bepaalde praktijkrichting in te delen in een onderwijsgroep. Ook hier is veel mogelijk op het gebied van onderwijs. Vaak gaat het om onderwijs op het niveau van praktijkonderwijs tot en met de theoretische leerweg van het vmbo, maar in samenwerking met scholen voor voortgezet onderwijs zijn ook havo/vwo-examens mogelijk. De docenten in de theoretische vakken moeten in dergelijke gevallen een breed aanbod verzor-

gen. Als specifieke deskundigheid ontbreekt, kunnen sommige vakken niet worden gegeven.

In één van de scholen worden de meeste jongeren bij instroom in een 'Instroom- en oriëntatieklas' (I&O-klas) geplaatst. Tijdens het volgen van onderwijs in die klas wordt vastgesteld in welke van de reguliere onderwijsgroepen ze het beste kunnen worden opgenomen. Er zijn zeven reguliere groepen: praktijkonderwijs, vmbo / vo+ (drie groepen), mbo, techniek, zorg & welzijn. Er is ook een structuurgroep, voor jongeren die niet in een reguliere onderwijsgroep kunnen worden geplaatst omdat ze extra structuur nodig hebben. Van sommige jongeren is bij instroom al bekend in welke groep zij het beste passen, doordat ze al eerder in deze instelling zijn geweest. Zij worden dan niet in de I&O-klas geplaatst.

Eén van de instellingen heeft als doelgroep jongens en meisjes met ernstige gedragsproblemen en LVG-problematiek (lichte verstandelijke handicap). Het IQ varieert in het algemeen van 60 tot 90, maar er zijn ook leerlingen met een IQ dat lager is dan 60. De school onderscheidt zeven niveaugroepen. Een andere school biedt onderwijs in LVG-groepen en reguliere groepen. Door toename van het aantal leerlingen met LVG-problematiek, worden deze ook wel in reguliere groepen geplaatst. Eén van de scholen, die een VO-licentie heeft, onderscheidt (gemengde) onderbouwgroepen, vmbo-tl-groepen en mbo-groepen. Ook is er een apart onderwijsprogramma voor leerlingen met autisme en een laag cognitief niveau ('speciale zorg'). De praktijklokalen van de school zijn goedgekeurd voor stages en er zijn ook medewerkers met een eigen bedrijf, waar jongeren stage kunnen lopen. Sommigen lopen extern stage.

Bij de observatie- en stabilisatieafdeling die in het kader van de gevalsstudies is bezocht, is er erg veel variatie in het niveau van de jongeren. Dat varieert van zwakbegeerd tot havo/vwo. Er zijn ook autistische jongeren met een hoog cognitief niveau. Er zijn bij deze jongeren veel suïcidepogingen of heftige automutilatie. Er zijn twee onderwijsunits, die zijn gekoppeld aan de twee leefgroepen. Iedereen start in de eerste groep. Daar kunnen ze zelfstandig werken of individueel les krijgen, terwijl ze alleen of met één of twee andere jongeren in een onderwijskamer zitten. Het kan even duren voordat het mogelijk is om met onderwijs te starten. Vooral in het begin moeten de jongeren vaak veel medicijnen gebruiken. De gedragswetenschapper geeft aan wanneer de intake voor het onderwijs kan worden gedaan. Na het doorlopen van een aantal fasen in de behandeling, gaan ze naar de tweede leefgroep. Dan kunnen ze onderwijs volgen in een leslokaal en een praktijklokaal. Na verloop van tijd kunnen ze dan ook praktijklessen gaan volgen in het schoolgebouw op het terrein, buiten hun extra beveiligde gedeelte van de instelling.

4.4 Het geven van onderwijs en het afstemmen met de instelling

In het kader van ‘één kind, één plan’ is een goede afstemming tussen school en instelling nodig en is het van belang dat er voldoende overleg is over de ontwikkeling van de jongeren.

Justitiële Jeugdinstellingen

Onderwijs vormt in de JJI's een vast onderdeel van het dagprogramma. Er worden doelen gesteld die passen bij het ontwikkelingsperspectief van de jongere. Men realiseert zich echter dat jongeren niet hierheen komen om hun diploma te halen en dat het onderwijs ondersteunend is voor de behandeling. Wat het onderwijs betreft, is het uitgangspunt dat je ‘blij moet zijn met kleine succeservaringen’. Bij instroom is meestal niet bekend hoe lang de jongere blijft. Dat maakt het heel moeilijk om naar een doel toe te werken, zo wordt gesteld. Alles moet in het teken van het vertrek van de jongere staan. In de JJI moet de school ‘zichzelf opnieuw uitvinden’. Het onderwijs moet flexibel zijn, er moet goed gedifferentieerd worden en het onderwijs moet ‘meebewegen met de golven van de in- en uitstroom’. Dat stelt hoge eisen aan de docenten.

Op basis van de informatie die de medewerkers van de school hebben gekregen in de onderwijsintake en de beschikbare overige informatie wordt een plan gemaakt. In dit plan, dat onderwijsplan of handelingsplan wordt genoemd, wordt onder meer aangegeven in welke onderwijsgroep de jongere wordt geplaatst, wat het onderwijsaanbod is en welke doelen op de kortere en langere termijn worden nagestreefd. Dit plan wordt door de gedragsdeskundige verwerkt in het perspectiefplan dat de JJI voor iedere jongere moet opstellen. De termijn waarop dit beschikbaar is, verschilt tussen instellingen. In één instelling zijn zowel het eerste perspectiefplan als het eerste handelingsplan binnen tien dagen gereed. In een andere instelling is het eerste perspectiefplan na drie weken beschikbaar, terwijl het eerste handelingsplan na ongeveer vier weken door de commissie van begeleiding wordt vastgesteld. Het handelingsplan wordt dan in het tweede perspectiefplan opgenomen. In de derde school wordt de tijdens de intake verzamelde informatie in het eerste perspectiefplan van de JJI verwerkt.

Jongeren kunnen certificaten of diploma's halen voor praktijkvakken en er kunnen IVIO-examens op verschillende niveaus worden gedaan voor algemene vakken. Zo kunnen diploma's per vak worden gehaald. Ook zijn er mogelijkheden tot het behalen van een vmbo-, havo-, vwo- of mbo-diploma. Jongeren kunnen staatsexamen doen. Vaak is het te moeilijk om alle vakken te doen, zo is de ervaring, maar als je het tot een paar vakken beperkt, is er te weinig afwisseling in het onderwijsprogramma. Of

er voor jongeren met havo- of vwo-niveau een passend programma kan worden geboden, is afhankelijk van de mogelijkheden van de docenten en de medewerking van de school van herkomst.

Diploma's die zijn afgegeven door een onderwijsinstelling in een justitiële jeugdinstelling hebben voor de jongeren weinig waarde, zo stellen deelnemers aan de gesprekken in twee van de drie scholen. Met het oog op het afnemen van examens en het verstrekken van diploma's werkt één van de scholen daarom samen met een reguliere school voor voortgezet onderwijs. Een andere school heeft convenanten afgesloten met twee ROC's, ook in verband met plaatsing van jongeren na uitstroom uit de instelling. Er zijn ROC-docenten gedetacheerd om les te geven aan jongeren in de JJI en er is één dag per week een inhoudelijk ROC-medewerker gedetacheerd. Daardoor kunnen ROC-diploma's worden uitgegeven.

De drie scholen gebruiken verschillende systemen om de vorderingen van de leerlingen bij te houden. Eén van de scholen gebruikt een volgsysteem op basis van de OTK, waarin OTK-A (intake) en OTK-B (leerlingvolgsysteem) zijn geïntegreerd.

In de zomervakantie wordt in de JJI's twee tot vier weken geen onderwijs gegeven. Er worden dan door de instelling activiteiten georganiseerd. Voor het onderwijs zou het goed zijn als je meer weken per jaar les zou kunnen geven, zo stelt één van de deelnemers aan de gesprekken.

Jeugdzorg-Plus

Jongeren zitten met zeven à acht in een onderwijsgroep. Door wisselingen in de samenstelling kan een klas in de loop van het jaar met zwakkere leerlingen worden gevuld, zo is de ervaring in één van de scholen waar men met LVG-groepen te maken heeft. Voor sommige leerlingen vindt men het onderwijs te prestatiegericht en te theoretisch. Er wordt geprobeerd leren leuk te maken, bijvoorbeeld via leerwerkplekken in de bedrijfskantine.

Bij één van de instellingen waren de onderwijsgroepen voorheen gekoppeld aan de leefgroepen. Daardoor waren er binnen de onderwijsgroepen grote niveauverschillen (met IQ's die van 60 tot 90 varieerden) en moesten jongeren soms plotseling naar een andere onderwijsgroep worden overgeplaatst, omdat ze naar een andere leefgroep waren gegaan. De locatieleider vond dat niet in het belang van de jongeren en van de kwaliteit van het onderwijs. Daarom is ze gaan experimenteren met een andere indeling van de onderwijsgroepen. Uiteindelijk is er dit jaar een indeling in zeven niveau-groepen gekomen. Er is nu meer rust, doordat kinderen op hun eigen niveau les krijgen, zo is de ervaring.

Het overleg tussen de vertegenwoordigers van het onderwijs en van de instelling gebeurt op verschillende manieren. Leerlingen hebben bij voorbeeld een klassenmentor en een mentor in de leefgroep, die regelmatig met elkaar overleggen. Er kan ook overleg zijn tussen de leerkrachten en de groepsleiders. Er kunnen besprekingen zijn tussen de orthopedagoge of de schoolpsycholoog en de behandelcoördinatoren, om de situatie en ontwikkeling van jongeren door te spreken. Bij één van de instellingen is het overleg tussen docenten en groepsleiding anderhalf jaar geleden gestopt, omdat de Inspectie van het onderwijs vond dat er te weinig uren les werd gegeven. Nu wordt gezocht naar een nieuwe vorm van overleg. Na een incident gaat de docent wel 's middags naar de leefgroep om dat te bespreken.

In enkele scholen geeft men aan dat de behandeling het primaat heeft en dat dit de situatie voor de school niet gemakkelijker maakt. De behandelcoördinator heeft de eindregie en bepaalt wat er moet gebeuren. In één van de instellingen is nu de afspraak gemaakt dat per bespreking één gezamenlijk doel voor onderwijs en behandeling wordt gesteld dat men gaat proberen te realiseren. Dat wordt gezien als een begin van betere samenwerking tussen school en instelling. In een van de scholen wordt aangegeven dat men probeert de behandeling af te stemmen op het onderwijs als de leerlingen examen doen. Soms blijven ze dan wat langer om het examen af te maken, of bij doorplaatsing naar een andere instelling wordt afgesproken dat het examen hier wordt gemaakt.

Tijdens de zomervakantie, die vier tot zes weken duurt, wordt in de instellingen een programma in de leefgroepen georganiseerd. Dat kan van groep tot groep verschillen.

4.5 Wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen

Een belangrijk thema dat in de gesprekken aan bod is gekomen, is het punt van de wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen door in- en uitstroom van jongeren tijdens het schooljaar.

Justitiële Jeugdinstellingen

De gespreksdeelnemers beschouwen de hoge doorstroming als een belangrijk knelpunt. Eén van hen heeft het over 'grote aantallen in- en uitvliegende jongeren'. Er is daardoor een enorme groepsdynamiek. De hiërarchie in de klas kan acuut veranderen als een nieuwe leerling instroomt. Voor de docenten is dat een belastende factor. Dat is volgens één van de gespreksdeelnemers de grootste bron van onrust op school en het levert problemen op bij het onderwijs. Een andere gespreksdeelnemer stelt dat nieuwelingen in de 16+groep zich wel snel aanpassen, maar dat er problemen zijn als

er een negatieve sfeer in de leefgroep is en als de onderwijsgroep hetzelfde is als de leefgroep (zoals bij de AMV'ers). Docenten zijn wel ingespeeld op de groepsprocessen. Ook zijn er nu minder doorplaatsingen naar een andere instelling dan voorheen, toen er nog jongeren met een OTS-maatregel werden geplaatst.

Jeugdzorg-Plus

Ook in de scholen in instellingen voor Jeugdzorg-Plus wordt als knelpunt aangegeven dat men voortdurend te maken heeft met wisselingen in de groepen. Jongeren stromen het hele jaar in en uit. Er zijn steeds meer wisselingen in de groepen, doordat de trajecten korter worden. Dat heeft invloed op de dynamiek in de groepen, of zoals iemand zegt: 'Je bent constant in de stromingfase'. Bij een instelling die van JJI naar Jeugdzorg-Plus is overgegaan, was deze overgang daardoor voor een aantal docenten erg moeilijk. Bovendien was bij de PIJ-jongeren, die vroeger in deze instelling zaten, de onderlinge rangorde van de jongeren in de groep snel bepaald, terwijl dit bij de OTS-groep minder duidelijk is, zo is de ervaring van betrokkenen. Jongeren proberen zich te doen gelden, om aanzien te krijgen in de groep. Ook in andere instellingen geeft men aan dat er steeds sprake is van 'haantjesgedrag'. Je weet nooit wie er over een maand in je klas zitten. Dat kan ook niet anders, zo stelt iemand, omdat het beleid is dat gesloten plaatsing zo kort mogelijk moet duren. Men vindt de wisselingen niet goed voor de leervoorwaarden, doordat de rust en het gevoel van veiligheid in de groep verstoord worden. Soms is er een verandering van groep omdat een jongere een andere (praktijk)richting wil gaan doen.

Voor Jeugdzorg-Plus is de onzekerheid over hoe lang de jongere blijft een belangrijk knelpunt. Bij het aflopen van een OTS moet worden bekeken of verlenging wordt aangevraagd, waarna de rechter daarover beslist. Enkele deelnemers aan de gesprekken geven aan dat elke drie maanden wordt bekeken of verlenging wenselijk is. Daardoor zouden de jongeren allemaal denken dat ze over drie maanden weer weg zijn, zo stellen deze functionarissen. Volgens de betrokkenen geeft dat veel meer onrust dan bij de PIJ-jongeren, waarmee zij in het verleden ervaring hebben opgedaan. Ook wordt het als slecht voor de gemotiveerdheid van de jongeren voor het onderwijs gezien en bemoeilijkt het de mogelijkheid tot uitstippelen van een onderwijstraject. Sommigen uiten hun twijfels over het voornemen om de duur van behandelingen terug te brengen tot een maximum van zes maanden. Men vindt dat daarin in ieder geval meer zou moeten worden gedifferentieerd. Voor het onderwijs levert een kortere verblijfsduur meer moeilijkheden op.

4.6 Overige knelpunten bij het geven van onderwijs

Naast de wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen ervaren de deelnemers aan de gesprekken nog tal van andere knelpunten bij het geven van onderwijs in een JJI of in een instelling voor Jeugdzorg-Plus.

Justitiële Jeugdinrichtingen

Een knelpunt bij het onderwijs aan jongeren in een JJI is dat het onderwijsaanbod niet voor iedereen past. Er zijn jongeren tot 24-jarige leeftijd. Sommigen weigeren onderwijs te volgen. Ze worden er wel heen gestuurd, maar dat is lastig voor de docent. De behandeling is bovendien soms zo ingrijpend dat er geen ruimte is voor scholing. Het wordt ook als lastig ervaren dat de kort- en de langgeplaatsten in de onderwijsgroepen bij elkaar zitten.

Een knelpunt is ook dat er verschillende activiteiten zijn die het reguliere dagprogramma doorkruisen, zoals bezoek aan de rechtbank en gesprekken met mentor, advocaat, voogd, of jeugdreclassering. Zittingen, verhoren en rechterlijke uitspraken leiden bovendien tot extra spanning, wat merkbaar is in de onderwijsgroepen. De docenten moeten daarop steeds alert zijn.

Een ander knelpunt is dat er bij het plaatsen en overplaatsen geen rekening wordt gehouden met eventuele examens die jongeren gaan afleggen. Als een jongere op een bepaalde plek voor een eindexamen is ingeschreven, kan dat niet meer veranderen bij overplaatsing. Als voor het afleggen van het examen medewerking van een andere school nodig is, hangt het van de bereidwilligheid van die school af of dat mogelijk is. Dat gaat bij de ene school perfect, terwijl de andere school geen stap te veel wil doen voor een jongere die daar een dubieuze reputatie heeft opgebouwd.

Een knelpunt bij het onderwijs aan AMV'ers is dat geen enkele lesmethode op maat is voor deze doelgroep en dat de groep niet erg gemotiveerd is voor het volgen van onderwijs. Er wordt hier veel in het Engels onderwijs gegeven en er wordt deels ook via tolken gewerkt (telefonisch).

Ook op het gebied van stages zijn er knelpunten. Interne stagemogelijkheden (bijvoorbeeld in de keuken) zijn afhankelijk van medewerking van de instelling. Een probleem bij mbo-niveau 2 is dat je veel werkervaring moet opdoen, via (externe) stage. De mogelijkheid daartoe is afhankelijk van de verlofstatus. Voor jongeren die al jaren in de JJI verblijven en die niveau 1 hebben afgerond, is het demotiverend als ze geen niveau 2 kunnen doen doordat ze geen stage mogen volgen.

Een ander probleem is dat de school wat het aantal plaatsen betreft de instelling moet volgen. Zo kan er een plotselinge toe- of afname van het aantal jongeren zijn, die door het onderwijs moet worden opgevangen. Bovendien is er de laatste tijd veel onrust in het veld, doordat capaciteit van justitiële jeugdinrichtingen wordt afgebouwd en/of overgeheveld naar gesloten jeugdzorg.

Jeugdzorg-Plus

In de scholen die onderwijs verzorgen in een instelling voor Jeugdzorg-Plus wordt het bezwaar genoemd dat bij plaatsing en doorplaatsing weinig rekening wordt gehouden met onderwijs. Scholing heeft geen prioriteit bij Bureau Jeugdzorg. Zo zijn er voorbeelden van jongeren die net voor hun eindexamen in een gesloten instelling zijn geplaatst of die naar een andere instelling zijn doorgeplaatst terwijl hun examen al was ingepland. Ook rechters houden geen rekening met eindexamens en kunnen besluiten dat plaatsing net daarvoor wordt beëindigd. Er wordt door Bureau Jeugdzorg en de rechters blijkbaar onvoldoende ingezien hoe waardevol het is om een diploma te halen en dat dit rechtvaardigt om een kind nog even vast te houden, zo is de mening van bij het onderwijs betrokkenen.

Net als in de JJI's, signaleert men ook bij Jeugdzorg-Plus knelpunten rond ICT-gebruik. Als leerlingen met de computer werken, moet van alles worden afgeschermd. Eén van de scholen is nu bezig om een eigen internetcircuit te maken voor het onderwijs.

Een ander knelpunt dat ook is aangegeven vanuit de scholen die onderwijs geven in de JJI's, is dat het onderwijs in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus afhankelijk van de omvang van de instelling. Veranderingen in het aantal plaatsen moeten door het onderwijs worden gevolgd. Als de instelling krimpt, kunnen leerkrachten boventallig worden. Ook het aannamebeleid van de instelling kan consequenties hebben. Zo kan het aannemen van meer kinderen met LVG-problematiek en/of het plaatsen van kinderen met een IQ dat lager is dan 60 (extra) problemen opleveren voor het onderwijs.

4.7 Uitstroom, overdracht en nazorg

Als een jongere de instelling verlaat, is het van belang dat de school informatie over het onderwijsniveau, het –aanbod en de behaalde resultaten overdraagt aan de school waar de jongere aansluitend heen gaat. Als de jongere naar huis gaat, moet een school worden gevonden waar deze kan worden geplaatst.

Justitiële Jeuginrichtingen

Het vinden van een plek op een school als jongeren gaan uitstromen, is problematisch. Vooral na de teldatum is het lastig een jongere op een school geplaatst te krijgen. Cluster 4 is wel verplicht een jongere na detentie op te nemen, maar bij het reguliere onderwijs is dat moeilijk, zo is de ervaring van de deelnemers aan het onderzoek. Interne trajectbegeleiders (van de instelling), de ITB'ers, zijn belast met het vinden van een vervolgplek. In één van de scholen gaat dat in samenspraak met de loopbaanbegeleider onderwijs. De loopbaanbegeleider houdt zich meer bezig met de inhoudelijke kant en de ITB'er met de praktische kant. De ITB'er is ook verantwoordelijk voor overdracht van het dossier als een jongere in een andere instelling wordt geplaatst, al dan niet in combinatie met warme overdracht. Ook het bieden van nazorg maakt deel uit van het takenpakket van de ITB'er. Bij schorsing door de rechtbank kan het zijn dat een jongere binnen een half uur weg is. Dan kan geen vervolgplaats worden gezocht. De reclassering moet het dan overnemen. Als leerlingen bij uitstroom ouder zijn dan achttien, is het streven om ze naar een arbeidsplaats te laten uitstromen. Dat vraagt om afspraken met bedrijven.

Er is bezorgdheid over de effecten van de invoering van Passend onderwijs. Wat zijn de gevolgen voor het plaatsen van uitstromende jongeren als de indicatiestelling en leerlinggebonden financiering worden afgeschaft en de samenwerkingsverbanden gaan beslissen over de toekenning van zorgbudgetten voor leerlingen? Moeten de scholen in de JJI's en Jeugdzorg-Plus dan afspraken met grote aantallen samenwerkingsverbanden gaan maken? Eén van de scholen heeft convenanten afgesloten met de twee grootste ROC's in de regio over het plaatsen van uitstromende jongeren. Bij plaatsing door een ROC krijgen de jongeren leerlinggebonden financiering. Als dat wegvalt, zal het moeilijker worden om jongeren te plaatsen, zo is de verwachting.

Contact met de plaatsende school of instelling is er alleen als van daaruit vragen komen, maar er komt bijna nooit een verzoek van een reguliere school om informatie, zo is de ervaring.

Jeugdzorg-Plus

Bij verschillende instellingen worden – evenals in de JJI's – interne trajectbegeleiders (ITB'ers), die werkzaam zijn bij de instelling, ingezet om het vertrek te begeleiden en nazorg te bieden. De ITB'ers worden ook ingeschakeld om een vervolgopleiding te zoeken. De ervaring is ook hier dat doorplaatsen naar regulier onderwijs lastig is. Vooral na 1 februari is het, in verband met de bekostiging, heel moeilijk om een jongere nog geplaatst te krijgen in het regulier onderwijs. Bij ROC's is tussentijdse instroom niet mogelijk. Dat levert problemen op, omdat er bij beëindiging van het

verblijf in de instelling niet kan worden gewacht tot het nieuwe schooljaar begint. Overigens is het volgens sommigen ook de vraag of de uitstromers in het regulier onderwijs kunnen functioneren. Eén van de deelnemers aan de gesprekken heeft de ervaring dat het bij een ROC drie weken goed gaat en dat jongeren daarna vaak weglopen. Contact met vervolgscholen is er meestal alleen als er vragen vanuit die school komen.

Vanuit de gesloten instellingen voor jeugdzorg kunnen jongeren worden overgeplaatst naar een instelling die meer open is. Daarbij bestaat het risico dat jongeren die verslaafd waren of in een criminele groep zaten, terugvallen in het gedrag dat tot gesloten plaatsing heeft geleid, zo geven enkele deelnemers aan de gesprekken aan. Er wordt ook op gewezen dat veel jongeren weer terugkomen in deze instelling, of ze komen in een systeem waar begeleiding is of bij de reclassering. Een deel zou begeleid moeten wonen, maar wil dat niet.

5 Dossieronderzoek en kengetallen

5.1 Inleiding

In paragraaf 5.2 tot en met 5.5 worden de resultaten gepresenteerd van het dossieronderzoek dat is uitgevoerd in drie JJI's en vijf instellingen voor Jeugdzorg-Plus. In paragraaf 5.6 wordt hieraan aanvullende informatie toegevoegd die een beeld geeft van de omvang van de instroom, de verblijfsduur en de bestemming bij uitstroom bij twee scholen. Een overzicht van de gebruikte afkortingen is te vinden in bijlage 2.

In het dossieronderzoek zijn gegevens in kaart gebracht van 353 in een gesloten instelling opgenomen jongeren, waarvan 110 in een justitiële jeugdinrichting en 243 in gesloten jeugdzorg (Jeugdzorg-Plus). Van deze groep hadden zes jongeren de instelling verlaten voordat het dossieronderzoek werd uitgevoerd, terwijl drie jongeren de instelling kort na het dossieronderzoek gingen verlaten.

In de dossiers is informatie te vinden van de onderwijsintake, van de plaatsende instantie (jeugdzorg) en – indien beschikbaar – documentatie van de vorige school en certificaten en diploma's. Daarnaast bevat het dossier toetsresultaten, een overzicht van incidenten en het handelingsplan of de opeenvolgende handelingsplannen.

5.2 Achtergrondgegevens en aard van de problematiek

Van alle onderzochte dossiers heeft 70 procent betrekking op jongens. In de JJI's zijn de jongens veruit in de meerderheid, met 89 procent. Van de dossiers die in een instelling voor Jeugdzorg-Plus zijn onderzocht, behoort 62 procent bij een jongen (zie tabel 5.1).

De leeftijdsopbouw laat sterke verschillen zien tussen de JJI's en Jeugdzorg-Plus. De gemiddelde leeftijd van de jongeren in een JJI is 18 jaar (met een standaarddeviatie van 1,8). In de instellingen voor Jeugdzorg-Plus is de gemiddelde leeftijd 15,9 jaar (met een standaarddeviatie van 1,3). De lagere standaarddeviatie bij Jeugdzorg-Plus wijst op een kleinere spreiding in de leeftijden. Tabel 5.1 laat zien dat drie kwart van de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus 15 tot 17 jaar oud is. In de JJI's is

drie kwart 17 jaar of ouder. Een kwart is zelfs ouder dan 18 jaar. Het verschil in gemiddelde leeftijd tussen de beide typen instellingen is significant¹⁹.

Tabel 5.1 – Geslacht en leeftijd, naar type instelling; 347 jongeren (107 in een JJI en 240 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
<i>Geslacht</i>			
• man	89%	62%	70%
• vrouw	11%	38%	30%
<i>Leeftijd</i>			
• 11 t/m 13 jaar	1%	9%	7%
• 14 jaar	3%	14%	10%
• 15 jaar	8%	27%	21%
• 16 jaar	14%	29%	24%
• 17 jaar	22%	20%	20%
• 18 jaar	26%	1%	9%
• 19 tot 23 jaar	25%	0%	8%

Tabel 5.2 geeft een overzicht van de IQ-scores. Deze waren in het dossier vermeld bij 207 jongeren, oftewel 59 procent van het bestand.

Tabel 5.2 – IQ, naar type instelling; 353 jongeren (110 in een JJI en 243 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• 51 tot 60	1%	5%	3%
• 61-70	7%	12%	11%
• 71-80	10%	22%	18%
• 81-90	9%	15%	13%
• 91-100	8%	7%	7%
• 101-110	2%	3%	3%
• hoger dan 110	4%	3%	3%
• IQ niet in dossier vermeld	59%	33%	41%

¹⁹ (F=154,5; p<,001; E2=0,31)

Bij jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus komt het vaker voor dat het IQ in het dossier is vermeld dan bij jongeren in een JJI. Dit was in respectievelijk twee derde en twee vijfde van de gevallen in het dossier te vinden (167 jongeren in Jeugdzorg-Plus en 45 in een JJI). Uit de uitkomsten kan worden afgeleid dat een zesde van de jongeren in Jeugdzorg-Plus waarvan het dossier is onderzocht, een IQ van 70 of lager heeft. Het gemiddelde IQ, voor zover dat in het dossier te vinden is, is bij de jongeren in de JJI's 85 en bij de jongeren in Jeugdzorg-Plus 79 (de standaarddeviatie is respectievelijk 15,1 en 13,9). Het verschil is significant²⁰. Overigens kan het gemiddelde bij Jeugdzorg-Plus zijn beïnvloed door de onderzoeksgroep. Bij één van de instellingen is het gemiddelde IQ 70, terwijl het bij andere instellingen tussen 79 en 87 ligt. Bovendien ligt het gemiddelde IQ waarschijnlijk hoger in de groep waarvan het IQ niet bekend is. Daar heeft men het blijkbaar niet nodig gevonden het IQ te meten of in het dossier te vermelden. Daarnaast bleek uit gesprekken die in het kader van de gevalstudies zijn gevoerd, dat de vermelde IQ-scores soms lang geleden zijn vastgesteld en dat deze jongeren niet allemaal gemotiveerd zijn om serieus te werken als bij hen een IQ-test wordt afgenomen.

Tabel 5.3 geeft een beeld van de woonsituatie van de jongeren voordat zij in de huidige instelling werden geplaatst.

Tabel 5.3 – Woonsituatie vóór plaatsing in de instelling, naar type instelling; 353 jongeren (110 in een JJI en 243 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• thuis	39%	29%	32%
• residentiële instelling	9%	25%	20%
• Jeugdzorg-Plus	12%	21%	18%
• Justitiële jeugdinstelling	28%	9%	15%
• crisisopvang	1%	8%	6%
• begeleid wonen	3%	2%	2%
• logeerkamer	1%	2%	1%
• bij familie	3%	1%	2%
• in pleeggezin	2%	0%	1%
• anders	3%	1%	2%
• onbekend	0%	3%	2%

²⁰ (F=5,2; p<,05; E2=0,025)

Wat de vorige woonsituatie betreft, zijn er duidelijke verschillen tussen de jongeren in een JJI en de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Deze verschillen zijn significant²¹. Jongeren in een JJI woonden voorheen vooral thuis (39 procent) of verbleven in een andere JJI (28 procent). Van de groep die in een instelling voor Jeugdzorg-Plus verblijft, woonde een kleiner deel thuis dan van de groep die in een JJI verblijft (29 procent). Jongeren die zijn geplaatst in een instelling voor Jeugdzorg-Plus, zijn vaak ingestroomd vanuit een residentiële instelling (25 procent) of een andere instelling voor Jeugdzorg-Plus (21 procent). Een aantal jongeren verbleef vóór de plaatsing in gesloten jeugdzorg in een JJI (9 procent) of in crisisopvang (8 procent).

In de dossiers van jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus was in bijna alle gevallen informatie te vinden over de aard van de gedrags- en/of psychiatrische problematiek van de jongere. Deze informatie ontbrak in bijna een derde van de dossiers van jongeren in JJI's. In drie kwart van deze gevallen betrof het jongeren in preventieve hechtenis. In tabel 5.4 geven we een overzicht van de aard van de problematiek bij de jongeren, zoals die uit de informatie in de dossiers kon worden afgeleid. Daarbij zijn vermeldingen van een verstandelijke beperking, die in een kwart van de dossiers te vinden waren, buiten beschouwing gelaten. Daarop gaan we hierna nog in.

Tabel 5.4 – Aard van gedrags- en/of psychiatrische problematiek en/of problemen met naaste omgeving, naar type instelling; 306 jongeren (75 in een JJI en 231 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• agressief / antisociaal gedrag / ODD / CD	68%	58%	60%
• ADHD	21%	20%	20%
• autisme / PDD-NOS / Asperger	19%	13%	14%
• hechtingsproblematiek / -stoornis	8%	14%	13%
• seksueel grensoverschrijdend / loverboycontacten	---	16%	12%
• verslaving (alcohol / drugs)	12%	9%	10%
• psychotisch / PTSS / angststoornis	8%	9%	9%
• problemen ouder-kindrelatie	4%	7%	6%
• verstoorde persoonlijkheidsontwikkeling	9%	4%	5%
• automutilerend	---	5%	4%
• suïcidaal	1%	3%	2%
• anders	9%	11%	11%

21 (Chi²=42,5; p<,001; Phi=0,36)

Toelichting: Doordat er per jongere meestal meer typen problematiek in het dossier waren vermeld, is de som van de percentages per kolom groter dan 100.

Bij zestig procent van de jongeren is volgens de informatie in het dossier sprake van (ernstig) agressief of antisociaal gedrag (ook wel vermeld als ODD, CD, of antisociale persoonlijkheidsstoornis). en een vijfde heeft ADHD. Autistische stoornissen worden gemeld bij ongeveer een op de zeven jongeren. Hechtingsproblematiek is bij ongeveer een op de acht vastgesteld. Voor seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of loverboycontacten geldt hetzelfde. Bij een op de tien is melding gemaakt van verslaving aan drugs en/of alcohol.

De vergelijking tussen JJI's en Jeugdzorg-Plus laat zien dat in de JJI's verhoudingsgewijs meer jongeren agressief gedrag vertonen, een vorm van autisme hebben, verslaafd zijn aan alcohol en/of drugs of een verstoorde persoonlijkheidsontwikkeling hebben. In Jeugdzorg-Plus zijn er verhoudingsgewijs meer jongeren met hechtingsstoornissen, seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of loverboycontacten, suïcidaal of automutilerend gedrag.

Tabel 5.5 geeft een overzicht van het aantal per jongere vermelde vormen van problematiek, waarbij verstandelijke beperkingen buiten beschouwing zijn gelaten. Daaruit blijkt dat er in dossiers in JJI's vaak niet meer dan één soort problematiek is vermeld, terwijl onder de jongeren in Jeugdzorg-Plus een relatief grote groep is met twee of drie vermeldingen. Dat is het geval bij twee derde van de dossiers.

Tabel 5.5 – Aantal en percentage van de dossiers waarin gedrags- en/of psychiatrische problematiek en/of problemen met naaste omgeving worden gemeld, naar type instelling

	Justitiële Jeugdinstellingen			Jeugdzorg-Plus		
	aantal	% van alle jongeren	% van vermelding	aantal	% van alle	% van vermelding
• geen vermelding	35	32%		12	5%	
• één vermelding	40	36%	53%	71	29%	31%
• twee vermeldingen	21	19%	28%	101	42%	44%
• drie vermeldingen	11	10%	15%	55	23%	24%
• vier vermeldingen	3	3%	4%	4	2%	2%

Toelichting: De kolom ‘% van alle jongeren’ betreft alle jongeren waarvan het dossier is onderzocht (respectievelijk 110 en 243 jongeren). De kolom ‘% van vermelding’ betreft de dossiers waarin informatie over problematiek is aangetroffen.

In een aantal dossiers is bij de beschrijving van de problematiek aangegeven dat de desbetreffende jongere licht verstandelijk beperkt of zwakbegaafd is. In een deel van de dossiers is een IQ-score vermeld (zie tabel 5.2). De IQ-scores van de jongeren bij wie in het dossier melding is gemaakt van een (lichte) verstandelijke beperking, variëren van 53 tot 88. De vergelijking tussen de vermeldingen (tabel 5.6) laat zien dat een deel van de jongeren een laag IQ heeft zonder dat er een vermelding van een (lichte) verstandelijke beperking in het dossier is. De vergelijking laat ook zien dat er een omvangrijke groep is waarvan geen IQ-score bekend is en waarbij ook geen vermelding van een verstandelijke beperking in het dossier is opgenomen (ruim de helft in de JJI's en bijna een derde in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus). Het is dus moeilijk om de feitelijke omvang van de groep met een lichte verstandelijke beperking vast te stellen.

Tabel 5.6 – Mate waarin melding wordt gemaakt van een verstandelijke beperking, in combinatie met IQ-scores, naar type instelling

	JJI		Jeugdzorg-Plus	
	aantal	%	aantal	%
• melding verstandelijke beperking + IQ \leq 70	5	5%	34	14%
• melding verstandelijke beperking + IQ 71-89	5	5%	35	14%
• melding verstandelijke beperking + IQ onbekend	4	4%	9	4%
• IQ \leq 70 + geen melding verstandelijke beperking	4	4%	7	3%
• IQ 71-89 + geen melding verstandelijke beperking	14	13%	53	22%
• IQ 90 of hoger	17	15%	33	14%
• IQ onbekend, geen melding verstand. beperking	61	55%	72	30%

5.3 Verblijfstitel en verblijfsduur

Van bijna alle jongeren kon de opgelegde maatregel dan wel de verblijfstitel worden achterhaald. Tabel 5.7 geeft een overzicht. In de JJI's is ruim de helft van de jongeren in preventieve hechtenis, terwijl ruim een derde een PIJ-maatregel is opgelegd. De groep met jeugddetentie is klein, met vier procent. Van vijf procent was in het dossier alleen te vinden dat het om een strafrechtelijke plaatsing ging, zonder specificatie.

In de instellingen voor Jeugdzorg-Plus heeft ongeveer drie kwart een ondertoezichtstelling (OTS) en een op de negen een voorlopige OTS. Er is een relatief kleine groep op basis van voogdij (7 procent), terwijl één op de tien vrijwillig (op verzoek van de ouders) is opgenomen.

Tabel 5.7 – Verblijfstitel, naar type instelling; 345 jongeren (110 in een JJI en 235 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• PIJ-maatregel	35%		11%
• preventieve hechtenis (voorarrest)	55%		18%
• jeugddetentie	4%		1%
• strafrechtelijk (niet gespecificeerd)	5%		2%
• OTS		73%	50%
• VOTS		11%	7%
• voogdij		7%	5%
• vrijwillig		10%	7%

De 107 jongeren die ten tijde van het dossieronderzoek in één van de drie bezochte JJI's verbleven, waren daar op dat moment gemiddeld 263 dagen, oftewel bijna negen maanden. Jongeren in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus verbleven daar gemiddeld 217 dagen, dus iets meer dan zeven maanden. Uit de standaarddeviaties (270 bij de JJI's en 175 bij Jeugdzorg-Plus) blijkt dat de spreiding (dus het verschil in verblijfsduur) in de JJI's veel groter is dan in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. In de JJI's is er een groep van aanzienlijke omvang die daar kort verblijft (de jongeren in preventieve hechtenis) en een eveneens aanzienlijke groep die er lang verblijft (de jongeren met een PIJ-maatregel). Tabel 5.8 laat zien dat een vijfde van de jongeren waarvan in een JJI een dossier is geanalyseerd, daar op dat moment korter dan een maand verbleef. Ongeveer een derde verbleef er een tot zes maanden. De groep die al meer dan een jaar in de JJI verbleef, vormt ruim een kwart van de jongeren in de JJI's.

Tabel 5.8 – Verblijfsduur op het moment van het dossieronderzoek, naar type instelling; 347 jongeren (107 in een JJI en 240 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• minder dan 1 maand	21%	6%	10%
• ≥ 1 maand en < 3 maanden	13%	21%	19%
• ≥ 3 maanden en < 6 maanden	18%	26%	23%
• ≥ 6 maanden en < 9 maanden	12%	17%	16%
• ≥ 9 maanden en < 1 jaar	8%	12%	11%
• ≥ 1 jaar en < 1,5 jaar	12%	14%	13%
• ≥ 1,5 jaar en < 2 jaar	9%	2%	4%

• 2 jaar of langer 7% 2% 4%

Van de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus waarvan het dossier is onderzocht, verbleef bijna de helft daar op dat moment tussen één maand en een half jaar. De groep die er korter dan een maand was, is aanzienlijk kleiner dan in de JJI's (6 procent) en de groep die er al anderhalf jaar of langer was, is eveneens aanzienlijk kleiner (4 procent). Over het geheel genomen was rond de helft van de jongeren in een gesloten instelling daar korter dan een half jaar toen hun dossier werd onderzocht.

De gemiddelde leeftijd van de jongeren in een JJI met een PIJ-maatregel (19,3 jaar) is significant hoger dan de gemiddelde leeftijd van jongeren in preventieve hechtenis of in jeugddetentie (17,3 jaar)²².

5.4 Informatie van vorige school en onderwijsniveau

Tabel 5.9 toont het onderwijstype dat de jongere bezocht vóór de plaatsing in de huidige instelling.

Tabel 5.9 – Onderwijstype dat de jongere vóór plaatsing in deze instelling bezocht, naar type instelling; 348 jongeren (108 in een JJI en 240 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• school verbonden aan residentiële instelling	50%	55%	54%
• basisonderwijs	---	3%	2%
• voortgezet speciaal onderwijs	11%	8%	9%
• praktijkonderwijs	1%	5%	3%
• vmbo / lwoo	21%	24%	23%
• mbo	15%	3%	6%
• havo / vwo	2%	2%	2%
• anders	---	1%	1%

Bij jongeren die voorheen in een andere residentiële instelling verbleven, is dat meestal een vso-school die intern onderwijs verzorgt. In de tabel is deze groep afzonderlijk vermeld. Dit betreft ongeveer de helft van de groep. Leerlingen die voorafgaand aan de plaatsing in de instelling een school voor regulier onderwijs bezochten, volgden vooral vmbo-onderwijs (21 procent van de jongeren in een JJI en 24 procent

²² (F=19,4; p<,001; E2=0,28)

van de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus). In de JJI's, waar de gemiddelde leeftijd hoger is, is er daarnaast een relatief grote groep die een mbo-opleiding volgde (15 procent) of het voortgezet speciaal onderwijs bezocht. Slechts 2 procent – zowel in de JJI's als in Jeugdzorg-Plus – volgde onderwijs op havo- of vwo-niveau. Bij het bestuderen van de dossiers is nagegaan welke informatie over de leerling in het dossier is opgenomen die is aangeleverd door de school van herkomst. De hoeveelheid informatie bleek zeer beperkt (zie tabel 5.10).

Tabel 5.10 – Stukken in het dossier die afkomstig zijn van de school die de jongere voorheen bezocht, naar type instelling; 353 jongeren (110 in een JJI en 243 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• geen stukken in dossier aangetroffen	96%	67%	76%
• overdracht / schoolverslag	---	7%	5%
• leerlingendossier	1%	6%	4%
• handelingsplan	---	5%	3%
• cijferlijst / rapport	---	4%	3%
• onderwijskundig rapport	1%	3%	2%
• evaluatie / logboek / gespreksverslagen	2%	2%	2%
• onderwijstrajectkaart (OTK)	---	1%	1%
• Programma van toetsing en afsluiting (PTA)	1%	1%	1%
• diploma	---	1%	1%
• intelligentietest	---	5%	3%
• verslag psychodiagnostisch onderzoek	---	3%	2%
• drempelonderzoek	1%	1%	1%
• anders	1%	5%	3%

Toelichting: Doordat er per jongere meer stukken in het dossier aanwezig kunnen zijn, is de som van de percentages per kolom groter dan 100.

Van de jongeren in een justitiële jeugdinrichting bleken er slechts vier te zijn waarover in hun dossier stukken van de vorige school te vinden waren. Volgens de betrokken medewerkers in twee van de scholen wordt informatie van de vorige school voor een belangrijk deel mondeling verkregen en dan in het handelingsplan (en perspectiefplan) verwerkt. In de derde school wordt nauwelijks informatie van de school van herkomst opgevraagd, omdat dit gezien de grote aantallen instromende jongeren te veel tijd kost.

Bij de scholen die onderwijs verzorgen in een instelling voor Jeugdzorg-Plus vonden we in twee derde van de dossiers geen stukken die door de school van herkomst waren aangeleverd. Wat wel is overgedragen, is meestal een schoolverslag / overdracht, leerlingendossier, handelingsplan en/of cijferlijst / rapport.

Tabel 5.11 geeft een overzicht van het na de instroom in de instelling vastgestelde onderwijsniveau. Bij 37 jongeren was hierover nog geen informatie in het dossier te vinden. Deze zijn in de tabel buiten beschouwing gelaten. In de JJI's is er een relatief grote groep die onderwijs volgt op mbo-niveau 1 (28 procent). Bij Jeugdzorg-Plus is dat het geval bij een op de tien jongeren. Bij de helft van de jongeren in de JJI's is het onderwijsniveau vastgesteld op vmbo-niveau.

Tabel 5.11 – Vastgesteld onderwijsniveau, naar type instelling; 316 jongeren (101 in een JJI en 215 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• praktijkonderwijs	5%	21%	16%
• vmbo-b	12%	21%	18%
• vmbo-k	5%	3%	4%
• vmbo-b/k	6%	4%	4%
• vmbo-t	13%	14%	14%
• vmbo of lwoo (niet gespecificeerd)	15%	16%	16%
• mbo niveau 1 / aka	28%	10%	16%
• mbo niveau 2	3%	0%	1%
• mbo niveau 4	2%	0%	1%
• mbo (niet gespecificeerd)	2%	4%	4%
• havo of havo/vwo	1%	1%	1%
• anders	0%	3%	2%

Bij de scholen in een instelling voor Jeugdzorg-Plus zijn bijna zes van de tien jongeren op vmbo-niveau geplaatst. Eén op de vijf volgt daar praktijkonderwijs. In de vergelijking tussen JJI's en Jeugdzorg-Plus is te zien dat er in instellingen voor Jeugdzorg-Plus meer jongeren zijn die praktijkonderwijs of vmbo-b volgen, terwijl er minder jongeren zijn die onderwijs op mbo-niveau volgen. Het aantal jongeren met een niveau van havo of hoger is zeer beperkt. Onder de 101 jongeren in een JJI is er één met havo-niveau; onder 215 jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus zijn er twee met havo-niveau en één met havo/vwo-niveau.

Gedurende het verblijf in de instelling wisselt een kwart van de jongeren in een JJI en een derde van de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus van onderwijsgroep. Eén op de twintig wisselt twee keer van groep (zie tabel 5.12). In enkele scholen is hiervoor gekozen. In twee scholen starten de meeste leerlingen in een ‘instroom- en oriëntatieklas’ en stromen daarna door naar een andere groep. In één van de scholen starten leerlingen met ernstige problematiek met individueel onderwijs, gekoppeld aan de leefgroep en stromen zij door naar de volgende groep als de problematiek beter onder controle is. Daarnaast zijn er ook in andere scholen wisselingen van groep als de onderwijsgroep aan de leefgroep is gekoppeld en de jongeren naar een andere leefgroep gaan. Ook zijn er wisselingen als de jongere van (praktijk)richting wil veranderen of als er bijvoorbeeld een overgang van een onderbouw- naar een bovenbouwgroep is.

Tabel 5.12 – Aantal onderwijsgroepen waarin de jongeren tijdens het verblijf in de instelling zijn geplaatst, naar type instelling; 353 jongeren (110 in een JJI en 243 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• nog niet in groep / geen informatie in dossier	1%	5%	4%
• in één onderwijsgroep geweest	73%	63%	66%
• in twee onderwijsgroepen geweest	21%	27%	25%
• in drie of meer onderwijsgroepen geweest	5%	5%	5%

Het aantal dagen dat voorbijgaat voordat een jongere van de eerste naar de volgende onderwijsgroep overstapt, varieert van 2 tot 899. Het gemiddelde is 152,7 (met een standaarddeviatie van 179,3). Er zijn duidelijke verschillen tussen instellingen²³. Dit is vooral het gevolg van de aanpak in twee scholen in instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Eén van de twee werkt al geruime tijd met een instroom- en oriëntatieklas. Jongeren die in deze klas starten, stromen na gemiddeld 31 dagen door naar een andere onderwijsgroep. Binnen 40 dagen is twee derde van de leerlingen uit de I&O-klas overgestapt. De andere school verzorgt onderwijs aan jongeren die in verband met ernstige problematiek gestabiliseerd moeten worden voordat zij in klassikaal verband onderwijs kunnen krijgen. Deze jongeren worden gemiddeld 61 dagen na de start van het (individuele) onderwijs overgeplaatst naar een groep waar zij samen met anderen onderwijs krijgen.

23 (F=4,56; p<,001, E²=0,273).

5.5 Certificaten en diploma's

Uit ongeveer een kwart van de dossiers van jongeren in een JJI en een zevende van de leerlingendossiers in instellingen voor Jeugdzorg-Plus blijkt dat de desbetreffende jongere tijdens het verblijf in die instelling een of meer certificaten of diploma's heeft gehaald (zie tabel 5.13).

Tabel 5.13 – Tijdens het verblijf behaalde certificaten en diploma's, naar type instelling; 353 jongeren (110 in een JJI en 243 in een instelling voor Jeugdzorg-Plus)

	JJI	Jeugdzorg-Plus	Totaal
• geen certificaat / diploma in dossier	77%	85%	83%
• KSE 1	5%	4%	4%
• KSE 2	9%	7%	8%
• KSE 3	6%	0%	2%
• KSE 4	8%	0%	2%
• modules Babbage / computervaardigheden	2%	4%	3%
• horeca-assistent / consumptief	7%	1%	3%
• kok	1%	0%	0%
• lassen	3%	0%	1%
• VCA	1%	0%	0%
• metaal / constructie / timmeren	2%	1%	1%
• vmbo (staatsexamen)	0%	0%	0%
• vorkheftruckcertificaat	0%	1%	1%

Toelichting: Doordat er per jongere meer certificaten kunnen worden gehaald, is de som van de percentages per kolom groter dan 100. Door afronding komen percentages kleiner dan 0,5 op 0 uit.

In de JJI's halen de jongeren vooral KSE-certificaten (niveau 1 tot en met 4), meestal voor Nederlands, Engels en rekenen/wiskunde. Een aantal jongeren heeft het diploma horeca-assistent gehaald. Ook bij de jongeren in instellingen voor Jeugdzorg-Plus die certificaten hebben gehaald, gaat het vooral om KSE-certificaten, dit echter in mindere mate dan in de JJI's en alleen op niveau 1 en 2. Eén jongere in een instelling voor Jeugdzorg-Plus heeft tijdens het verblijf in de instelling het staatsexamen vmbo gehaald. Daarnaast waren enkele jongeren bezig met het vmbo-eindexamen toen het onderzoek werd uitgevoerd.

5.6 Aanvullende gegevens over verblijfsduur en bestemming na uitstroom

Twee scholen hebben een gedetailleerd overzicht gegeven van de uitstroom van jongeren, het aantal dagen van verblijf en de bestemming bij uitstroom. Het gaat om een school die onderwijs verzorgt in een justitiële jeugdinrichting en een school die is verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus. We rapporteren de resultaten hieronder per school afzonderlijk.

Uitstroom uit een school die is verbonden aan een justitiële jeugdinrichting

De school heeft een overzicht bijgehouden van de uitstroom tussen eind augustus 2008 en medio augustus 2011. In die drie jaar hebben 385 jongeren de JJI verlaten. Tabel 5.14 toont hoe de uitstroom is verdeeld over de jaren. In 2008 en 2009 was er meer uitstroom dan in 2010 en 2011. Dat heeft te maken met overplaatsing van civielrechtelijk geplaatste jongeren naar instellingen voor Jeugdzorg-Plus. In 2010 en 2011 stroomden per maand gemiddeld 7 jongeren uit. In 2009 was dat nog het dubbele.

Tabel 5.14 – Aantal jongeren dat uit de justitiële jeugdinrichting is uitgestroomd tussen eind augustus 2008 en medio augustus 2011; 385 jongeren

	aantal
• uitstroom 2008; september t/m december	84
• uitstroom 2009	167
• uitstroom 2010	85
• uitstroom 2011 tot medio augustus	49
• totaal over 3 jaar	385

Rond de helft heeft de instelling binnen twee maanden verlaten (zie tabel 5.15). Slechts één op de vijf blijft een half jaar of langer. Van deze groep blijft de helft (dus één op de tien jongeren) minimaal een jaar in de JJI.

De gemiddelde verblijfsduur van de jongeren die in 2011 zijn uitgestroomd, is 103 dagen, dus ruim drie maanden (met een standaarddeviatie van 165). De helft van de uitstroom dit jaar is minder dan twee maanden in de instelling geweest.

Tabel 5.15 – Verblijfsduur van jongeren in de justitiële jeugdinrichting die zijn uitgestroomd tussen eind augustus 2008 en medio augustus 2011; 385 jongeren

	aantal	%
• minder dan 1 maand	113	29%
• ≥ 1 maand en < 2 maanden	87	23%
• ≥ 2 maanden en < 3 maanden	43	11%
• ≥ 3 maanden en < 4 maanden	27	7%
• ≥ 4 maanden en < 5 maanden	22	6%
• ≥ 5 maanden en < 6 maanden	16	4%
• ≥ 6 maanden en < 1 jaar	39	10%
• ≥ 1 jaar en < 2 jaar	19	5%
• 2 jaar of langer	19	5%

Tabel 5.16 geeft een overzicht van de bestemming van de uitstroom. In de tabel is informatie verwerkt vanaf januari 2010 (het moment waarop de scheiding tussen civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste jongeren volledig gerealiseerd was). Ongeveer een kwart van de uitstromende jongeren wordt aansluitend in een andere instelling geplaatst; daarvan gaat de helft naar Jeugdzorg-Plus en een kwart naar een andere justitiële jeugdinrichting. Van ongeveer 40 procent is bekend dat zij naar een school of opleiding gaan. Van bijna een kwart is bekend dat zij naar huis gaan, maar het is niet bekend of zij een opleiding gaan volgen of gaan werken.

Tabel 5.16 – Bestemming van de jongeren die uit de justitiële jeugdinrichting zijn uitgestroomd tussen 1 januari 2010 en medio augustus 2011; 121 jongeren

	aantal	%
• naar huis plus vervolgopleiding	34	28%
• naar huis, dagbesteding onbekend	25	22%
• naar werk, woonsituatie onbekend	7	6%
• naar huis plus werk	4	3%
• naar een instelling voor Jeugdzorg-Plus	14	12%
• naar een andere justitiële jeugdinrichting	7	6%
• naar een andere instelling	9	7%
• naar een ROC, woonsituatie onbekend	8	7%
• naar VSO cluster 4 of praktijkonderwijs, woonsituatie onbekend	2	2%
• naar een opleiding (niet gespecificeerd), woonsituatie onbekend	5	4%
• anders	3	2%
• niet bekend	5	4%

Uitstroom uit een school die is verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus

Tussen eind augustus 2009 en medio juli 2011 is door een school die is verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus van 343 uitstromende jongeren informatie bijgehouden over onder meer de verblijfsduur en de bestemming na uitstroom. De omvang van de uitstroom is in de loop van de tijd iets gedaald (tabel 5.17). In 2009 stroomden per maand gemiddeld 17 jongeren uit; in 2010 waren dat er 15 en in 2011 waren het er 12 per maand.

Tabel 5.17 – Aantal jongeren dat uit de instelling voor Jeugdzorg-Plus is uitgestroomd tussen medio augustus 2009 en medio juli 2011; 343 jongeren

	aantal
• uitstroom 2009; medio augustus t/m december	78
• uitstroom 2010	185
• uitstroom 2011 tot medio juli	80
• totaal over 2 jaar en 11 maanden	343

Tabel 5.18 geeft een overzicht van de verdeling qua verblijfsduur voor de gehele groep van 343 jongeren. De lengte van het verblijf varieerde van twee dagen tot een jaar en bijna tien maanden. De tabel laat zien dat ruim een kwart (28 procent) de instelling binnen drie maanden heeft verlaten. Daar staat een qua omvang vergelijkbare groep (25 procent) tegenover die minstens negen maanden in de instelling verbleef.

Tabel 5.18 – Verblijfsduur van jongeren in de instelling voor Jeugdzorg-Plus die zijn uitgestroomd tussen medio augustus 2009 en medio juli 2011; 343 jongeren

	aantal	%
• minder dan 1 maand	24	7%
• ≥ 1 maand en < 2 maanden	37	11%
• ≥ 2 maanden en < 3 maanden	33	10%
• ≥ 3 maanden en < 4 maanden	38	11%
• ≥ 4 maanden en < 5 maanden	35	10%
• ≥ 5 maanden en < 6 maanden	28	8%
• ≥ 6 maanden en < 9 maanden	63	18%
• ≥ 9 maanden en < 1 jaar	43	13%
• ≥ 1 jaar en < 2 jaar	41	12%

De gemiddelde verblijfsduur van de in 2011 uitgestroomde jongeren was 167 dagen, oftewel ruim vijf en een halve maand (met een standaarddeviatie van 125).

Tabel 5.19 geeft een overzicht van de bestemming van de uitstroom. Een kwart van de jongeren gaat na het verlaten van de instelling naar een ROC en bijna een kwart naar andere vormen van onderwijs, waarvan ongeveer de helft naar vso-zmok. Een vijfde gaat naar een andere instelling voor Jeugdzorg-Plus en een op de acht gaat naar een andere instelling. In de genoemde instellingen krijgen zij dan weer les op een interne vso-school.

Tabel 5.19 – Bestemming van de jongeren die uit de instelling voor Jeugdzorg-Plus zijn uitgestroomd tussen medio augustus 2009 en medio juli 2011; 343 jongeren

	aantal	%
• naar een ROC, woonsituatie onbekend	85	25%
• naar een instelling voor Jeugdzorg-Plus	64	19%
• naar een opleiding: vso-zmok, woonsituatie onbekend	39	11%
• naar een andere instelling	35	10%
• weggelopen / niet terug van verlof	28	8%
• naar vmbo of vo niet gespecificeerd, woonsituatie onbekend	24	7%
• naar huis, dagbesteding onbekend	14	4%
• naar werk / job-coach, woonsituatie onbekend	11	3%
• naar havo of vwo, woonsituatie onbekend	6	2%
• naar een justitiële jeugdinstelling	5	1%
• naar praktijkonderwijs, woonsituatie onbekend	5	1%
• naar een opleiding (niet gespecificeerd), woonsituatie onbekend	8	2%
• anders	13	3%
• niet bekend	8	2%

6 Conclusies en discussie

6.1 Inleiding

Tot besluit van dit onderzoeksverslag volgt een overzicht van de conclusies die kunnen worden getrokken op basis van de telefonische enquête, de gevalsstudies en de overige verkregen informatie. Deze conclusies worden vervolgens besproken in een discussieparagraaf.

Daaraan voorafgaand moet nog worden gewezen op enkele beperkingen van het onderzoek. Het aantal deelnemers aan de telefonische enquête, 32 personen, is in absolute aantallen gezien beperkt. Wel vertegenwoordigt deze groep bijna het gehele scholenveld dat is verbonden aan een justitiële jeugdinstelling of instelling voor Jeugdzorg-Plus. Vervolgens zijn gevalsstudies uitgevoerd bij drie scholen die zijn verbonden aan een justitiële jeugdinstelling en vijf scholen die zijn verbonden aan een instelling voor Jeugdzorg-Plus. De gevalsstudies bieden verdieping van de resultaten van de telefonische enquête, maar door de beperkte aantallen is uiteraard niet te garanderen dat dit een representatief beeld geeft voor het gehele veld. Voor het dossieronderzoek, dat deel uitmaakt van de gevalsstudies, geldt hetzelfde. Bovendien zijn de instellingen voor Jeugdzorg-Plus waarvan de scholen aan de gevalsstudies hebben deelgenomen, voorheen justitiële jeugdinstelling geweest. Ook dit kan consequenties voor de representativiteit hebben. De achtergronden van de selectie zijn in hoofdstuk 2 besproken. Het beeld dat uit de gevalsstudies naar voren komt, is wel consistent met de uitkomsten van de telefonische enquête. Het laat ook een duidelijke diversiteit tussen instellingen zien, wat de aanpak van het onderwijs betreft.

6.2 Conclusies

Voor dit onderzoek zijn acht onderzoeksvragen geformuleerd. In deze paragraaf worden per onderzoeksvraag de conclusies uit het onderzoek samengevat.

- 1) *Welke informatie over de instromende jongeren hebben scholen in justitiële jeugdinstellingen en in instellingen voor Jeugdzorg-Plus nodig om voor deze doelgroep een adequaat onderwijsaanbod te kunnen realiseren en in hoeverre kunnen de beschikbare instrumenten hierin voorzien?*

Uit de telefonische enquête en uit de gesprekken blijkt dat de scholen bij het bepalen van het best passende onderwijsaanbod vooral informatie nodig hebben over de behoefte van de jongeren aan praktisch of theoretisch onderwijs, hun onderwijsniveau en hun ontwikkelingsperspectief. Op dit punt is er geen duidelijk verschil tussen de scholen die onderwijs verzorgen in de JJI's en de scholen in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. De gemotiveerdheid voor het onderwijs, onderwijsachterstanden en de aard en ernst van gedragsproblematiek spelen geen grote rol bij besluitvorming over plaatsing in een onderwijsgroep, dus het is bij de instroom van jongeren minder belangrijk om informatie over deze aspecten te hebben of te verzamelen. Als er een indicatie van het juiste onderwijsniveau is, is informatie over de feitelijke IQ-score van minder belang.

De onderwijsintake die door functionarissen van de scholen wordt uitgevoerd, is een geschikt instrument om een deel van de benodigde informatie in kaart te brengen. Daarnaast zijn instrumenten zoals een onderwijskundig rapport, de onderwijstrajectkaart en/of handelingsplannen die in de school van herkomst zijn vastgesteld geschikte instrumenten om de benodigde informatie door te geven aan de scholen. Een belangrijk bezwaar is echter dat deze informatie bij het overgrote deel van de jongeren niet door de school van herkomst is doorgegeven en dat het vaak veel moeite kost om dergelijke gegevens te krijgen. Een bezwaar is ook dat er een gebrek aan uniformiteit is in de informatie die wel wordt aangeleverd.

2) Welke voor het onderwijsaanbod relevante informatie ontvangen scholen in justitiële jeugdinrichtingen en in instellingen voor Jeugdzorg-Plus over de instromende jongeren van de instelling of school van herkomst?

Als jongeren vóór de plaatsing in een andere instelling verbleven, krijgt men in de school vaak informatie via het behandeldossier dat is doorgegeven aan de instelling waar de jongere instroomt. Daarin staat echter meestal weinig over het onderwijsverleden, aangezien in deze dossiers vooral informatie staat over problematiek van de jongere en de aanpak of behandeling. Uit de telefonische enquête blijkt dat zestig procent van de scholen bij de instroom niet of slechts over sommige jongeren wordt geïnformeerd over onderwijsverleden, onderwijsniveau en leerprestaties en specifieke leerproblemen. Hierbij is er geen duidelijk verschil tussen scholen in JJI's en in instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Scholen kunnen in beperkte mate beschikken over een onderwijskundig rapport dat door de vorige school is opgesteld. Ook de onderwijstrajectkaart (OTK) en warme overdracht worden als informatiebronnen genoemd.

Tijdens het dossieronderzoek bleek dat slechts in een derde van de leerlingendossiers in instellingen voor Jeugdzorg-Plus voor het onderwijs relevante stukken waren te vinden die door de school van herkomst waren aangeleverd. In de JJI's was er nog

veel minder van dergelijke informatie te vinden. Deze ontbrak in 96 procent van de dossiers.

3) Welke voor het onderwijsaanbod relevante informatie verzamelen de scholen tijdens het onderwijsintakegesprek met de jongere, hoe vullen ze ontbrekende informatie aan en welke instrumenten gebruiken ze daarbij?

Tijdens de onderwijsintake wordt met de jongere gesproken over wat deze op het gebied van onderwijs heeft gedaan en waarvoor hij of zij op dat gebied belangstelling heeft. Bij de meeste scholen is het gebruikelijk dat tijdens de onderwijsintake het toekomstperspectief wordt besproken. Ontbrekende informatie kan worden opgevraagd door telefonisch of via e-mail contact op te nemen met de school van herkomst. De meeste deelnemers aan de gesprekken geven aan dat het veel moeite kost om informatie van de vorige school te krijgen. Na het opvragen van aanvullende informatie geeft bij de telefonische enquête ruim de helft van de respondenten aan voor de meeste of alle jongeren over voldoende informatie te beschikken. Bij twee vijfde van de scholen is men van mening dat men ook na het opvragen van aanvullende informatie meestal nog over onvoldoende gegevens beschikt.

In de gesprekken wordt erop gewezen dat een deel van de instromende jongeren veel heeft gespijeld en dat informatie over het onderwijsverleden mede daardoor vaak niet actueel is. Een aantal functionarissen probeert relevante informatie telefonisch te verzamelen, om deze daarna te verwerken in het handelingsplan dat zij voor de jongere opstellen.

Een andere manier om aanvullende informatie te verzamelen, is door toetsen af te nemen. In veel scholen is het gebruikelijk om dat voor of kort na de plaatsing in een onderwijsgroep te doen. In ruim de helft van de scholen wordt bij de meeste tot alle jongeren het taal- en rekenniveau getoetst. Dat gebeurt bij de scholen in een instelling voor Jeugdzorg-Plus meer dan bij scholen in een JJI.

4) Wat zijn de kenmerken van jongeren die instromen, wat is hun herkomst en verblijfsduur en wat is hun onderwijsniveau?

In de justitiële jeugdinrichtingen en de instellingen voor Jeugdzorg-Plus verblijven vooral jongens. Uit de onderzochte dossiers blijkt dat in de drie bezochte JJI's 89 procent jongen is en in de vijf instellingen voor Jeugdzorg-Plus 62 procent. De jongeren in een JJI zijn gemiddeld 18 jaar oud, de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus 16 jaar. Van de jongeren in de JJI's verbleef de helft voorheen in een andere instelling, hetzij residentieel, hetzij een justitiële jeugdinrichting (een kwart) of Jeugdzorg-Plus. Twee vijfde woonde voorheen thuis. Van de jongeren die in een in-

stelling voor Jeugdzorg-Plus zijn opgenomen, woonde minder dan een derde voorheen thuis; ruim de helft verbleef in een andere instelling.

Uit de dossiers blijkt dat in JJI's verhoudingsgewijs meer jongeren agressief gedrag vertonen, een vorm van autisme hebben, verslaafd zijn aan alcohol en/of drugs of een verstoorde persoonlijkheidsontwikkeling hebben dan in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. In laatstgenoemde instellingen zijn er relatief meer jongeren met hechtingsstoornissen, seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of loverboycontacten, suïcidaal of automutilerend gedrag.

In de scholen die zijn verbonden aan een JJI volgt ruim een kwart onderwijs op mbo-niveau 1 (28 procent) en de helft op vmbo-niveau. In de scholen in instellingen voor Jeugdzorg-Plus zijn er meer jongeren die onderwijs op vmbo-niveau volgen en minder jongeren die mbo niveau 1 volgen (respectievelijk 58 en 10 procent) dan in de JJI's. Dit heeft te maken met de leeftijd, die bij Jeugdzorg-Plus gemiddeld twee jaar lager is dan bij de JJI's. Bij Jeugdzorg-Plus is het aandeel praktijkonderwijs (21 procent) relatief hoog. Het is echter niet duidelijk of de steekproef qua aandeel jongeren met een licht verstandelijke beperking een representatieve afspiegeling van de jongeren in Jeugdzorg-Plus vormt. Het aantal jongeren met een niveau van havo of hoger is zeer beperkt, zowel in de JJI's als in Jeugdzorg-Plus.

In de JJI's is ruim de helft preventief gehecht (oftewel in voorlopige hechtenis), terwijl ruim een derde een PIJ-maatregel heeft. De groep preventief gehechte jongeren verlaat de instelling na korte tijd weer, terwijl de PIJ-jongeren doorgaans langere tijd blijven. Toen het dossieronderzoek werd uitgevoerd, was ongeveer de helft van de jongeren korter dan een half jaar in de instelling, terwijl ruim een kwart er een jaar of langer was. In de JJI's was zowel de groep die daar ten tijde van het dossieronderzoek korter dan een maand was als de groep die daar anderhalf jaar of langer was, verhoudingsgewijs duidelijk groter dan in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Uitstroomgegevens van één school die aan een JJI is verbonden, laten zien dat rond de helft deze instelling binnen twee maanden heeft verlaten en dat slechts één op de vijf een half jaar of langer is gebleven.

In de instellingen voor Jeugdzorg-Plus zijn jongeren vooral geplaatst op grond van een ondertoezichtstelling (OTS). Rond de helft van de jongeren verbleef op het moment waarop hun dossier werd bestudeerd korter dan een half jaar in de instelling. Uitstroomgegevens van één van de scholen laten zien dat ruim een kwart de instelling binnen drie maanden heeft verlaten, terwijl een kwart negen maanden of langer in de instelling verbleef.

5) *Hoe wordt de beschikbare informatie gebruikt om de jongeren in een onderwijsgroep te plaatsen?*

Zoals hierboven al is aangegeven, houden de scholen bij het plaatsen van een jongere in een onderwijsgroep vooral rekening met de voorkeur van de jongere voor praktisch of theoretisch onderwijs, het onderwijsniveau en het ontwikkelingsperspectief. Daarbij wordt zowel informatie uit de onderwijsintake als informatie uit het behandeldossier, informatie verkregen van de vorige school die de leerling bezocht (indien beschikbaar) en de resultaten van aanvullende toetsen (indien afgenomen) gebruikt. Ruim een kwart van de geënquêteerden geeft aan dat er rekening mee wordt gehouden dat bepaalde jongeren niet bij elkaar in dezelfde groep geplaatst kunnen worden, bijvoorbeeld in verband met een negatieve invloed daarvan op de groepsdynamiek of betrokkenheid bij hetzelfde delict. Doordat het enige tijd kan duren voordat er voldoende informatie is verzameld, komt het regelmatig voor dat jongeren in een onderwijsgroep worden geplaatst zonder dat er veel informatie beschikbaar is.

Er is een grote variatie in onderwijsgroepen en aangeboden richtingen. Bij de scholen in de JJI's zijn er gemiddeld elf onderwijsgroepen en bij Jeugdzorg-Plus gemiddeld acht. In enkele scholen geeft men aan dat er uitsluitend individueel onderwijs wordt gegeven. Twee van de acht scholen laten de meeste jongeren starten in een 'instroom- en oriëntatieklas', om hen te laten wennen aan het onderwijs en om meer zicht te krijgen op het niveau. Als dat duidelijk is, volgt overplaatsing naar een andere onderwijsgroep. Er zijn geen grote verschillen tussen scholen in JJI's en Jeugdzorg-Plus, wat de aspecten betreft waarmee rekening wordt gehouden bij het plaatsen in een onderwijsgroep. Soms is er geen ruimte in de best passende groep en worden jongeren (tijdelijk) in een andere groep geplaatst.

Een van de uitgangspunten bij gesloten plaatsing is dat alle jongeren onderwijs krijgen. Het komt echter voor dat er jongeren zijn die (nog) niet aan het onderwijs deelnemen. Dat kan verschillende oorzaken hebben: sommige jongeren blijven zo kort in de instelling dat ze nog niet in een onderwijsgroep zijn geplaatst op het moment van vertrek, sommigen vormen een gevaar voor anderen in de groep, sommigen verkeren in een crisissituatie en moeten eerst gestabiliseerd worden en sommigen weigeren onderwijs te volgen. Dit laatste komt bijvoorbeeld voor bij sommige jongeren in een justitiële jeugdinstelling die niet meer leerplichtig zijn en toch worden geacht aan het onderwijs deel te nemen.

6) *Hoe veelvuldig treden er wisselingen op in de samenstelling van de onderwijsgroepen en hoe storend is dat voor het onderwijs?*

Ruim de helft van de respondenten heeft in de telefonische enquête aangegeven dat er naar hun inschatting een keer per week of vaker wisselingen in een onderwijsgroep zijn door in- of uitstroom van jongeren. Een op de drie schat in dat dit een tot drie keer per maand gebeurt. Volgens de helft van de respondenten zijn de wisselingen in de onderwijsgroepen tamelijk of erg storend voor het onderwijs. In de scholen in de JJI's ervaart men die wisselingen vaak als storender dan in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus. Het storende is dat als gevolg van de wisselingen de groepsdynamiek verandert, doordat de jongeren aan elkaar moeten wennen en doordat de hiërarchie in de groep opnieuw wordt vastgesteld. Dat kan tot onrust in de groep leiden. Voor de docent vormt het een extra belasting. Ook de deelnemers aan de verdiepende gesprekken beschouwen de hoge doorstroming als een belangrijk knelpunt. Een van hen noemt dit de grootste bron van onrust op de school. Er wordt gesignaleerd dat er in de instellingen voor Jeugdzorg-Plus steeds meer wisselingen in de onderwijsgroepen voorkomen, doordat de trajecten korter worden. Dit heeft te maken met het streven om gesloten plaatsing zo kort mogelijk te laten duren.

De veelvuldige wisselingen in de groepen worden veroorzaakt doordat een aanzienlijk deel van de jongeren slechts kort in de instelling verblijft, zoals bij de beantwoording van de derde onderzoeksvraag is aangegeven. Dat maakt het moeilijk om voor het onderwijs doelen voor de langere termijn te stellen en daarnaar toe te werken. In de JJI's is er een relatief grote groep die daar kort verblijft in verband met voorlopige hechtenis en die plotseling weer kan vertrekken. In de instellingen voor Jeugdzorg-Plus wordt door bij het onderwijs betrokken functionarissen aangegeven dat veel jongeren onvoldoende gemotiveerd zijn voor het volgen van onderwijs, doordat zij verwachten de instelling binnen enkele maanden weer te kunnen verlaten.

Nog afgezien van de in- en uitstroom, blijkt uit het dossieronderzoek dat gedurende het verblijf in de instelling een kwart van de jongeren in een JJI en een derde van de jongeren in een instelling voor Jeugdzorg-Plus minstens één maal van onderwijsgroep wisselt. Dat heeft onder meer te maken met doorstroom uit een instroomgroep, overgang naar een andere leefgroep, overgang van onderbouw naar bovenbouw, het wisselen van praktijkrichting of het overstappen naar een beter passende groep waar voorheen geen plaats was.

7) Welke overige knelpunten ervaren de scholen bij het verzorgen van onderwijs aan jongeren in de instellingen?

Een belangrijk knelpunt dat men in de scholen noemt, is dat het veel moeite kost om informatie te krijgen van de vorige school die de jongere bezocht. Daarbij wijst men erop dat het geheel van de welwillendheid van die school afhangt of informatie wordt verstrekt, omdat scholen niet verplicht zijn die informatie te leveren. Ook zijn er grote verschillen in de aard, omvang en kwaliteit van de informatie die wordt aangeleverd.

Een tweede knelpunt dat wordt genoemd, is dat de mogelijkheden om stage te lopen beperkt zijn. Bij de instellingen kan dat voor een deel wel intern, maar voor externe stages is een verlofstatus nodig. Dat beperkt vooral de mogelijkheden voor jongeren in een justitiële jeugdinstelling om onderwijs op niveau 2 van het mbo te volgen en een diploma op dat niveau te halen. Daarbij komt nog dat jongeren twijfelen aan de waarde van een diploma dat is afgegeven door een school die is verbonden aan een justitiële jeugdinstelling.

Een derde knelpunt dat door enkele betrokkenen is genoemd, is dat er in hun instelling beperkingen zijn in de mogelijkheden om gebruik te maken van ICT in het onderwijs, doordat jongeren niet of alleen in een afgeschermd omgeving toegang tot internet mogen hebben.

Een vierde knelpunt doet zich voor als voor een leerling die binnenkort gaat uitstromen, een vervolgschool moet worden gevonden. Het kost grote moeite om een plek op een school voor regulier onderwijs te vinden. Vooral na de teldatum is dat erg lastig, zo is de ervaring.

Een belangrijk knelpunt is ook dat de scholen de instellingen moeten volgen wat het aantal plaatsen betreft. Daarin zijn de laatste jaren grote wisselingen opgetreden. De school moet aan alle instromende jongeren onderwijs (kunnen) bieden. Bij afname van het aantal jongeren kan overcapaciteit in de school ontstaan en bij toename moet de onderwijscapaciteit worden uitgebreid. Het afbouwen en overhevelen van plaatsen heeft tot onrust in het veld geleid.

Er is ook het gevoel dat het onderwijs ongeschikt is aan de behandeling. Bij het bepalen van het moment waarop een jongere uitstroomt, zou meer rekening kunnen worden gehouden met het onderwijs, zo geven verschillende deelnemers aan de gesprekken aan. Zo komt het bijvoorbeeld voor dat jongeren worden overgeplaatst naar een andere instelling terwijl ze kort voor een examen staan. In de justitiële jeugdinstellingen is ook de gang naar de rechtbank verstorend voor de lessen.

8) *Wat is de bestemming van de jongeren die de instelling verlaten, hoe vindt informatieoverdracht plaats aan de instelling of school van bestemming en vindt nazorg plaats die betrekking heeft op het onderwijs?*

Uit uitstroomgegevens van een school die is verbonden aan een justitiële jeugdinrichting blijkt dat ongeveer een kwart van de uitstromende jongeren aansluitend naar een andere instelling gaat. Hiervan gaat de helft naar Jeugdzorg-Plus en een kwart naar een andere justitiële jeugdinrichting. Van ongeveer 40 procent van de uitstromende jongeren is bekend dat zij naar een school of opleiding gaan. Van de uitstroom uit een instelling voor Jeugdzorg-Plus gaat bijna een derde naar een andere instelling, waarvan twee derde naar een instelling voor Jeugdzorg-Plus. Een kwart gaat een opleiding aan een ROC volgen en een negende gaat naar een school voor vso-zmok.

De instellingen voor Jeugdzorg-Plus kunnen – als er verbetering optreedt in de situatie van de jongere – doorplaatsen naar een instelling voor jeugdzorg met een meer open karakter. Er zijn ook doorplaatsingen in opdracht van Bureau Jeugdzorg, doorplaatsingen van jongeren die zich hebben onttrokken (weggelopen) en correctieplaatsingen (straf). Voor een ander deel wordt een school voor regulier of speciaal onderwijs gezocht die de jongere wil opnemen. Dat is vaak de taak van interne trajectbegeleiders van de instelling. Voor jongeren die geen verdere opleiding zullen volgen, met name na het verlaten van een justitiële jeugdinrichting, moet een werktraject worden gevonden.

De interne trajectbegeleiders zijn ook belast met de informatieoverdracht en nazorg. In de telefonische enquête gaf drie kwart van de respondenten aan dat hun school bij de meeste of bij alle jongeren die uitstromen informatie overdraagt via een onderwijskundig rapport. Ruim de helft stelde meestal of altijd voor een mondelinge overdracht te zorgen. Overigens bleek in de dossiers de informatie van de vorige school ook lang niet altijd volledig te zijn bij jongeren die waren doorgeplaatst vanuit een andere instelling.

Later contact tussen de school en de vervolgschool is er meestal alleen als de vervolgschool vragen heeft. In de gesprekken geven tal van deelnemers aan dat zij zelden vragen van andere scholen krijgen.

6.3 Discussie

Het onderwijs vormt een essentieel onderdeel van het dagprogramma in de justitiële jeugdinrichtingen en gesloten jeugdzorg. Het draagt bij aan de structuur in het verblijf, het is ondersteunend voor de behandeling en het moet de jongere voorbereiden

op toekomstig werk of vervolgonderwijs. Van de onderwijsinstellingen wordt verwacht dat zij voor elke instromende jongere een plek in een onderwijsgroep hebben, dat zij een toekomstperspectief vaststellen en dat zij daaraan vervolgens gericht gaan werken. Hierbij moeten zij op basis van ‘één kind, één plan’ samenwerken met de instelling, de ontwikkeling van de jongere systematisch volgen en regelmatig daarover met medewerkers van de instelling overleggen. Dat het onderwijs volgend moet zijn, houdt ook in dat het onderwijs wisselingen in het aantal plaatsen in de instelling (zowel groei als krimp) moet volgen en het onderwijsaanbod zo nodig moet aanpassen bij eventuele uitbreiding van de instelling met nieuwe doelgroepen.

De scholen hebben met een aantal beperkende randvoorwaarden te maken. In de eerste plaats gaat het om een doelgroep met grote problemen. Vaak is er sprake van ernstige gedragsproblemen, ernstige sociaal-emotionele problemen en/of psychiatrische problematiek. Dat geldt zowel voor de jongeren in de justitiële jeugdinstellingen als voor de jongeren in instellingen voor gesloten jeugdzorg. Ook zijn er relatief veel jongeren met een lichte verstandelijke beperking onder de leerlingenpopulatie.

In de tweede plaats is de bij instroom van een jongere beschikbare informatie over het onderwijsniveau en –verleden vaak zeer beperkt of ontbreekt deze geheel. Vooral bij jongeren die slechts kort in de instelling blijven, kost het dan onevenredig veel inspanning om deze informatie te krijgen, voor zover dat al lukt. Op dit punt kan verbetering worden gerealiseerd door landelijk vast te stellen welke informatie nodig is voor het vaststellen van een passend onderwijsaanbod en in welke vorm die het beste kan worden aangeleverd. Vervolgens zou de school die de jongere als laatste heeft bezocht, moeten worden verplicht die informatie aan de plaatsende school te verstrekken. De vraag of en hoe informatie wordt uitgewisseld, is nu te afhankelijk van de bereidwilligheid van medewerkers van scholen.

Een derde beperkende randvoorwaarde is de aanwezigheid van relatief grote aantallen jongeren die kort in de instelling verblijven en die abrupt vertrekken. In de justitiële jeugdinstellingen gaat het vooral om jongeren in voorlopige hechtenis die wordt beëindigd en om jongeren die worden doorgeplaatst naar een andere instelling. In de instellingen voor Jeugdzorg-Plus heeft het streven naar een zo kort mogelijke gedwongen en gesloten plaatsing ongunstige neveneffecten voor het onderwijs. Er vertrekken ook regelmatig jongeren omdat ze worden doorgeplaatst naar een andere instelling, als straf of omdat de behandeling niet het gewenste resultaat heeft gehad. De veelvuldige wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen die het gevolg zijn van kort verblijf in de instelling, leiden tot verstoring van de groepsprocessen. Dit leidt ook tot motivatieproblemen bij jongeren, doordat zij verwachten dat ze snel kunnen vertrekken en dat het weinig zin heeft om veel energie te steken in het leren. Bovendien krijgen docenten hierdoor het gevoel dat zij te weinig gelegenheid

hebben om de voor de leerling gestelde onderwijsdoelen te bereiken. Voordat substantiële vorderingen zijn gemaakt, is de jongere vaak alweer vertrokken. Bij besluiten tot beëindiging van de gesloten plaatsing of tot overplaatsing wordt niet of nauwelijks rekening gehouden met de beperkingen die dit oplevert voor het onderwijs aan de desbetreffende jongere en dus voor de ontwikkeling van de jongere. Voor de scholen zou het winst betekenen als rechters en jeugdzorg hier voortaan meer oog voor zouden hebben.

De aanwezigheid van een groep langgeplaatsten – met name op basis van een PIJ-maatregel in een justitiële inrichting – leidt weer tot andere problemen voor de onderwijsgeevenden. Of jongeren in de gelegenheid zijn tijdens het verblijf in de justitiële jeugdinrichting een startkwalificatie te halen, is mede afhankelijk van de mogelijkheden die zij hebben om stage te lopen. Externe stages vragen om een verlofstatus. Jongeren die de instelling niet mogen verlaten, zijn dus beperkt in hun mogelijkheden om een opleiding op mbo-niveau 2 af te ronden. Meer aandacht voor stagemogelijkheden zou de kansen van deze jongeren op het bereiken van een startkwalificatie kunnen verbeteren.

Tot besluit moeten ook nog de beperkingen bij het verlaten van de instelling worden genoemd. Zoals hierboven al is aangegeven, verlaat een deel van de jongeren abrupt de instelling. Voor de school is het dan niet mogelijk tot een zekere afronding van de onderwijsactiviteiten te komen. Voor de groep waarbij wel sprake is van een gepland vertrek, is het van belang dat plaatsing op een vervolgschool of -opleiding of toeleiding naar een werktraject wordt geregeld. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt vaak bij de instelling, die hiervoor trajectbegeleiders inzet. Daarbij doet zich het probleem voor dat het vaak grote moeite kost om een uitgestroomde jongere geplaatst te krijgen op een school voor regulier onderwijs. Wellicht kan de in verband met Passend onderwijs in te voeren zorgplicht hierin verbetering brengen. Anderzijds zijn er juist twijfels over de effecten van Passend onderwijs voor deze kwetsbare groepen jongeren. Na de opheffing van de leerlinggebonden financiering op basis van landelijk vastgestelde criteria zullen beslissingen over toekenning van extra budget voor zorgleerlingen door samenwerkingsverbanden worden genomen. Het is de vraag welk effect dit zal hebben op de mogelijkheden om deze jongeren, die veel zorg nodig hebben, op een school geplaatst te krijgen.

Ondanks alle genoemde beperkingen en knelpunten, kan op basis van het onderzoek ook worden geconstateerd dat de medewerkers van de scholen die het onderwijs verzorgen in de gesloten jeugdinrichtingen met veel inzet en betrokkenheid proberen bij te dragen aan een beter toekomstperspectief voor de jongeren. Dit ondanks het besef dat dit voor een deel van de jongeren niet haalbaar zal blijken.

Literatuur

- Abrams, L.S. (2006). Listening to Juvenile Offenders: Can Residential Treatment Prevent Recidivism? *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23 (1), 61-85.
- Brand, E.F.J.M. & A.A. van den Hurk (2008). *10 jaargangen PIJ-ers. Kenmerken en veranderingen*. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen, Ministerie van Justitie.
- Dam, C. van, Nijhof, K., Scholte, R., & Veerman, J.W. (2010). *Evaluatie Nieuw Zorgaanbod: Gesloten jeugdzorg voor jongeren met ernstige gedragsproblemen. Eindrapport*. Nijmegen: Radboud Universiteit & Praktikon.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2010). *Capaciteitsplan Justitiële Jeugdinstellingen*. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen, Ministerie van Justitie.
- Directoraat-Generaal Preventie, Jeugd en Sancties (2010). *Kwaliteitsverbetering Justitiële Jeugdinstellingen. Eindrapportage*. Den Haag: Directoraat-Generaal Preventie, Jeugd en Sancties, Directie Justitieel Jeugdbeleid, Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Gallagher, B., Branna, C., Jones, R., & Westwood, S. (2004). Good practice in the education of children in residential care. *British Journal of Social Work*, 34, 1133-1160.
- Hair, H.J. (2005). Outcomes for Children and Adolescents After Residential Treatment: A Review of Research from 1993 to 2003. *Journal of Child and Family Studies*, 14 (4), 551-575.
- Harder, A.T. (2011). *The downside up? A study of factors associated with a successful course of treatment for adolescents in secure residential care*. Academisch proefschrift. Groningen: Universiteit Groningen.
- Harder, A.T., Knorth, E.J., & Zandberg, T. (2006). *Residentiële jeugdzorg in beeld. Een overzichtsstudie naar de doelgroep, werkwijzen en uitkomsten*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Houchins, D.E., Puckett-Patterson, D., Crosby, S., Shippen, M.E., & Jolivet, K. (2009). Barriers and Facilitators to Providing Incarcerated Youth With a Quality Education. *Preventing School Failure*, 53 (3), 159-166.
- Inspectie Jeugdzorg, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie voor de Gezondheidszorg, & Inspectie voor de Sanctietoepassing (2007a). *Veiligheid in justitiële jeugdinstellingen: opdracht met risico's*. Utrecht: auteurs.
- Inspectie Jeugdzorg, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie voor de Gezondheidszorg, & Inspectie voor de Sanctietoepassing (2010). *Veiligheid in justitiële jeugdinstellingen: risico's aangepakt, maar kwetsbaar*. Utrecht: auteurs.

- Jackson, S. (1994). Educating Children in Residential and Foster Care. *Oxford Review of Education*, 20, 267-280.
- JeugdzorgPlus (2008). *Streefbeeld JeugdzorgPlus*. [<http://www.jeugdzorgplus.nl>].
- Knorth, E.J., Harder, A.T., Zandberg, T., & Kendrick, A.J. (2008). Under one roof: A review and selective meta-analysis on the outcomes of residential child and youth care. *Children and Youth Services Review*, 30 (2), 123–140.
- Laan, P. van der, Maaskant, G., Stams, G.J., Fukkink, R., & Voort, P. van der (2007). *Veiligheid en continuïteit van zorg in justitiële jeugdinrichtingen. Een inventariserend literatuuronderzoek*. Amsterdam/Leiden: SCO-Kohnstamm Instituut/NSCR.
- Lindsay, M., & Foley, T. (1999). Getting them back to school – touchstones of good practice in the residential care of young people. *Children and Society*, 13, 192-202.
- MO-Groep Jeugdzorg, Inspectie Jeugdzorg, & JeugdzorgPlus (2008). *Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg*. [<http://www.jeugdzorgplus.nl>]
- Nijhof, K.S., Dam, C. v an, Veerman, J.W., Engels, R.C.M.E., & Scholte, R.H.J. (2010). Nieuw Zorgaanbod: Gesloten jeugdzorg voor adolescenten met ernstige gedragsproblemen. *Pedagogiek*, 30 (3), 177-191.
- Smith, B.D., Duffee, D.E., Steinke, C.M., Huang, Y., & Larkin, H. (2008). Outcomes in residential treatment for youth: The role of early engagement. *Children and Youth Services Review*, 30 (12), 1425-1436.
- Trout, A.L., Hagaman, J., Casey, K., Reid, R., & Epstein, M.H. (2008). The academic status of children and youth in out-of-home care: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 30 (9), 979–994.
- Smeets, E. (2008). *Samenwerking tussen speciaal onderwijs en residentiële instellingen. Onderzoek naar de aanpak 'Eén kind, één plan'*. Nijmegen: ITS.
- Sonnenschein, A., Moolenaar, D.E.G., Smit, P.R. & Laan, A.M. van der (2010). *Capaciteitsbehoefte Justitiële Jeugdinrichtingen in verandering. Trends, ketenontwikkelingen en achtergronden*. Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.
- Spanjaard, H. (1998). Competentievergroting in een jeugdinrichting. In: W. Koops & W. Slot (red.), *Van lastig tot misdadig* (pp. 117-131). Houten / Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.
- Stuurgroep YOUTURN (2009). *YOUTURN. Basishandleiding*.
- Valstar, H. & Afman, T. (2011). *JJI in getal. 2006-2010*. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen, Ministerie van Justitie.

Bijlage 1 – Tabellen JJI's en Jeugdzorg-Plus

Bij instroom van jongeren beschikbare informatie

Tabel 1 – Wijze waarop bij instroom van een jongere in de school informatie van de vorige school of instelling wordt overgedragen (n=7 tot 9 en n=19 tot 23)

	Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• onderwijstrajectkaart (OTK)	2	4	1	1	7	9	2	1
• onderwijskundig rapport	2	6			1	18	3	1
• warme overdracht	5	3			7	12	3	1
• behandel dossier vorige instelling	2	3		2	4	6	5	6
• anders	5	2		1	16	4	2	1

Tabel 2 – Oordeel of bij instroom voldoende informatie wordt overgedragen over voor het onderwijs relevante kenmerken van de jongere (n=7 tot 9 en n=23)

	Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• onderwijsverleden	2	4	3		2	14	7	
• onderwijsniveau en leerprestaties	1	5	2	1	2	15	5	1
• intelligentie	1	4	2		1	14	8	
• specifieke leerproblemen	1	6	1		2	16	3	2
• gemotiveerdheid voor onderwijs	1	5	2		4	13	6	
• aard en ernst van gedragsproblematiek	1	3	4	1	2	5	13	3

Verzamelen van aanvullende informatie

Tabel 3 – Het verzamelen van informatie bij en over instromende jongeren (n=9 en n=23)

	Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• toekomstperspectief bespreken bij intake voor het onderwijs			1	8	3		4	16
• aanvullende informatie opvragen bij school of instelling van herkomst		1	5	3		4	5	14
• levert opvragen van aanvullende informatie voldoende informatie op?		3	4	2	1	9	13	

Tabel 4 – Het afnemen van aanvullende toetsen bij instromende jongeren (n=7 tot 9 en n=21 tot 23)

	Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• intelligentietest	4	2	1	2	9	12		1
• test motivatie voor onderwijs	7			2	8	10	3	2
• toets taalniveau	1	4	1	1	1	6	4	10
• toets rekenniveau	1	4	1	1		7	4	10

Het plaatsen van de jongere in een onderwijsgroep

Tabel 5 – Aspecten waarmee rekening wordt gehouden bij het in een onderwijsgroep plaatsen van een instromende jongere (n=9 en n=23)

	Justititiële Jeugdinstellingen			Jeugdzorg-Plus		
	van weinig belang	tamelijk belangrijk	belangrijk	van weinig belang	tamelijk belangrijk	belangrijk
• leeftijd	4	1	4	7	9	7
• intelligentie	1	6	2	7	6	10
• onderwijsachterstand	4	4	1	14	5	4
• onderwijsniveau	3	1	5	7	6	10
• gemotiveerdheid voor onderwijs	2	4	3	14	5	4
• ontwikkelingsperspectief	2	2	5	5	3	15
• aard en ernst van gedragsproblematiek	4	4	1	13	7	3
• behoefte aan praktisch of theoretisch onderwijs	2		7	6	2	15

Tabel 6 – Mate waarin jongeren geen onderwijs volgen of niet in de best passende groep worden geplaatst (n=9 en n=23)

	Justititiële Jeugdinstellingen			Jeugdzorg-Plus		
	dat komt niet voor	dat komt soms voor	dat komt regelmatig voor	dat komt niet voor	dat komt soms voor	dat komt regelmatig voor
• er zijn jongeren in de instelling die geen onderwijs volgen	3	6		15	7	1
• instromende jongeren worden wel eens in een andere dan de best passende onderwijsgroep geplaatst	1	6	2	6	16	1

Onderwijsaanbod

Tabel 7 – Mogelijkheden die de instelling de jongeren ouder dan 12 jaar biedt op het gebied van onderwijs (n=9 en n=20)

	Justitiële Jeugdinstellingen	Jeugdzorg-Plus
• behalen van certificaten of deelcertificaten	9	19
• behalen van vmbo-diploma	8	18
• volgen van stage	8	18
• behalen van mbo-diploma	8	14
• behalen van havo- of vwo-diploma	7	10

Tabel 8 – Mate waarin het lukt om tegemoet te komen aan de onderwijsvraag of onderwijsbehoefte van de jongeren (n=9 en n=21)

Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
slecht	matig	redelijk	goed	slecht	matig	redelijk	goed
	1	5	3	1	1	8	11

Tabel 9 – Ligt de nadruk in de pedagogische visie van de instelling op onderwijs of begeleiding? (n=9 en n=23)

Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
nadruk op begeleiding	nadruk op onderwijs	beide even veel nadruk	anders	nadruk op begeleiding	nadruk op onderwijs	beide even veel nadruk	anders
2	1	2	4	3	2	13	5

Wisselingen in de groepen

Tabel 10 – Aantal wisselingen in een onderwijsgroep in de loop van het schooljaar door tussentijdse in- of uitstroom van jongeren (n=9 en n=23)

Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
enkele keren per jaar	een of enkele keren per kwartaal	een tot drie keer per maand	een keer per week of vaker	enkele keren per jaar	een of enkele keren per kwartaal	een tot drie keer per maand	een keer per week of vaker
	1		8		3	10	10

Tabel 11 – Mate waarin de wisselingen in de onderwijsgroepen door tussentijdse in- of uitstroom van jongeren storend zijn voor het onderwijs (n=9 en n=22)

Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
niet storend	enigszins storend	tamelijk storend	erg storend	niet storend	enigszins storend	tamelijk storend	erg storend
	3	4	2	7	6	7	2

Evaluatie van de ontwikkeling van de jongere

Tabel 12 – Mate waarin leervorderingen van de jongeren worden getoetst (n=9 en n=21)

Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
niet of nauwelijks	af en toe	tamelijk vaak	vaak	niet of nauwelijks	af en toe	tamelijk vaak	vaak
	2	6	1	1	3	7	10

Tabel 13 – Het gebruik van een leerlingvolgsysteem en het volgen van de sociaal-emotionele ontwikkeling (n=9 en n=22)

	Justititiële Jeugdinstellingen	Jeugdzorg-Plus
• informatie over leervorderingen wordt in een leerlingvolgsysteem opgeslagen	9	19
• de sociaal-emotionele ontwikkeling van de jongeren wordt gevolgd	9	19

Tabel 14 – Frequentie van multidisciplinair overleg tussen school en instelling over de ontwikkeling van de jongere (n=8 en n=22)

Justititiële Jeugdinstellingen					Jeugdzorg-Plus				
niet of nauwelijks	minder dan 1 keer per kwartaal	1 of 2 keer per kwartaal	maandelijks	meer dan 1 keer per maand	niet of nauwelijks	minder dan 1 keer per kwartaal	1 of 2 keer per kwartaal	maandelijks	meer dan 1 keer per maand
		6		2	3	3	6	4	6

Tabel 15 – Mogelijkheid om digitaal informatie uit te wisselen tussen instelling en school (n=9 en n=22)

	Justititiële Jeugdinstellingen	Jeugdzorg-Plus
• nee, informatie over behandeling en onderwijs is strikt gescheiden		2
• informatie kan digitaal worden uitgewisseld, maar dat is moeilijk te realiseren		3
• informatie is in verschillende systemen opgeslagen, maar is eenvoudig uit te wisselen	5	10
• informatie over onderwijs en behandeling is geïntegreerd in één systeem	3	5
• anders	1	2

Overdracht bij het verlaten van de instelling

Tabel 16 – Wijze van overdracht van informatie als de jongere naar een andere instelling of school gaat (n=5 tot 9 en n=15 tot 22)

	Justitiële Jeugdinstellingen				Jeugdzorg-Plus			
	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren	nee	bij sommige jongeren	bij de meeste jongeren	bij alle jongeren
• onderwijstrajectkaart (OTK)	1	2	2	3	11	3		5
• onderwijskundig rapport		1	3	4	2	5	7	8
• warme overdracht	1	2	4	2	1	8	9	3
• behandeldossier vorige instelling	2		1	2	2	5	2	6
• anders	3	3	1	1	13	4	4	1

Tabel 17 – Mate waarin er contact met de plaatsende instelling of school is na overdracht van de jongere (n=8 en n=23)

Justitiële Jeugdinstellingen			Jeugdzorg-Plus		
nee	alleen bij vragen	dat is gebruikelijk	nee	alleen bij vragen	dat is gebruikelijk
	7	1	1	15	7

Bijlage 2 – Overzicht van afkortingen

ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
AKA	Arbeidsmarktgekwalificeerd assistent
AMV'er	Alleenstaande minderjarige vreemdeling
CD	Conduct Disorder (antisociale gedragsstoornis)
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DSM-IV	Diagnostic Statistical Manual versie 4
HAVO	Hoger algemeen voortgezet onderwijs
ITB'er	Interne trajectbegeleider
IVIO	Instituut voor individuele ontwikkeling
JD	Jeugd detentie
JJI	Justitiële Jeugdinrichting
KSE	Kwalificatiestructuur Educatie
LWOO	Leerwegondersteunend onderwijs
LVB	Licht verstandelijk beperkt
LVG	Licht verstandelijk gehandicapt
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
ODD	Oppositional Defiant Disorder (oppositieel opstandige gedragsstoornis)
OTK	Onderwijs trajectkaart
OTS	Ondertoezichtstelling
OWKR	Onderwijskundig rapport
PDD-NOS	Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified (autismespectrumstoornis)
PH	Preventieve hechtenis
PIJ	Plaatsing in jeugdinrichting
PRO	Praktijkonderwijs
PTA	Programma van toetsing en afsluiting
PTSS	Post-traumatische stress-stoornis
REC	Regionaal expertisecentrum voor speciaal onderwijs
ROC	Regionaal opleidingscentrum (middelbaar beroepsonderwijs)
STP	Scholings- en trainingsprogramma
VCA	Veiligheid Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers
VMBO	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VMBO-B	VMBO Beroepsgericht
VMBO-K	VMBO Kadergericht
VMBO-T	VMBO Theoretische leerweg
VOTS	Voorlopige ondertoezichtstelling
VSO	Voortgezet speciaal onderwijs
VWO	Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs

Onderwijs vormt een belangrijk onderdeel van het dagprogramma voor jongeren in justitiële jeugdinrichtingen en instellingen voor gesloten jeugdzorg. Dit onderwijs wordt verzorgd door scholen die met de instellingen samenwerken. In dit verslag worden de resultaten gepresenteerd van een onderzoek hiernaar. De centrale onderzoeksvraag luidt: Welke informatie krijgen de scholen over instromende jongeren en welke activiteiten ondernemen de scholen zelf om informatie te verzamelen die nodig is voor het vaststellen van het onderwijsaanbod? Daarnaast zijn nog verschillende andere vragen in het onderzoek aan bod gekomen. Deze betreffen onder meer de voor het onderwijs relevante kenmerken van de jongeren, de wisselingen in de samenstelling van de onderwijsgroepen, uitstroom van jongeren en overdracht van gegevens.

Om de vragen te beantwoorden is een telefonische enquête uitgevoerd, gevolgd door verdiepende gevalsstudies bij acht scholen. In het kader van de gevalsstudies is tevens dossieronderzoek uitgevoerd. Daarbij zijn dossiers van 353 jongeren geanalyseerd.